

REVUE
CÍRKEVNÍHO PRÁVA
CHURCH LAW REVIEW

66

1/17

Ročník XXIII.

*Toto číslo Revue církevního práva vyšlo za finanční podpory
Konference katolických biskupů Spojených států amerických
a Ministerstva kultury ČR.*

*This issue of Church Law Review was sponsored
by the United States Conference of Catholic Bishops
and the Ministry of Culture of the Czech Republic.*

Členské příspěvky, předplatné a dary
Společnosti pro církevní právo směřujte laskavě
z ČR na číslo účtu **1939518309/0800**

a ze zahraničí na číslo účtu
IBAN: **CZ55 0800 0000 0019 3951 8309**
BIC (SWIFT): **GIBACZPX**

Please be so kind and send your
membership fees, subscriptions and gifts
from the Czech Republic to the account No. **1939518309/0800**
and from abroad to the account
IBAN: **CZ55 0800 0000 0019 3951 8309**
BIC (SWIFT): **GIBACZPX**

OBSAH

EDITORIAL: Rok střídá rok, výročí střídá výročí (J. R. Tretera)	7
ČLÁNKY	
S. Příbyl: Deklarace Druhého vatikánského koncilu <i>Nostra aetate</i> o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím	11
J. Dvořáček: Komentář k motu proprio <i>De Concordia inter Codices</i>	27
A. Csukás: Zmluvy uzatvárané medzi náboženskými spoločnosťami a Českou republikou	39
R. Seltenreich: Lupold von Bebenburg – bamberský biskup a kanonista ve službách ríšskej myšlienky	55
M. Weis: Bude biskup Josef Hlouch blahořečen?	65
ANOTACE A RECENZE	
Alfréd Somogyi: <i>Az egyházjog isteni többlete – Božský prínos</i> cirkvéneho práva (A. Csukás)	81
INFORMACE	
Trnavské právnické dny, Trnava, září 2016 (M. Menke)	87
Mezinárodní konference <i>Islám v Evropě</i> , Trnava, září 2016 (M. Menke)	89
Mezinárodní vědecká konference internetové databáze EUREL, Lucemburk, září 2016 (Z. Horák)	91
28. kongres Evropského konsorcia pro výzkum vztahu církve a státu, Jürmala, říjen 2016 (Z. Horák)	93
<i>Ze Společnosti pro církevní právo</i> (J. R. Tretera)	95
Z NOVÉ LITERATURY	103
MIMOCHODEM... (Jeremiáš)	109

CONTENTS

EDITORIAL: Year After Year, Anniversary After Anniversary (<i>in English</i> , J. R. Tretera)	9
ARTICLES	
S. Příbyl: Declaration of the Second Vatican Council <i>Nostra Aetate</i> on the Relation of the Church to Non-Christian Religions	11
J. Dvořáček: Commentary on <i>Motu Proprio De Concordia inter Codices</i>	27
A. Csukás: Contracts Concluded Between Religious Communities and the Czech Republic	39
R. Seltenreich: Lupold von Bebenburg – Bishop of Bamberg and a Canon Law Expert in the Service of the Imperial Idea	55
M. Weis: Will Bishop Josef Hlouch Be Beatified?	65
ABSTRACTS AND REVIEWS	
Alfréd Somogyi: <i>Az egyházjog isteni többlete – The Divine Abundance</i> of Church Law (A. Csukás)	81
INFORMATION	
Trnava Days of Law, Trnava, September 2016 (M. Menke)	87
International Conference Islam in Europe, Trnava, September 2016 (M. Menke)	89
International Scientific Conference of the EUREL Internet Database, Luxembourg, September 2016 (Z. Horák)	91
28 th Congress of the European Consortium for Church and State Research, Jürmala, October 2016 (Z. Horák)	93
From the Church Law Society (<i>in English</i> , J. R. Tretera)	99
FROM NEW PUBLICATIONS	103
BY THE WAY... (Jeremiáš)	109

INHALT

EDITORIAL: Jahr für Jahr, Jubiläum für Jubiläum (<i>in English</i> , J. R. Tretera)	9
AUFSÄTZE	
S. Přibyl: Erklärung des Zweiten Vatikanischen Konzils <i>Nostra aetate</i> über das Verhältnis der Kirche zu den nichtchristlichen Religionen	11
J. Dvořáček: Kommentar zum <i>Motu proprio De Concordia inter Codices</i>	27
A. Csukás: Die zwischen Religionsgemeinschaften und der Tschechischen Republik zu schließenden Verträge	39
R. Seltenreich: Lupold von Bebenburg – Bischof vom Bamberg und Kanonist im Dienste des Reichsgedankens	55
M. Weis: Wird Bischof Josef Hlouch seliggesprochen?	65
ABSTRAKTA UND REZENSIONEN	
Alfréd Somogyi: <i>Az egyházjog isteni többlete – Göttliche Völligkeit</i> des Kirchenrechts (A. Csukás)	81
INFORMATIONEN	
Tyrnauer Juristische Tage, Trnava, Oktober 2016 (M. Menke)	87
Internationale Konferenz Islam in Europa, Trnava, September 2016 (M. Menke)	89
Internationale Wissenschaftliche Konferenz der Internetdatenbank EUREL, Luxembourg, September 2016 (Z. Horák)	91
28. Kongress des Europäischen Konsortiums für die Forschung der Beziehung zwischen Kirche und Staat, Jūrmala, Oktober 2016 (Z. Horák)	93
Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht (<i>in English</i> , J. R. Tretera)	99
NEU ERSCHIENENE LITERATUR	103
ÜBRIGENS... (Jeremiáš)	109

INDICE

EDITORIAL: Anno dopo anno, ricorrenza dopo ricorrenza (<i>in English</i> , J. R. Tretera)	9
ARTICOLI	
S. Příbyl: La dichiarazione del Concilio Vaticano II Nostra aetate sulle relazioni della Chiesa con le religioni non cristiane	11
J. Dvořáček: Un commento al motu proprio De Concordia inter Codices	27
A. Csukás: Gli Accordi conclusi tra gli Enti religiosi e la Repubblica Ceca	39
R. Seltenreich: Lupold von Bebenburg – vescovo di Bamberg e canonista nel servizio dell’idea imperiale	55
M. Weis: Sarà beatificato vescovo Josef Hlouch?	65
ANNOTAZIONI E RECENSIONI	
Alfréd Somogyi: Az egyházjog isteni többlete – Abbondanza divina di diritto canonico (A. Csukás)	81
INFORMAZIONI	
Giornate giuridiche di Trnava, Trnava, Settembre 2016 (M. Menke)	87
Conferenza Internazionale Islam in Europa, Trnava, Settembre 2016 (M. Menke)	89
Conferenza Scientifica Internazionale della banca dati EUREL, Lussemburgo, Settembre 2016 (Z. Horák)	91
28° Consorzio europeo per la ricerca delle relazioni fra la Chiesa e lo Stato, Jūrmala, Ottobre 2016 (Z. Horák)	93
Dalla Società per il Diritto Canonico (<i>in English</i> , J. R. Tretera)	99
DALLE NOVITÀ LETTERARIE	103
FRA L’ALTRO... (Jeremiáš)	109

Editorial

Rok střídá rok, výročí střídá výročí

Jsme rádi, když se můžeme podělit se čtenáři časopisu *Revue církevního práva* o radosti a pěkné vzpomínky. Přelom občanského roku je právě takovou vynikající příležitostí, která nás k tomu přímo vyzývá.

Loňský rok jsme spolu se světovou veřejností zasvětili památce největšího panovníka, který kdy stál v čele českého státu, krále a císaře Karla IV., který byl již v den svého pohřbu v roce 1378 nazván otcem vlasti. V květnu jsme oslavili výročí jeho narození před 700 lety, v roce 1316, dokonce dvakrát: nejprve vlastní oslavou, kterou jsme uspořádali na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, a pak účastí na mši svaté, kterou český primas kardinál Dominik Duka OP slavil v den Karlových narozenin v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě a na které byli přítomni zástupci takřka celého národa.

Článek *Odkaz Karla IV.: teorie a praxe vlády středověkého panovníka* od vynikajícího českého historika Drahomíra Suchánka, který jsme publikovali v čísle 65–3/2016, se dočkal bouřlivé odezvy. Došel nám značný počet pochvalných dopisů i osobních zpráv a věříme, že čtenáři se budou k článku vracet i v budoucnu.

Letos se otevírá před námi a světovou veřejností další významné jubileum: 500. výročí vystoupení kněze a řeholníka Martina Luthera na univerzitě v saském Wittenbergu dne 31. října 1517 a zahájení boje o církevní reformaci. Těšíme se, že tisk na celém světě bude obohacen o řadu významných studií, které se znovu budou nad dílem německého reformátora a jeho dědictvím zamýšlet. My sami jsme do této diskuse tak trochu „dopředu“ přispěli již v minulém čísle článkem o vývoji trestního práva luterské církve na Slovensku. V tomto čísle je „na vyrovnanou“ zase recenzován spis, jehož autorem je významný kalvínský teolog Alfréd Somogyi, působící na Univerzitě v Komárně.

Jsme rádi, že se v nyní předkládaném čísle 66–1/2017 sešly články reprezentující všechny námi sledované právní obory: první dva jsou věnovány církevnímu (kanonickému) právu, další právu konfesnímu, poslední dva právním dějinám církvi. Doufáme, že při této široké tematické paletě najde každý čtenář pojednání

blízké jeho zájmu. Přesto nám velkou radost činí občasná ujistění, že někteří čtenáři přečtou třeba i všechny publikované články.

Bohatství obsahu ovšem značně záleží na nabídce článků ze strany autorů. Proto vyzýváme znovu a znovu, přispívejte hojně do našeho časopisu. Zvláště pak nyní, při rozmnožení počtu čísel na čtyři do roka, a tím zkrácení doby mezi jejich vydáváním.

Dovolte, abychom na konci tohoto editoriału ještě podali zprávu o stavu vydávání nové založené edice *Knižnice církevního a konfesního práva*, kterou Společnost pro církevní právo hodlá vydávat jednou až dvakrát do roka.

První svazek došel z tiskárny 16. prosince 2016. Jeho autorem je Adam Csukás a nese název *Církevné dávky a ich právny život na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, Trpký život kňaza, ktorému z ložného chlieb napečú...*

Druhý svazek připravujeme k vydání na jaro tohoto roku. Jeho autorem je Mgr. Oldřich Nejdla a jeho název zní *Právní postavení diecézních, vikariálních a farních rad v římskokatolických diecézích v českých zemích*.

Jednotlivé svazky jsou vydávány v různém počtu výtisků podle předpokládaného zájmu. První svazek jsme začali expedovat již na konci prosince a pošleme ho všem, kdo se dále přihlásí, až do vyčerpání zásob. Vyzýváme také zájemce o druhý svazek, aby se přihlásili pokud možno co nejdříve. Výrobní náklady prvního svazku jsou kolem 200 Kč (7 €).

Jiří Rajmund Tretera
šéfredaktor

Editorial

Year After Year, Anniversary After Anniversary

We enjoy sharing joy and nice memories with readers of the Church Law Review. The beginning of the new year naturally provides an excellent opportunity to do so.

Together with the general public we dedicated 2016 to the commemoration of the greatest monarch of all rulers to ever govern the Czech Lands, the king and emperor Charles IV, who was called “the Father of the Homeland” as early as the day of his funeral in 1378. In May we held two celebrations of the anniversary of his birth, in 1316, 700 years ago: the first was our own celebration at the School of Law of Charles University in Prague, the second was at the holy mass in the Cathedral of Saints Vitus, Wenceslaus and Adalbert at Prague Castle. The mass was celebrated by Cardinal Dominik Duka OP, Primate of Bohemia, on the occasion of Charles IV’s birthday and was attended by representatives of almost the entire nation.

The article *The Legacy of Charles IV: Governmental Theory and the Practice of a Medieval Ruler* by the outstanding Czech historian Drahomír Suchánek was published in issue No. 65–3/2016 and was well received. We received many complimentary letters and personal messages, and we believe that our readers will continue to return to the article in the future.

Another important jubilee awaits us and the general public in 2017: the 500th anniversary of the appearance of priest and religious Martin Luther at the university in Saxon Wittenberg on 31st October 1517 and the beginning of the struggle for Reformation. We believe that the world press will be enriched with many important publications that will contemplate the work and legacy of the German reformer. We ourselves contributed an article regarding the development of Evangelical-Lutheran criminal law in Slovakia to this discussion in the last issue of the Church Law Review. In the current issue we publish a review on a book written by a preeminent Calvinist theologian, Alfréd Somogyi, who lectures at the University of Komárno in Slovakia.

We are delighted that the present issue (No. 66–1/2017) includes articles that represent all areas of law that the Church Law Review follows: the first two articles

focus on canon law, the third on religion law, and the last two on the legal history of churches. We hope that this wide range of topics provides every reader with an article to stimulate his or her interest. We appreciate hearing from readers that they have enjoyed all of the published articles.

The degree of variety of topics depends substantially on submissions from authors. We would therefore like to encourage authors to submit their articles to the Church Law Review. The invitation comes now as the number of issues is increasing from three to four a year, reducing the publishing time for each issue.

Finally, we would like to report on the recently established *Church and Religion Law Series*, which will be published by the Church Law Society once or twice a year.

The first issue arrived from the printing house on 16th December 2016. Adam Csukás is the author of the issue, which is entitled *Church Subsidies and Their Legal Development in Slovakia and Subcarpathian Ruthenia, Hard Is the Life of the Priest Whose Daily Bread Depends on Lecticale...*

The second issue is being prepared and will be published this spring in 2017. Mgr. Oldřich Nejdil is the author of the issue, which is entitled *The Legal Status of Diocesan, Vicariate, and Parish Councils in Roman Catholic Dioceses in the Czech Lands*.

Individual issues are published in various quantities depending on the anticipated interest. We began distributing the first issue at the end of December; it will be sent to anyone who requests it, while stock lasts. We also ask those who wish to receive the second issue to register as soon as possible. The costs of production of the first issue are 200 Kč (7 €).

Jiří Rajmund Tretera
editor-in-chief

Deklarace Druhého vatikánského koncilu *Nostra aetate* o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím

Stanislav Příbyl

Druhý vatikánský koncil schválil celkem šestnáct dokumentů: čtyři konstituce, devět dekretů a tři deklarace. Toto řazení do tří kategorií odpovídá rovněž významu vydaných dokumentů. Konstituce pojednávají o teologicky nejzávažnějších tématech, jakými jsou církev, Boží zjevení a liturgie. Dekrety se zaměřují na obnovu církevního života v nejrozmanitějších oblastech, jimiž jsou například služba biskupů, kněží, řeholníků, laiků nebo ekumenismus či misie. Deklarace kromě křesťanské výchovy nově definují pojetí náboženské svobody a rovněž vztah k náboženským společenstvím jiné než

křesťanské víry, jak je tomu právě v případě *Nostra aetate*, deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím, přijaté na sedmém veřejném zasedání koncilu 28. října 1965.¹ Spolu se třemi dalšími dokumenty je tato deklarace posledním z odsouhlasených a promulgovaných dokumentů koncilu, z čehož nemusí vyplývat nedůležitost, „zbytkovost“ jejího tématu, nýbrž spíše obtížnost jejího prosazování. Návrh byl nejvíce kritizován a nakonec i neodsouhlasen konzervativní koncilní menšinou, jejímiž protagonisty byli kardinál Alfredo Ottaviani a arcibiskup Marcel-François Lefebvre.²

¹ Acta Apostolicae Sedis (dále jen AAS) 58 (1966), s. 740–744. V českém překladu in: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Praha, 1995, s. 545–555.

² „Výsledkem slavnostního hlasování bylo 2221 hlasů pro a 88 proti. Téhož dne, 28. října 1965, byla deklarace veřejně vyhlášena.“ In: RAHNER, Karl, VORGRIMMLER, Herbert, *Kleines Konzilskompendium*, Freiburg im Breisgau, 2008, s. 349.

1. Omezené možnosti institucionálního a kanonickoprávního ukotvení mezináboženského dialogu

V běžném povědomí splývají pod pojmem ekumenismus dva rozdílné fenomény, totiž pěstování ekumenických vztahů mezi křesťanskými církvemi i mezináboženského (interreligiózního) dialogu. Ve skutečnosti jsou tyto termíny přesně ohraničené, přestože spolu zjevně souvisejí. Projevuje se to také ve skutečnosti, že ekumenismu věnoval koncil zvláštní dekret, zatímco dialogu s nekřesťanskými náboženstvími se týká „pouze“ deklarace.

Rozdíl mezi dekretem a deklarací lze spatřovat mj. v rozdílném stupni možnosti transformace výzev koncilních otců do závazných právních norem. Podle pěstitelů interreligiózního dialogu se rozmanitá světová náboženství nesetkávají v obřadech, disciplíně, ani ve věrouce, nýbrž spíše v etice a mystice. Je ovšem zřejmé, že etika je především soukromou záležitostí vyznavačů jednotlivých náboženství, ačkoli se opírá o obecné normativní katalogy příkázání či zákazů. Ještě komplikovanější je situace nábožensky motivovaných mystických zkušeností, které nelze samy o sobě převést do žádného normativního systému, natož do právně závazné podoby.³

Jestliže se ovšem katolická církev na koncilu vyslovila ve prospěch užitečnosti dialogu s nekřesťanskými náboženstvími a jejich představiteli, bylo zapotřebí dát této nové oblasti života církve také nezbytný instituční rámec. Roku 1964, během slavení koncilu a ještě před odhlasováním deklarace *Nostra aetate*, papež Pavel VI. zřídil Sekretariát pro nekřesťany (*Secretariatus pro non christianis*).⁴ Zatímco v apoštolské konstituci téhož papeže o římské kurii, *Regimini Ecclesiae universae* z roku 1967, vystupuje toto dikasterium římské kurie ještě pod nezměněným pojmenováním,⁵ apoštolská konstituce *Pastor bonus*, kterou upravil tutéž problematiku Jan Pavel II., označuje týž orgán jako Papežskou radu pro dialog s náboženstvími (*Pontificium consilium pro dialogo inter religiones*).⁶

³ „Mystickou zkušenost můžeme zcela obecně definovat jako bezprostřední intuitivní zkušenost jednoty: jako intuici velké jednoty, která ruší rozštěpení na subjekt a objekt.“ In: KÜNG, Hans, STIETENCORN, Heinrich von, *Křesťanství a hinduismus*, Na cestě k dialogu, Praha, 1997, s. 63.

⁴ Apoštolským listem *Progrediente concilio* ze dne 19. května 1964, in: AAS 56 (1964), s. 560.

⁵ AAS 59 (1967), s. 885–928; normy týkající se Sekretariátu pro nekřesťany v čl. 96–100.

⁶ AAS 80 (1988), s. 841–934; normy týkající se Papežské rady pro dialog s náboženstvími v čl. 159–162.

Je zřejmé, že samo povýšení původního sekretariátu na papežskou radu svědčí o rostoucím významu a potřebě mezináboženského dialogu, jak jej katolická církev vnímá a uskutečňuje. Ustanovení čl. 159 apoštolské konstituce *Pastor bonus* ukládá radě podporu a řízení vztahů s náboženskými skupinami, které nejsou považovány za křesťanské, jakož i s těmi, které jakýmkoli způsobem mají smysl pro náboženství. Podle čl. 160 rada napomáhá rozvíjet vhodná studia a shromáždění, aby se stoupenci jiných náboženství s katolíky vzájemně poznali a vážili si jedni druhých. Etický přesah tohoto dialogu se zde charakterizuje jako „podpora důstojnosti člověka a jeho duchovních a mravních dober“. Skutečnost, že islám je náboženstvím monoteistickým, v četných aspektech navazujícím na židovství a křesťanství, reflektuje apoštolská konstituce ve svém čl. 162 také zakotvením zvláštní Komise pro vztahy s muslimy, která ovšem byla již součástí původního sekretariátu podle čl. 100 apoštolské konstituce *Regimini Ecclesiae universae*. Toto instituční řešení je obdobné jako v případě Komise pro výzkum a projednávání záležitostí, které se týkají židů z náboženského hlediska, která je ustavena nikoli při Papežské radě pro dialog s náboženstvími, nýbrž – vzhledem k jedinečné provázanosti judaismu s křesťanstvím – při Papežské radě na podporu křesťanů (čl. 138 konstituce *Pastor bonus*).

Tato na první pohled spíše institucionální a organizační opatření prozrazují hlubší souvislost ekumenismu a interreligiózního dialogu a jejich vzájemnou návaznost. Pevné duchovní a dějinné sepětí židovského náboženství a křesťanské víry bránilo církvi připojit sféru dialogu s představiteli židovství k dialogu s ostatními nekřesťanskými náboženstvími.⁷

Ochotou pěstovat dialog s nekřesťany církev svým způsobem recipuje osvícenskou představu všeobjímajícího lidství, které je nadřazeno také konfesijním a náboženským rozdílům mezi jednotlivci a národy. Náznorným příkladem takového osvícenského pojetí může být dramatická báseň Gottholda Ephraima Lessinga *Moudrý Nathan* (1779), v níž autor na základě smyšleného rodinného příběhu

⁷ „S papežem Janem XXIII. a 2. vatikánským koncilem došlo v tomto bodě k obratu. Židé začali důvěřovat křesťanskému úsilí. Nicméně dialog zůstává z větší části asymetrický. To je také pochopitelné, protože z pohledu teologického je dialog pro křesťany nezbytný pro jejich společné dědictví se Židy, s jejich kořeny v judaismu. Avšak pro Židy je dialog nezbytný proto, aby mohli žít ve společnosti, která by byla bez předpoklů.“ In: WAHLEOVÁ, Hedwig, *Současné perspektivy křesťansko-židovského dialogu*, in: *Dialo křesťanů a Židů*, Praha, 1999, s. 171.

ilustruje potřebnost vzájemné tolerance židovství, křesťanství a islámu.⁸ Kritici mezináboženského dialogu v řadách (nejen) katolické církve však poukazují na skutečnost, že příliš velkorysá vstřícnost vůči jinakosti podlamuje misijní angažmá církve. Například horlivé misionářské nasazení jezuitského kněze sv. Františka Xaverského (1506–1552) bylo posíleno přesvědčením, že je ohrožena věčná spása těch, které se mu nepodaří přesvědčit o nezbytnosti víry v Krista a přijetí křtu.⁹

Naopak přesvědčení, že spásy může dosáhnout každý člověk, žijící podle svého svědomí nebo podle jakéhokoli náboženství, společně s kritikou či sebekritikou církve jako spoluvníka kolonialismu a násilí páchaného na domorodcích, působí dnes spíše jako brzda misijního nasazení. Papežové po Druhém vatikánském koncilu reflektovali potřebu obnovy misijního vědomí všech věřících, a to mj. ve dvou klíčových dokumentech: v apoštolské exhortaci Pavla VI. *Evangelii nuntiandi* z roku 1975 (jejímž vydání předcházelo třetí řádné valné shromáždění biskupského synodu roku 1974)¹⁰ a v encyklice *Redemptoris missio* Jana Pavla II. z roku 1990.¹¹ Zde se papež v čl. 55 vymezuje rovněž proti synkretismu, stírajícímu rozdíl mezi křesťanstvím a některými jinými náboženstvími: „Ve světle ekonomie spásy nevidí církve žádný protiklad mezi hlásáním Krista a dialogem různých náboženství mezi sebou, ale ví o nutnosti spojit obojí v rámci misie *ad gentes*. Je však třeba, aby oba tyto prvky hájily nejen vnitřní úzkou spojitost, ale i svoji rozdílnost, aby nebyly směřovány ani zneužívány a aby ani nebyly považovány za vzájemně zaměnitelné.“¹²

Také současné kanonické právo odlišuje dialog s nekřesťanskými náboženstvími od misie *ad gentes*, a zároveň nabádá k harmonizaci mezináboženského dialogu s misijním úsilím církve, jak o tom svědčí kán. 787 § 1 Kodexu kanonického práva z roku 1983: „Svým svědectvím života a slova navodí misionáři upřímný dialog (*dialogum sincerum*) s těmi, kdo nevěří v Krista, aby se jim podle jejich vloh a kultury otevřely cesty k poznání evangelijního poselství.“ Zatímco zde je dialog

⁸ LESSING, Gotthold Ephraim, *Moudrý Nathan*, Drama o 5 dějstvích, Praha, 1954.

⁹ „Počet osob, které pokřtil, mezi nimiž byli již mnozí potomky křesťanských rodičů, dosahuje přibližně třiceti tisíc.“ In: JEDIN, Hubert, *Storia della Chiesa*, Volume VI: Riforma e controriforma, Milano, 1993, s. 726.

¹⁰ AAS 68 (1976), s. 5–76.

¹¹ AAS 83 (1991), s. 249–340.

¹² JAN PAVEL II., *Redemptoris missio*, Encyklika Jana Pavla II. o stálé platnosti misijního poslání ze 7. prosince 1990, Praha, 1994, s. 63.

uveden jako předpoklad evangelizace, Kodex kánonů východních církví z roku 1990 realisticky počítá s tím, že například v zemích Blízkého a Středního východu, v nichž mnohé z těchto církví působí, není misijní způsob šíření křesťanství vzhledem k převažující přítomnosti islámu prakticky možný, a proto stanoví v kán. 592 § 2: „Stejně tak dialog s nekřesťany ať je vytrvale a moudře podporován.“

2. Rozmanitá nekřesťanská náboženství

Deklarace *Nostra aetate* zdůrazňuje ve svém čl. 1, který vlastně představuje její slavnostní preambuli, naléhavou potřebu mezináboženského dialogu: „V naší době se lidstvo stále více sjednocuje a přibývá vzájemných vztahů mezi různými národy. Církev proto pozorněji uvažuje o tom, jaký je její vztah k nekřesťanským náboženstvím. V souvislosti se svým úkolem podporovat jednotu a lásku mezi lidmi a také mezi národy zaměřuje pozornost především na to, co mají lidé společného a co je vede k vzájemné pospolitosti. Všechny národy tvoří přece jedno společenství, mají jeden původ, protože Bůh dal všemu lidstvu přebývat na celém povrchu země.“¹³ Církev zde pojímá svět jako jednu velkou lidskou rodinu a vyzývá k hledání toho, co národy a jednotlivce spojuje. Je patrné, že obdobně jako v pastorální konstituci *Gaudium et spes* o církvi v dnešním světě lze rozpoznat také v textu deklarace *Nostra aetate* atmosféru optimismu, příznačnou pro šedesátá léta 20. století, kdy se Druhý vatikánský koncil slavil.¹⁴ Celkové vyznění těchto dokumentů vychází z předpokladu dobré vůle lidstva a světových autorit k postupnému řešení nahromaděných problémů, zatímco půl století po jejich vydání se zdá, že očekávání koncilních otců často zůstala nejen nenaplněna, nýbrž že se situace v mnoha oblastech spíše zkomplikovala a vyostřila.

O hinduismu se deklarace v čl. 2 vyjadřuje pojmoslovím v šedesátých letech oblíbené existencialistické filozofie, která navazovala na myšlenky Sorena Kierkegaarda (1813–1855) o úzkosti lidské bytosti tváří v tvář nahodilosti její existence.¹⁵

¹³ *Nostra aetate*, in: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, s. 551.

¹⁴ Tyto řádky „zřejmě mají dobovější charakter a přes všechny pozměňovací návrhy jsou ještě příliš ovlivněny evolučním impulzem pokroku z období 60. let.“ In: SCHATZ, Klaus, *Všeobecné koncily*, Ohniska církevních dějin, Brno, 2014, s. 320.

¹⁵ „Zaměření na jednotlivce a jeho danou konkrétní situaci, které jsme poznali u Kierkegaarda, je společné všem existenciálním filosofům. Téměř všem je též společná kierkegaardovská nauka o úzkosti jako základní skutečnosti bytí, o osamělosti člověka a nezrušitelné tragice lidství.“ In: STÖRIG, Hans Joachim, *Malé dějiny filosofie*, Kostelní Vydří, 2000, s. 444.

„Tak v hinduismu zkoumají lidé božské tajemství a vyjadřují je nevyčerpatelným bohatstvím mýtů a pronikavými filozofickými pokusy. Hledají osvobození od úzkostí naší existence buď v různých formách asketického života nebo v hluboké meditaci nebo v tom, že se uchylují k Bohu s láskou a důvěrou.“¹⁶

Samotný pojem *hinduismus* byl ve skutečnosti zaveden na Západě jako pokus o zařazení rozvětvených indických náboženských představ do jednotného a uchopitelného religionistického systému. Koncilní dokument zde také přehlíží polyteistický charakter hinduistického náboženství či spíše souhrnu kultů.¹⁷ Převedení této komplikované soustavy do kategorie vztahu k (jedinému) Bohu snad může evokovat v době koncilu již spíše opouštěnou religionistickou teorii tzv. prazjevení (*Uroffenbarung*), podle níž původní univerzální náboženství veškerého lidstva spočívalo v úctě k jedinému Bohu, zatímco postupným vývojem došlo k degenerativnímu rozpadu této univerzální bohopoety na polyteistické představy.¹⁸

Dále podává deklarace stručnou charakteristiku *buddhistického* náboženství: „Buddhismus ve svých rozmanitých formách uznává radikální nedostatečnost tohoto proměnlivého světa. Učí, jakou cestou mohou lidé se zbožnou a důvěřivou myslí buď dojít stavu dokonalého osvobození, anebo – ať vlastním úsilím, ať s vyšší pomocí – dospět k vrcholnému osvícení.“¹⁹ První dochované křesťanské svědectví o existenci buddhismu se nachází u Klementa Alexandrijského ve spisu *Stromateis*, napsaném kolem roku 220: „Mezi Indy jsou tací, kteří následují učení jistého Butty, jehož velká ctihodnost způsobuje, že je uctíván jako Bůh.“²⁰ Středověcí cestovatelé, přestože považovali buddhisty – obdobně jako vyznavače jakéhokoli nekřesťanského náboženství – za „modloslužebníky“, byli upřímně překvapeni kázní, která charakterizovala život buddhistických mnichů, jak píše například ve svém listě z roku 1306 františkán Giovanni de Montecorvino: „Tito

¹⁶ *Nostra aetate*, s. 551–552.

¹⁷ „Hinduistická mytologie představuje ve svém úhrnu tak obrovský celek, že jej nelze celý postihnout ani sebestručnějšími obsahy jeho součástí.“ In: ZBAVITEL, Dušan, MERHAUTOVÁ, Eliška, FILIPSKÝ, Jan, KNÍŽKOVÁ, Hana, *Bohové s lotosovými očima*, Hinduistické mýty v indické literatuře tří tisíciletí, Praha, 1997, s. 7.

¹⁸ „Všecko pohanství je v tomto pohledu důsledkem prvotního hříchu či pádu člověka a tím porušeného obecnství s Bohem.“ In: HELLER, Jan, MRÁZEK, Milan, *Nástin religionistiky*, Praha, 1988, s. 19.

¹⁹ *Nostra aetate*, s. 552.

²⁰ KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ, *Stromata* I 15, 71, Praha, 2004, s. 332–333.

duchovní jsou na sebe daleko přísnější, a co se týče observance, daleko důslednější než latinští duchovní.“²¹

Mezináboženský dialog, který katolická církev v pokoncilní době vede, má v případě buddhismu výrazný impuls právě v existenci forem buddhistického mnišství, o jehož duchovní inspirace projevují zájem katolické řeholní řády, obzvláště ty, které se věnují kontemplativnímu životu. Z buddhistických představitelů to byl sám tibetský dalajláma, jenž se účastnil mezináboženského setkání v Assisi, které uspořádal papež Jan Pavel II. v roce 1986 s cílem, aby lidé v odlišnosti svých duchovních tradic hledali společnou zodpovědnost za mírové soužití mezi národy. Od tohoto setkání se v katolické církvi mluví o takzvaném duchu Assisi, tedy o duchovní atmosféře vzájemného setkávání, jež má za cíl reflektovat vlastní víru a v otevřeném dialogu hledat ve svém vlastním náboženství duchovní kořeny pro mírové soužití. Při této neobyčejně odvážné až kontroverzní události se sešlo asi 160 náboženských představitelů včetně židů, muslimů, hinduistů, buddhistů, sikhů, zoroastrijců, ale i animistů, indiánů a představitelů pohanských náboženství.²²

Druhý vatikánský koncil pojímá nekřesťanská náboženství inkluzivně, snaží se v nich nalézat prvky, které již nejstarší křesťanská apologetika označovala formulí *logos spermatikos*, totiž jako božské slovo, jež lze nalézt rozptýlené i v jiných zdrojích, než ve zjevení Starého a Nového zákona. Spíše než v nekřesťanských náboženstvích měl však být tento dynamický princip přítomen v antickém filozofickém myšlení, pokud překonávalo pohanské představy.²³ Deklarace v čl. 2 nakonec formuluje v obdobném duchu obecný závěr o nejrozmanitějších náboženských představách a fenoménech: „Katolická církev neodmítá nic, co je v těchto náboženstvích pravdivé a svaté. S upřímnou vážností se dívá na jejich způsoby chování a života, pravidla a nauky. Ačkoli se v mnohém rozcházejí s tím, co ona věří a k věření předkládá, přece jsou nezřídka odrazem Pravdy, která osvětluje všechny

²¹ LENOIR, Frédéric, *Setkávání buddhismu se Západem*, Praha, 2002, s. 44.

²² „S hlavou katolické církve se tehdy setkali náboženští vůdcové všech velkých světových náboženství, včetně zástupců židovství a islámu. Náboženství se zde jistě nemodliла společně, spíše současně.“ In: KUSCHEL, Karl-Josef, *Spor o Abrahama*, Co židy, křesťany a muslimy rozděluje a co je spojuje, Praha, 1997, s. 275.

²³ Podle Justina mučedníka († 165) Kristus „jako prostředník stvoření zasel Logos semeno pravdy (*logos spermatikos*) do všech lidí, takže křesťany byli ve svém myšlení a jednání již předkřesťanskými filozofy. Příkladem par excellence je Sókratés, který odhalil klam démonů a vybil lidi, aby hledali pravého Boha, kvůli čemuž musel zemřít jako mučedník.“ In: DROBNER, Hubertus, *Patrologie*, Úvod do studia starokřesťanské literatury, Praha, 2011, s. 110.

lidi. Sama však hlásá a je povinna neustále hlásat Krista, který je »cesta, pravda a život« (Jan 14, 6), v němž lidé nalézají plnost náboženského života a skrze něhož Bůh všechno smířil se sebou. Proto církev nabádá své věřící, aby s rozvážností a láskou, prostřednictvím dialogu a spolupráce se stoupenci jiných náboženství uznávali, chránili a podporovali duchovní a mravní dobro i společensko-kulturní hodnoty, které u nich jsou, a přitom aby svědčili o křesťanské víře a životě.²⁴

3. Islám

Islámskému náboženství se věnuje celý čl. 3 deklaráce: „Církev se dívá s úctou také na muslimy, kteří se klanějí jedinému Bohu, živému a o sobě jsoucím, milosrdnému a všemohoucím, stvořiteli nebe a země, který promluvil k lidem. Jeho rozhodnutím, i tajemným, se snaží podrobit celou duši, jako se Bohu podrobil Abraham, na něhož se islámská víra ráda odvolává. Ježíše sice neuznávají jako Boha, ale uctívají jako proroka, ctí jeho panenskou matku Marii a někdy ji i zbožně vzývají. Kromě toho očekávají den soudu, kdy Bůh vzkřísí všechny lidi a odplatí jim. Proto si váží mravního života a Boha uctívají zejména modlitbou, almužnami a postem.“²⁵

Z postav biblického zjevení, které jsou v úctě také u muslimů a o nichž pojednává Korán, jsou zde uvedeny tři: Abraham, Ježíš a jeho matka Maria. Deklarace jistě není religionistickou studií, proto již neuvádí, že muslimové odvozují své náboženské kořeny od Izmaela, Abrahamova v pořadí prvního syna, zplozeného se služkou (ženinou) Hagar, zatímco židům a křesťanům přisuzuje biblické zjevení původ od Izáka, jehož měl Abraham zplodit se zákonnou manželkou Sárrou: „Co slyšíte v zákoně? Čteme tam, že Abraham měl dva syny, jednoho z otrokyně a druhého ze ženy svobodné. Ten z otrokyně se narodil jen z vůle člověka, ten ze svobodné podle zaslíbení“ (Ga 21b–23).

Osobě Ježíše Korán odpírá božství, resp. synovství Boží, jeho smrt měla být pouze zdánlivá a postrádala spásný význam, který ovšem představuje samotné jádro křesťanské zvěsti.²⁶ Panně Marii (Marjam) Korán věnuje paradoxně více

²⁴ *Nostra aetate*, s. 552.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ „Ježíš je tak důkladně prokreslován podle Muhammadova vzoru, že se popírá ukřižování. Židům se to ‚jen tak zdálo‘, jak se praví v poněkud temném koránském znění; zmýlili se v osobě a popravili jiného namísto Ježíše, snad Jidáše, jak říká pozdější exegese. Je to doketická teze, jaká se objevuje také u gnostiků, na příklad u Basileida. [...] Pašijově utrpení mělo skutečně teologický

veršů než samotný Nový zákon, avšak z hlediska křesťanského dogmatu je koránská mariologie zcela heterodoxní, neboť Maria se ztotožňuje se třetí osobou božské Trojice. Inspirací takového zbožštění zřejmě byla křesťanská sekta kollyridiánů, která uctívala Marii jako bohyni, a jejíž členky jí pekly obětiny.²⁷ Jinak ovšem Korán zná Mariino panenství a vypráví rovněž příběh o andělském zvěstování.

Koncil nezamtlčuje stinné stránky vztahů mezi křesťany a muslimy, avšak vyjadřuje přesvědčení, že se dějinné rány zacelí: „Jelikož během staletí povstalo mezi křesťany a mohamedány nemálo rozbrojů a nepřátelství, vybízí posvátný sněm všechny, aby zapoměli na to, co bylo, aby se upřímně snažili o vzájemné porozumění a aby společně chránili a podporovali sociální spravedlnost, mravní hodnoty, mír a svobodu pro všechny lidi.“²⁸ Je zajímavé, že zde čl. 3 deklarace uvádí pojem *mohamedáni*, který je dnes považován z hlediska dialogu s islámem nejen za nedostatečně výstižný, nýbrž vůči vyznavačům islámu urážlivý. Zatímco pro křesťanství je bohopocta spjata s vyznáním Krista, smyslem muslimské praxe je naprosté podřízení Boží vůli, nikoli vyznávání či vzývání Mohameda.

Vzhledem k tomu, že se Druhý vatikánský koncil ve svých jednáních i dokumentech toužil prezentovat – přes veškerou svou novost a převratnost – jako pokračovatel dosavadních ekumenických koncilů, jevílo se také vhodné pokusit se v dějinách církve nalézt nějaký dokument, který by prokázal určitou míru kontinuity v příznivějších vztazích mezi církví a muslimy i souladnost muslimského pojetí všemohoucího a milosrdného Boha s křesťanským pohledem. Takovým dohledaným pramenem se stal list papeže Řehoře VII. (1073–1085) mauretánskému králi Al-Násirovi.²⁹

V období od Druhého vatikánského koncilu se ovšem časté styky s představiteli islámu stávají běžnou součástí papežské agendy. Mimořádně významným mezníkem katolicko-islámských vztahů se stala návštěva Jana Pavla II. v marocké Casablance 19. srpna 1985. Marocký král pozval papeže jako „věřícího a vychovatele“, a ten promluvil před 80 000 mladými muslimy, jak o tom svědčí

smysl jenom tehdy, bylo-li chápáno jako vykoupení; to je však kategorie, kterou islám nezná.“ In: KÜNG, Hans, ESS, Josef van, *Křesťanství a islám*, Praha, 1998, s. 141.

²⁷ „Dlužno dodat, že Korán chápe křesťanské dogma o Trojici mylně. Podle vzoru staroarabské ženské tzv. kollyridiánské (»koláčové«) hereze se totiž domnívá, že Trojici tvoří Bůh, Ježíš a Marie ([Korán] 5:116, 5:73).“ In: KROPAČEK, Luboš, *Duchovní cesty islámu*, Praha, 1993, s. 229.

²⁸ *Nostra aetate*, s. 552–553.

²⁹ *Patrologia latina* 148, s. 451A.

sám Jan Pavel II.: „Za historickou událost lze nepochybně prohlásit mou návštěvu Maroka, kam jsem byl pozván králem Hassanem II. Nebyla to jen zdvořilostní návštěva, ale opravdová pastorační cesta. Setkání s mládeží na stadionu v Casablance (1985) bylo nezapomenutelné. Velice na mne zapůsobila otevřenost mladých lidí, s níž přijímali slova papeže o víře v jediného Boha. Nic podobného se ještě nikdy předtím neudálo.“³⁰

Přes veškeré dílčí úspěchy, které styky s muslimskými autoritami přinesly, rozpoznal i současný papež František ve své první apoštolské exhortaci nutnost reagovat na zjevnou asymetrii v přístupu ke svobodnému vyznávání náboženství, již jsme dnes často ve světě svědky, a proto vyzývá: „Prosím a pokorně žádám tyto [muslimské] země, aby vzaly v potaz svobodu, které se těší muslimští věřící v západních zemích, a zajistily křesťanům svobodu, aby mohli slavit svou liturgii a prožívat svoji víru!“³¹

4. Židovství

Deklarace postupuje od náboženství křesťanství vzdálenějších přes monoteistický islám až k judaismu, s nímž nejtěsněji sdílí duchovní hodnoty. Proto se věnuje tomuto náboženství až jako poslednímu (*last but not least*) v čl. 4: „Když posvátný sněm zkoumá tajemství církve, má na paměti svazek, kterým je lid Nového zákona duchovně spojen s Abrahamovým potomstvem. Církev Kristova totiž uznává, že počátky její víry a jejího vyvolení sahají podle Božího tajemství spásy až k patriarchům, Mojžíšovi a prorokům. Vyznává, že všichni, kdo věří v Krista, jsou Abrahamovými dětmi podle víry (srov. Ga 3, 7), že jsou zahrnuti v povolání tohoto patriarchy a že odchod vyvoleného národa ze země otroctví je tajemným předobrazem spásy církve. Proto církev nemůže zapomenout, že obdržela zjevení Starého zákona prostřednictvím národa, s kterým Bůh ve svém nevýslovném milosrdenství uzavřel Starou smlouvu. Ví, že bere sílu z kořene ušlechtilé olivy, na kterou jsou naroubovány ratolesti plané olivy, pohani (srov. Řím 11, 17–24). Církev totiž věří, že Kristus, náš pokoj, usmířil svým křížem Židy a pohany a v sobě spojil dvojí v jedno (srov. Ef 2, 14–16).“³²

³⁰ MESSORI, Vittorio, *Giovanni Paolo II, Varcare la soglia della speranza*, Milano, 1994, s. 105.

³¹ FRANTIŠEK, *Evangelii gaudium*, Praha, 2014, čl. 253, s. 152.

³² *Nostra aetate*, s. 553.

Církev je dodnes svědkem skutečnosti, že od novozákonných dob až dosud existuje nekřesťanské židovské náboženství, jehož prapůvodní kořeny s ním má společné. Tajuplnou shodou okolností došlo v období počátků církve v náboženském životě židovstva k dalekosáhlým změnám, souvisejícím se zánikem druhého chrámu roku 70 a nástupem rabínskému židovství, potvrzeným synodou v Jabne, konanou v období let 90 až 100, která rozhodla o závazném seznamu židovských posvátných spisů, Palestinském kánonu.³³

Nelze zamlčet, že počátky štěpení křesťanství od židovské synagogy byly provázány exkomunikacemi a násilnostmi: „Budou vás vylučovat ze synagóg; ano, přichází hodina, že ten, kdo vás zabije, bude se domnívat, že tím uctívá Boha“ (J 16, 2). Tuto skutečnost bolestného rozchodu deklarace rovněž reflektuje: „Podle svědectví Písma svatého Jeruzalém nepoznal čas svého navštívení (srov. Lk 19, 44) a velká část Židů nepřijala evangelium. Ano, nemálo se jich postavilo proti jeho šíření (srov. Řím 11, 28). Přesto podle apoštola zůstávají pro své otce milí Bohu, jehož dary a povolání jsou neodvolatelné (srov. Řím 11, 28–29). [...] Protože tedy mají křesťané a Židé tak velké společné dědictví, chce tento posvátný sněm podpořit a doporučit vzájemné poznávání a úctu. Toho lze dosáhnout především biblickými a teologickými studii a bratrskými rozhovory.“³⁴

V církvi se ovšem již od patristických dob setkáváme rovněž s obviňováním židů z bohovraždy, tedy prakticky s uplatňováním kolektivní viny na všechny židy bez rozdílu.³⁵ S tímto historicky zakořeněným nepochopením se koncilní otcové v deklaraci rovněž hodlali vypořádat: „Třebaže židovští předáci se svými stoupenci přivodili Kristovu smrt (srov. Jan 19, 6), přece nelze to, co bylo spácháno při jeho mučení, přičítat všem Židům bez rozdílu, ani tehdejšími ani dnešními. I když je

³³ „Pro křesťanské obce znamenal pád Jeruzaléma a zánik Chrámu jednak uvolnění vazby na židovství i v prostoru Palestiny (jeruzalémská obec jakožto vedoucí centrum definitivně ztráci na významu), jež se v následujících dvou desetiletích díky vyhrčené situaci židovstva dokonalo k úplné roztržce, jednak nové vzplanutí očekávání Ježíšova brzkého příchodu (paruzie). [...] Na významu získalo diasporní židovstvo. Posléze Římané povolili otevření rabínské školy v Jabne (Jamnii).“ In: RYŠKOVÁ, Mireia, *Doba Ježíše Nazaretského*, Historicko-teologický úvod do Nového Zákona, Praha, 2008, s. 41.

³⁴ *Nostra aetate*, s. 553–554.

³⁵ „Obviňování Židů ze zabití Krista se objevuje velmi brzy, už v Novém zákoně (Mt 27, 25; Sk 2, 36; 1Te 2, 15–16). První zaznamenané obvinění z bohovraždy, tedy že zabitím Krista Židé zabili Boha, nacházíme až ve druhém století u Melitóna, biskupa ze Sard. [...] Obviňování se objevuje i v homiliích a spisech Jana Zlatoústého, Augustína a Luthera.“ In: FRYOVÁ, Helen P. (ed.), *Čítanka židovsko-křesťanského dialogu*, Praha, 2003, s. 26–27.

církev novým Božím lidem, přece nesmějí být Židé označováni ani za zavržené Bohem ani za prokleté, jako kdyby to vysvítalo ze svatého Písma. Proto ať si dají všichni pozor, aby při katechezi a při kázání Božího slova neučili nic, co se neshoduje s pravdou evangelia a s Kristovým duchem. Církev, která zavrhuje veškeré pronásledování, ať jde o kohokoli, protože má na paměti společné dědictví se Židy a je vedena nikoli politickými pohnutkami, nýbrž náboženskou evangelijní láskou, želí nenávisti, pronásledování a projevů antisemitismu, jimiž se kdykoli a kdokoli obrátil proti Židům.³⁶ K tomu je třeba poznamenat, že koncilní deklarace se měla ve své původní verzi věnovat pouze židovskému náboženství a jedním z jejích cílů mělo být také rozhodné odsouzení veškerých projevů antisemitismu.³⁷

I když se mezináboženský dialog vymyká možností konkrétnější kanonicko-právní recepce, přesto má církev ještě další nástroje, spíše pastoračního charakteru, jimiž lze uchopit a usměrnit některé aspekty vztahu církve a jejích věřících k židovství. Příkladem může být dokument, nazvaný *Poznámky Komise pro náboženské vztahy se Židy ke správnému způsobu, jak představovat Židy a židovství v kázání a katechezi Římskokatolické církve z května 1985*.³⁸ Případné projevy antisemitismu mezi věřícími podle tohoto dokumentu neodpovídají tomu, co církev hlásá: „Je důležité nejen vykořenit zbytky antisemitismu, které se mezi věřícími ještě tu a tam nacházejí, ale mnohem více jde o to, zprostředkovat jim skrze výchovu a vzdělání přesné poznání zcela jedinečného svazku, který spojuje nás jako církev se Židy a židovstvím.“³⁹ Tato nová sensibilita konkrétně ovlivnila například liturgické právo církve, jak o tom svědčí změna velkopátečních přímluv, obsažených v Misálu Jana XXIII. (1962), provedená na základě nóty z 5. února 2008, doplňující motu proprio *Summorum pontificum* papeže Benedikta XVI.⁴⁰ Sám Jan XXIII. z nich již roku 1959 vypustil formuli perfidi Iudaei (zrádní židé; verze přímluv po změně iniciované Benediktem XVI. pak výslovně uvádí, že židé nejsou vyloučeni z Božího milosrdenství – *Iudeos etiam a tua misericordia non repellis*).

³⁶ *Nostra aetate*, s. 554.

³⁷ „První navržené znění textu ohledně problematiky židů, které rozpracovávalo především postavení izraelského lidu v dějinách spásy, bylo vyhotoveno již na podzim roku 1961.“ In: KÜHN, Ulrich, *Die Ergebnisse des II. Vatikanischen Konzils*, Berlin, 1967, s. 142.

³⁸ Acta České biskupské konference č. 5/2010, Praha, s. 90–104.

³⁹ Tamtéž, s. 93.

⁴⁰ AAS 99 (2007), s. 777–781.

5. Závěrem

Závěr deklarace *Nostra aetate* (čl. 5) má podobu manifestu, který vztahuje specifické téma vztahu církve vůči nekřesťanským náboženstvím k širšímu pojetí postavení církve v dnešním světě ve smyslu konstituce *Lumen gentium*: „Nemůžeme se však obracet v modlitbě k Bohu, Otci všech, jestliže odmítáme chovat se bratrsky k některým lidem, stvořeným podle Božího obrazu. Postoj člověka k Bohu Otci a postoj člověka k bratřím lidem tak těsně souvisí, že Písmo praví: »Kdo nemiluje, Boha nepoznal« (1 Jan 4, 8). [...] Církev tedy zavrhuje jako cizí Kristovu smýšlení jakoukoli diskriminaci nebo jakékoli utiskování lidí pro jejich rasu nebo barvu pleti, sociální postavení nebo náboženství.“⁴¹

Skutečnost, že vztahy katolické církve k jiným náboženstvím – na rozdíl od jejího vztahu k jiným křesťanským vyznáním – nelze uchopit právně závaznými kanonickoprávními normami, nemůže znamenat, že by se církev mohla libovolně vzdát svého závazku, daného koncilními usneseními a dosavadními snahami papežů. Je to paradoxně samo misijní úsilí církve, které potřebnost vzájemných vztahů s vyznavači jiných náboženství vyžaduje, jak to vyjádřil Jan Pavel II. v čl. 57 encykliky *Redemptoris missio*: „Vím, že nemálo misionářů a křesťanských společenství v těžké a často ne správně pochopené cestě dialogu vidí jedinou možnost vydat upřímné svědectví Kristu a velkodušně sloužit lidem, a chtěl bych je povzbudit, aby vytrvali ve víře a lásce i tam, kde jejich úsilí nenachází ani sluchu, ani odpovědi.“⁴²

Resumé

Na rozdíl od ekumenického dialogu mezi křesťanskými církvemi je interreligiózní dialog katolické církve s jinými náboženstvími obtížné uchopit nástroji kanonického práva. Misijní kanonické právo ovšem předpokládá upřímný dialog mezi misionáři a adresáty misie, pokud jsou vyznavači nekřesťanských náboženství. K celocírkevní koordinaci aktivit interreligiózního dialogu je určen vrcholný orgán Apoštolského stolce v tomto oboru, Papežská rada pro dialog s náboženstvími. Text článku postupně rozebírá pohled katolické církve na jednotlivá náboženství, zejména na hinduismus, buddhismus, islám a židovství. Poukazuje na novost pohledu na tato náboženství v deklaraci *Nostra aetate* Druhého vatikánského koncilu, jež se

⁴¹ *Nostra aetate*, s. 554.

⁴² *Redemptoris missio*, s. 64.

problematice nekřesťanských náboženství specificky věnuje. Uvádí také některé iniciativy a aktivity, které se po koncilu pokusily přispět ke zmírnění napětí, která se někdy v minulosti projevovala ve vztazích církve k některým náboženstvím.

Summary

Declaration of the Second Vatican Council *Nostra Aetate* on the Relation of the Church to Non-Christian Religions

Compared to the ecumenical dialogue among the Christian churches, it is difficult to conceptualize through the means of canon law the interreligious dialogue between the Catholic Church and other religions. Missionary canon law assumes an honest dialogue between missionaries and mission addressees if they are adherents of non-Christian religions. The Pontifical Council for Interreligious Dialogue is the highest body of the Holy See that is dedicated to the overall Church coordination of activities of interreligious dialogue. The article analyzes the Catholic Church's views on different religions, particularly Hinduism, Buddhism, Islam, and Judaism. It points out new features of the views on these religions in the *Nostra aetate* declaration of the Second Vatican Council, which focuses on non-Christian religions. The article mentions some post-Council initiatives and activities that have sought to contribute to mitigation of the sometimes strained relationships with some religions.

Zusammenfassung

Deklaration des Zweiten Vatikanischen Konzils *Nostra aetate* über das Verhältnis der Kirche zu den nichtchristlichen Religionen

Dem ökumenischen Dialog unter den christlichen Kirchen gegenüber ist der Dialog der katholischen Kirche mit anderen Religionen schwer mit Instrumenten des kanonischen Rechtes zu ergreifen. Das kanonische Missionsrecht setzt doch einen offenen Dialog zwischen den Missionaren und den Adressaten der Mission mit einem nichtchristlichen Religionsbekenntnis voraus. Mit einer gesamtkirchlichen Koordination der Aktivitäten im Bereich dieses Dialogs mit anderen Religionen wird im Rahmen des Apostolischen Stuhles der Päpstliche Rat für interreligiösen Dialog beauftragt. Im Artikel werden schrittweise die Ansichten der katholischen Kirche auf einzelne Religionen, vor allem auf Hinduismus, Buddhismus, Islam und Judentum, geschildert. Es wird auf neue Aspekte dieser Ansichten, die in der Deklaration des Zweiten Vatikanischen Konzils *Nostra aetate* spezifisch in Bezug auf nichtchristliche Religionen behandelt werden, hingewiesen. Es werden ferner einige Initiativen und Aktivitäten, die nach dem Konzil die gespannten Beziehungen mit einigen Religionen mildern sollten, erwähnt.

Riassunto

La dichiarazione del Concilio Vaticano II *Nostra aetate* sulle relazioni della Chiesa con le religioni non cristiane

In modo differente rispetto al dialogo ecumenico tra i cristiani, un dialogo interreligioso della Chiesa Cattolica con altre religioni è difficilmente inquadrabile con gli strumenti di diritto canonico. Il diritto canonico missionario presuppone comunque un sincero dialogo tra missionari e destinatari appartenenti alle religioni non cristiane. Per coordinare le attività del dialogo interreligioso al livello della Chiesa universale è stato eretto un organo supremo della Santa Sede, il Consiglio Pontificio per il dialogo interreligioso. Il testo dell'articolo analizza la prospettiva cattolica verso singole religioni, soprattutto l'induismo, il buddhismo, l'islam e l'ebraismo. Fa notare un nuovo punto di vista a queste religioni nella dichiarazione *Nostra aetate* del Concilio Vaticano II dedicato proprio alle religioni non cristiane. Elenca alcune attività ed iniziative che nell'epoca postconciliare hanno cercato di contribuire alla mitigazione delle passate tensioni trovate prima tra la Chiesa ed altre religioni.

Klíčová slova: náboženství, hinduismus, buddhismus, islám, židovství, koncil, dekret, dialog, misie

Keywords: religion, Hinduism, Buddhism, Islam, Judaism, council, decree, dialogue, mission

Autor

Doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., IC.D., je knězem katolické Arcidiecéze pražské. Vystudoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy a Fakultu kanonického práva na Institutu obojího práva při Papežské Lateránské univerzitě v Římě. Na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě se habilitoval prací Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989. Je soudcem Metropolitního církevního soudu v Praze, vyučujícím církevního a světského práva na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, vědeckým pracovníkem Ústavu pro právní otázky náboženské svobody na Právnické fakultě Trnavské univerzity a duchovním správcem kostela Nanebevzetí Panny Marie a Karla Velikého v Praze na Karlově.

Associate Professor JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., IC.D., is a priest of the Catholic Archdiocese of Prague. He studied at the School of Law of Charles University in Prague

and the School of Canon Law of the Institutum Utriusque Iuris of the Pontifical Lateran University in Rome. He received the degree of associate professor following a successful defense of his dissertation, Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989 (The Czech Religion Law after 1989) on the School of Law of University in Trnava (Slovakia). He is a judge of the Metropolitan Tribunal in Prague, teaches church law and secular law at the School of Theology of South Bohemian University in České Budějovice and is a scientific co-worker at the Institute for Legal Aspects of Religious Freedom of the University in Trnava, and serves as a spiritual administrator at the St. Mary of the Assumption and Charlemagne Church in Prague-Karlovy.

Univ.-Doz. JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D., wirkt als Priester in Prager Erzdiözese. Er absolvierte Juristische Fakultät der Karlsuniversität in Prag und die Fakultät des kanonischen Rechts des Iuris-Utriusque-Instituts der Päpstlichen Lateranuniversität in Rom. Er habilitierte sich an der Juristischen Fakultät der Universität in Trnava (Slowakei) mit der Arbeit Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989 (in der deutschen Sprache) als Universitätsdozent. Er ist Richter des kirchlichen Metropolitangerichts in Prag und lehrt Kirchenrecht und weltliches Recht an der Theologischen Fakultät der Südböhmischen Universität in Budweis. Er wirkt auch als wissenschaftlicher Mitarbeiter des Instituts für rechtliche Fragen der Religionsfreiheit an der Juristischen Fakultät der Universität in Trnava. Er ist auch als Seelsorger der Kirche St. Mariä Himmelfahrt und Kaiser Karl der Große in Prag-Karlovy tätig.

Professore JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D., sacerdote cattolico della Arcidiocesi di Praga, laureato in diritto alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga ed alla Facoltà di Diritto Canonico dell'Istituto Utriusque Iuris presso la Università Pontificia Lateranense a Roma. Si è abilitato alla Facoltà di Giurisprudenza della Università di Trnava (Slovacchia) con la tesi Tschechisches Staatskirchenrecht nach 1989 (Diritto Ecclesiastico Ceco dopo il 1989). È giudice del Tribunale metropolitano a Praga, insegnante del diritto canonico e secolare alla Facoltà di Teologia della Università di Boemia Meridionale a České Budějovice, scienziato dell'Istituto degli aspetti giuridici della libertà religiosa presso la Facoltà di Giurisprudenza della Università di Trnava ed rettore della chiesa di Santa Maria Assunta e di San Carlo Magno a Praga-Karlovy.

Doc. JUDr. Stanislav Přibyl, Ph.D., Th.D., IC.D.

Krymská 23
101 00 Praha 10

e-mail: standa.pribyl@volny.cz

Komentář k motu proprio De Concordia inter Codices

Jiří Dvořáček

Dne 15. září 2016 byl promulgován apoštolský list papeže Františka *De Concordia inter Codices* (dále jen *motu proprio*), který modifikuje některé normy Kodexu kanonického práva (CIC/1983). Toto *motu proprio* podepsal papež František dne 31. května 2016 a 15. září 2016 vyšlo v úředním listu Apoštolského stolce *Osservatore Romano*. Jelikož není uvedeno jinak, nabylo *motu proprio* účinnosti po třech měsících od promulgace, tedy 15. prosince 2016.¹

Změny zavedené novým *motu proprio* se týkají zásadních oblastí života katolického křesťana, jakými jsou zápis a zaznamenání přechodu do jednotlivých církví *sui iuris* nebo manželské právo, a proto je třeba je podrobněji rozebrat.

Vyhlášením Kodexu kánonů východních církví (CCEO) apoštolskou konstitucí *Sacri Canones* dne 18. října 1990 získaly s účinností od 1. října 1991 také východní katolické církve vlastní zákoník. Kodex určený pro východní církve s sebou přinesl nejen novou kodifikaci pro katolíky z východních katolických církví, ale i změny pro zákoník latinské církve, protože na základě kán. 1 CCEO zavazuje v určitých případech i latinskou církev.² Oba kodexy mají zčásti společné normy, zčásti normy

¹ Vyplyývá to z analogického výkladu kán. 8 CIC/1983, podle něhož se všeobecné církevní zákony promulgují v Acta Apostolicae Sedis, není-li v jednotlivých případech stanoven jiný způsob vyhlášení. Jelikož předmětné *motu proprio* bylo vydáno v *Osservatore Romano*, je třeba to považovat za promulgaci analogicky podle kán. 8 CIC/1983.

² Z vysvětlujících poznámky Papežské rady pro legislativní texty z 8. prosince 2011, týkající se závaznosti kán. 1 CCEO i pro latinskou církev, vyplyývá, že latinská církev je zahrnuta analogicky vždy, když CCEO používá spojení církev *sui iuris*, a to v kontextu vztahů mezi jednotlivými církvemi *sui iuris*. Nejde však o autentickou interpretaci kán. 1 CCEO, ale jen o oficiální vysvětlení. Srov. *Nota explicativa quoad can. 1 CCEO*, in: *Communicationes* č. 43/2011, Roma, s. 315–316.

svěbytné, jejichž vztah nebyl vždy jasný. Proto, jak uvádí papež František v úvodu nového *motu proprio*, bylo třeba uvést i tyto specifické normy do souladu.

Motivů bylo několik. Rostoucí migrace křesťanů východních obřadů do oblastí, ve kterých je většinou přítomna latinská církev, vede k mnoha pastoračním i právním problémům – východní katoličtí křesťané mají totiž právo zachovávat vlastní obřad bez ohledu na to, kde přebývají (kán. 40 § 3 CCEO), k čemuž jím má pomáhat příslušná církevní autorita. Harmonizace norem kanonického práva tak má podpořit rozvoj východních obřadů (kán. 39 CCEO), aby východní církve *sui iuris* mohly účinněji pastoračně působit. Je však nezbytné udržet rovnováhu mezi ochranou práv východní menšiny a zachováním tradice většiny latinské.

Jako další důvod pro harmonizaci norem CIC/1983 a CCEO zmiňuje papež František i přesnější určení vztahů vůči křesťanům z východních nekatolických církví, jejichž počet na území, na kterém je tradičně přítomna latinská církev, stále stoupá. Harmonizace obou zákoníků byla požadována i ze strany kanonistů, kteří dlouhodobě poukazovali na nejproblematictější otázky vztahů CIC/1983 a CCEO. O jejich vyjasnění usiluje právě nové *motu proprio*, které novelizuje problematiku ustanovení CIC/1983, která byla v rozporu s ustanoveními CCEO. Předmětem změn jsou proto následující oblasti, kterým se tento článek bude postupně věnovat: zápis do církve *sui iuris*, účinnost přechodu do jiné církve *sui iuris* a zaznamenání těchto změn (čl. 1–3 *motu proprio*); křest dítěte nekatolických rodičů (čl. 4–5 *motu proprio*) a konečně změny v manželském právu (čl. 6–11 *motu proprio*).

1. Zápis do církve *sui iuris*, účinnost přechodu do jiné církve *sui iuris* a zaznamenání těchto změn (čl. 1–3 *motu proprio*)

První tři články *motu proprio* se věnují úpravě zápisu do církve *sui iuris*, účinnosti přechodu do jiné církve *sui iuris* a zápisu těchto změn do příslušných matrik. Všem prvním třem článkům je společná terminologická změna, kterou se zavádí označení východních katolických církví jako *Ecclesiae sui iuris*, zavedené v CCEO. Nahrazuje se tak již překonané označení těchto církví jako rituálních, a to vypuštěním pojmu *ritualis*.

Ustanovení čl. 1 *motu proprio* mění kán. 111 CIC/1983, který nyní zní:

§ 1. Přijetím křtu je do latinské církve včleněno dítě rodičů, kteří do ní patří, nebo jestliže jeden z nich do ní nepatří, pokud se dohodli, že dítě bude

pokřtěno v latinské církvi; jestliže se nedohodli, je včleněno do té *církvě sui iuris*, do níž patří otec.

§ 2. *Pokud pouze jeden z rodičů je katolíkem, je zapsáno do církve, do níž patří tento katolický rodič.*

§ 3. Každý zájemce o křest, který dovršil čtrnáctý rok svého věku, si může svobodně zvolit, zdali chce být pokřtěn v latinské církvi nebo v jiné *církvi sui iuris*; v tom případě je členem té církve, kterou si vyvolil.³

Podstatná změna oproti staré právní úpravě je nasnadě: do kán. 111 CIC/1983 je přidán § 2, který nyní stanoví, že je-li katolíkem jen jeden z rodičů, je dítě připsáno do církve tohoto rodiče. Jde o výslovné vyjádření toho, co dosud bylo u smíšených manželství nebo manželství uzavřených s dispensí *disparitatis cultus* patrně pouze ze smyslu kautel kán. 1125 odst. 1 a 2 CIC/1983 (kán. 814 odst. 1 a 2 CCEO), podle nichž se katolická strana zavazuje pokřtít dítě v katolické církvi a do ní je i zapsat. Dosavadní znění ustanovení kán. 111 § 1 CIC/1983 totiž bralo v potaz jen křest katolíků; chybělo mu totiž právě zohlednění smíšených manželství pokřtěných osob různých vyznání a manželství uzavřených s nepokřtěnými s dispensí *disparitatis cultus*. Dítě rodičů ze smíšeného manželství nebo z manželství s rozdílným náboženstvím tak mohlo být připsáno do latinské církve jen po jejich vzájemné dohodě; pokud se rodiče nedohodli, nebylo jasné, zda je dítě katolíkem, byť bylo katolicky pokřtěno. Kán. 111 CIC/1983 je tedy nyní doplněn ve smyslu kán. 29 § 1 CCEO.

Ustanovení § 2 kán. 111 CIC/1983 v sobě zahrnuje dvě možnosti: pokud je jen jeden rodič katolík a je členem latinské církve, je nyní zcela zřejmé, že dítě má být automaticky připsáno do církve tohoto rodiče. Pokud by tento rodič byl členem některé z východních katolických církví, postupuje se podle ustanovení CCEO a dítě je pak ve smyslu kán. 29 § 2 CCEO zapsáno do některé z východních církví *sui iuris*.

Je škoda, že zákonodárce nebyl v revizi kán. 111 CIC/1983 důslednější a nezačlenil do něj i text § 2 kán. 29 CCEO. Jde o praktická ustanovení týkající se situací, které se v praxi latinské církve vyskytují, a nezbývá než je i nadále řešit *per analogiam iuris* s odkazem na úpravu obsaženou v CCEO.

³ V textu je použit pracovní překlad článků *motu proprio* Damiána Němce OP s ohledem na schválený český překlad CIC/1983. Změny v kánonech označujeme kurzivou.

Uvedenou novelizací se sjednocuje terminologie obou kodexů, tak jak byla zavedena v CCEO. I v Kodexu kanonického práva je tak lépe patrné, že rozhodující pro zápis do církve *sui iuris* je církev rodičů, a ne obřad křtu. Tento ekzeziologický princip je vlastní oběma zákoníkům katolické církve; protože ale v CIC/1983 je latinská církev v nenovelizovaných kánonech stále označována jako rituální (*Ecclesia ritualis sui iuris*), přispělo nové *motu proprio* k větší jasnosti a nyní je už zcela mimo pochybnost, že kritériem zápisu do církve *sui iuris* nemůže být obřad, ale výhradně církevní příslušnost rodičů.

Ustanovení čl. 2 *motu proprio* mění kán. 112 CIC/1983 připojením § 3. Celý kán. 112 CIC/1983 tedy zní:

§ 1. Po přijetí křtu se stávají členy jiné církve *sui iuris*: 1. kdo obdrželi dovolení od Apoštolského stolce; 2. manžel, který při uzavírání manželství nebo za jeho trvání prohlásil, že přestupuje do církve *sui iuris* druhého manželského partnera; po skončení manželství se může svobodně vrátit do latinské církve; 3. děti osob, o nichž pojednává odst. 1 a 2, které nedovršily čtrnáct roků svého věku, dále ve smíšeném manželství děti katolického partnera, který zákonně přestoupil do jiné církve *sui iuris*; ty se po dovršení tohoto věku mohou vrátit do latinské církve.

§ 2. Zvyklost, i když dlouhodobá, přijímat svátosti podle obřadu jiné církve *sui iuris* nemá za následek včlenění do této církve.

§ 3. Každý přestup do jiné církve *sui iuris* nabývá účinnosti okamžikem prohlášení učiněného před místním ordinářem této církve *sui iuris* nebo před vlastním farářem anebo knězem delegovaným od jednoho z nich a dvěma svědky, není-li reskriptem Apoštolského stolce stanoveno jinak; tento přestup má být zaznamenán v knize pokřtěných.

Ustanovení § 3 nemusel zákonodárce tvořit nově – jeho první část ukončená středníkem je tvořena celým kán. 36 CCEO a za středníkem je do jedné věty zhuštěn obsah kán. 37 CCEO, který byl z povahy věci závazný i pro latinskou církev. Je tak zaplněna mezera v CIC/1983, který sice v kán. 535 § 2 upravoval, co vše je třeba zapsat do knihy pokřtěných, nezmiňoval však zápis přestupu do jiné církve *sui iuris*. Nyní je i v zákoníku latinské církve výslovně uvedeno, že přestup do jiné církve *sui iuris* je účinný teprve tehdy, je-li prohlášen před místním ordinářem nebo vlastním farářem (či jimi delegovaným knězem) a dvěma svědky a že tento přestup

je třeba zaznamenat do knihy pokřtěných. Kán. 36 CCEO v Kodexu kanonického práva svůj protějšek neměl, šlo tedy rovněž o mezeru v právu – z dikce kán. 36 CCEO totiž neplynulo, že by byl závazný i pro latinskou církev. Novelizované znění kán. 112 CIC/1983 je tedy nyní jednoznačné a není už třeba brát v potaz paralelní ustanovení CCEO.

Ustanovení čl. 3 *motu proprio* novelizuje § 2 kán. 535 CIC/1983, který nyní zní:

§ 2. Do knihy pokřtěných se zapisuje také *včlenění do církve sui iuris nebo přestup do jiné církve sui iuris*, biřmování a skutečnosti týkající se kanonického osobního stavu křesťanů, jako jsou manželství, při zachování kán. 1133, osvojení, přijetí svátosti svěcení a *také* doživotní sliby v řeholní společnosti; tyto záznamy se vždy uvádějí v listině o přijetí křtu.

Uvedené ustanovení tedy navazuje na zmíněný § 3 kánon 112 CIC/1983 a obsahově do sebe zahrnul ustanovení kánonu 37 CCEO, který stanovil povinnost zapsat včlenění do církve *sui iuris* nebo její změnu do knihy pokřtěných.

2. Křest dítěte nekatolických rodičů (čl. 4–5 *motu proprio*)

Ustanovení čl. 4 a 5 *motu proprio* modifikují kán. 868 CIC/1983. Článek 4 přidává do odst. 2 § 1 kán. 868 CIC/1983 odkaz na nový § 3. Jeho znění je následující:

§ 1. Aby dítě bylo dovozeně pokřtěno, je třeba: [...]

2. opodstatněná naděje, že dítě bude vychováno v katolickém náboženství, *při zachování § 3*; jestliže tato zcela chybí, odloží se křest podle předpisů partikulárního práva a důvod se oznámí rodičům.

Článek 5 *motu proprio* do kán. 868 CIC/1983 přidává § 3, který zní:

§ 3. *Dítě nekatolických rodičů je dovozeně pokřtěno, pokud to žádají rodiče nebo alespoň jeden z nich nebo ti, kdo jsou na jejich místě, a pokud je fyzicky nebo morálně nemožné obrátit se na vlastního služebníka.*

Opět nejde o nic jiného než o doslovné převzetí § 5 kán. 681 CCEO, kterým se takto zaplňuje mezeru v Kodexu kanonického práva. Nový § 3 kán. 868 CIC/1983 nyní umožňuje, aby katolický vysluhovatel dovozeně pokřtil dítě nekatolických rodičů, a to při kumulativním splnění dvou podmínek: 1) o křest žádá aspoň jeden z rodičů a 2) je pro ně fyzicky nebo morálně nemožné nechat dítě pokřtít u vlastního kněze.

Je třeba zdůraznit, že tyto podmínky se týkají dovolenosti křtu: nebudou-li splněny, křest bude pouze nedovolený, avšak platný. Z povahy věci i z dikce ustanovení je zřejmé, že pro dovolenost takového křtu nelze očekávat opodstatněnou naději, že dítě nekatolických rodičů bude vychovááno v katolickém náboženství, jak se to požaduje po katolických rodičích. Nové znění kánonu neřeší, do jaké církve pak takové dítě má být připsáno, proto lze předpokládat, že analogicky s kán. 35 CCEO bude nezletilé dítě zapsáno do církve svých rodičů nebo do církve jednoho z nich.

Začlenění tohoto ustanovení do CIC/1983 má napomoci zlepšení ekumenických vztahů jak s nekatolickými východními církvemi, tak s církvemi reformačními, tedy především přispět k větší vstřícnosti vůči nekatolíkům, kteří se nemohou obrátit na vlastního duchovního. Typicky tomu tak bude v oblastech s velkou imigrací z území, kde působí východní církve jiné než byzantského obřadu (např. z Iráku nebo ze Sýrie).

3. Změny v manželském právu (čl. 6–11 motu proprio)

Nejrozsáhlejší změny přináší nové *motu proprio* v oblasti práva manželského. Týkají se především formy uzavírání manželství a jurisdikce. Ustanovení čl. 6 *motu proprio* doplňuje do kán. 1108 CIC/1983 nový § 3 následujícího znění:

§ 3. Pouze kněz platně asistuje při uzavírání manželství mezi dvěma východními stranami nebo mezi stranou latinskou a stranou východní katolickou nebo nekatolickou.

Zde jde o obsahovou syntézu kán. 828 § 2 a 834 § 2 CCEO, tedy o výslovné promítnutí východní pneumatologické koncepce manželství do Kodexu kanonického práva v případech, kdy by kněz latinského obřadu oddával křesťany z východních katolických církví nebo v případě jeho asistence při uzavírání manželství latinského katolíka s východním katolickým křesťanem nebo východním nekatolickým křesťanem.

Pro platnost manželství slaveného v některém z východních obřadů je totiž vždy nutná účast kněze či biskupa, který v rámci svátostného obřadu manželství nejen asistuje, ale žehnáním zároveň vyprošuje manželům Ducha svatého (srov. kán. 828 § 2 CCEO). Stejně tak Kodex kánonů východních církví vyžaduje i při uzavírání smíšených manželství s východním nekatolickým křesťanem pro

platnost takového manželství žehnání kněze, ať už katolického, nebo východního nekatolického (srov. kán. 834 § 2 CCEO).

Zařazením tohoto ustanovení do CIC/1983 se odstraňuje pochybnost, jak postupovat v případech, kdy jsou katolíci východních církví *sui iuris* podle kán. 916 § 5 CCEO svěřeni do duchovní péče latinského biskupa. Podle názoru Josepha Pradera mohl totiž ordinář latinské církve delegovat jáhna pro žehnání manželství slavených podle jednoho z východních obřadů, a to na základě kán. 1111 § 1 CIC/1983 a čl. 29 konstituce Lumen Gentium.⁴ Ovšem podle převažujícího stanoviska většiny kanonistů nemohl latinský ordinář legitimně delegovat jáhna pro žehnání manželství východních katolíků svěřených do jeho péče, protože v souladu s kán. 38 CCEO zůstávají členy vlastní církve *sui iuris*, i když jsou svěřeni do péče faráře nebo biskupa jiné církve.⁵ Nyní tedy i CIC/1983 výslovně požaduje pro platnou asistenci manželství, kde aspoň jedna strana je východní katolická či nekatolická, účast kněze či biskupa.

S ohledem na nový § 3 kán. 1108 pak *motu proprio* provedlo změny kán. 1111 § 1 a 1112 § 1 CIC/1983. Ustanovení čl. 8 *motu proprio* modifikuje kán. 1111 CIC/1983, podle něhož mohou faráři nebo místní ordináři delegovat jiné biskupy, kněze i jáhny, aby platně oddávali na jejich území, při zachování kán. 1108 § 3. Kán. 1112 § 2 pak po novelizaci provedené čl. 9 *motu proprio* umožňuje při zachování stejné výhrady platnosti kán. 1108 § 3 delegovat k asistenci manželství i laiky.

Ustanovení čl. 7 *motu proprio* upravuje terminologii kán. 1109 CIC/1983, který má nyní následující znění:

Místní ordinář a farář, pokud není rozsudkem nebo rozhodnutím exkomunikován nebo stížen interdiktum nebo suspendován z úřadu nebo za takového úředně prohlášen, z důvodu svého úřadu a v mezích svého území oddává platně *nejen své podřízené, ale také nepodřízené, pokud alespoň jedna strana je zapsána do latinské církve.*

Nehovoří se tedy už o tom, že by jeden z manželů byl latinského obřadu, ale zavádí se významově přesnější kritérium členství v latinské církvi. Jde tedy opět

⁴ PRADER, Joseph, *La forma di celebrazione del matrimonio*, in: *Il matrimonio nel Codice dei canoni delle Chiese orientali*, Città del Vaticano, 1994, s. 298.

⁵ Např. ABBASS, Jobe, *I matrimoni misti*, in: *Il matrimonio nel Codice dei canoni delle Chiese orientali*, s. 201 a násl.

o zdůraznění skutečnosti, že rozhodující pro jurisdikci není obřad, ale příslušnost k církvi *sui iuris*.

Kán. 1116, který upravuje mimořádnou formu uzavírání manželství, je ustanovením čl. 10 *motu proprio* doplněn o § 3 následujícího znění:

§ 3. Za okolností uvedených v § 1 odst. 1 a 2 může místní ordinář udělit kterémukoli katolickému knězi pověření požehnat manželství křesťanů východních církví, které nejsou v plné jednotě s katolickou církví, jestliže sami o to požádají a nic nebrání platnému a dovolenému uzavření manželství. Tých kněz, ovšem vždy s potřebnou rozvážností, o tom informuje příslušnou autoritu nekatolické církve, již se to týká.

Toto ustanovení je obsahově shodné s kán. 833 CCEO. Obdobná norma v CIC/1983 dosud chyběla, nicméně místní hierarcha mohl podle kán. 833 CCEO pověřit oddáváním katolíků z východních nekatolických církví kteréhokoli katolického kněze, tedy i kněze latinské církve. Po novelizaci kán. 1116 CIC/1983 mají oba zákoníky totožnou úpravu, která má vést, jak zmiňuje nejvyšší zákonodárce v úvodu, k sjednocení disciplíny a k větší jistotě při postupu vůči východním nekatolickým křesťanům.

Tím, že zákonodárce zařadil toto ustanovení do kán. 1116, ukazuje, že je chápe jako variantu mimořádné formy uzavírání manželství. V kontextu kán. 1116 může tedy katolický kněz na základě delegace místního ordináře žehnat manželství východních nekatolických křesťanů jen v nebezpečí smrti nebo v jiné mimořádné situaci trvající déle než měsíc, a to za dvou podmínek: 1) pokud o to tito křesťané sami požádají a 2) nic nebrání platnému a dovolenému uzavření jejich manželství. Platnost a dovolenost se bude posuzovat z pohledu katolického kanonického práva. Nelze totiž po oddávajícím požadovat znalost manželského práva východních nekatolických církví.

Poslední změna, kterou *motu proprio* zavádí, je obsažena v čl. 11, kterým se nahrazuje § 1 kán. 1127 CIC/1983, který se týká asistování při uzavírání smíšených manželství mezi katolíkem a nekatolickým východním křesťanem. Ustanovení § 1 kán. 1127 CIC/1983 nově zní následovně:

§ 1. Při uzavírání smíšeného manželství se použije normy stanovené v kán. 1108; jestliže katolická strana uzavírá manželství s nekatolickou stranou východního obřadu, je nutno zachovat kanonickou formu sňatku

pouze k dovolenosti; k platnosti se vyžaduje přítomnost *kněze*, při zachování ostatních náležitostí stanovených právem.

Změna spočívá v tom, že pro platné uzavření smíšeného manželství s nekatolíkem východního obřadu se nyní vyžaduje přítomnost kněze (či biskupa), jak to odpovídá společné tradici katolických i nekatolických východních církví. Dosavadní úprava CIC/1983 umožňovala přítomnost jakéhokoli duchovního (*minister sacer*), tedy i jáhna, jehož přítomnost v roli oddávajícího v případě manželství, kde aspoň jedna strana je východním křesťanem, je nedostatečná, protože by manželství bylo v takovém případě neplatné pro nedostatek svátostné formy. Podle převažujících názorů⁶ je totiž svátostný obřad a kněžské požehnání přímo konstitutivním prvkem svátostného znamení, nikoli pouze prvkem řádné právní formy manželství, jak uvádějí někteří jiní autoři.⁷ Nicméně i Kodex kánonů východních církví upravuje možnost uzavření manželství jen před dvěma svědky (kán. 832 CCEO)⁸ a sanace v základu (kán. 848 § 1 CCEO), což oslabuje striktní konstitutivnost kněžského žehnání pro vznik manželství.

4. Závěr

Vydáním apoštolského listu *De Concordia inter Codices* papež František reagoval jednak na právní problémy plynoucí ze vztahu obou zákoníků katolické církve, jednak na aktuální situaci dotýkající se i východních křesťanů. Nejde tedy jen o úzce vymezenou oblast kanonického práva katolické církve – tyto změny v aktuálním kontextu masivní migrace z území charakteristických působením východních křesťanských církví získávají širší celospolečenský rozměr. Katolická církev tak může i změnami ve svém právním řádu přispět ke zlepšení situace migrujících východních křesťanů a pomoci udržet svébytnost východních obřadů i v oblastech, kde výrazně převažují křesťané západní tradice.

⁶ Např. NAVARETTE, Urbano, *Questioni sulla forma canonica ordinaria nei Codici latino ed orientale*, in: *Periodica de re canonica* č. 85/1996, Roma, s. 492–497.

⁷ Např. PRADER, Joseph, *La forma di celebrazione del matrimonio*, s. 295.

⁸ Manželé, kteří takto uzavřeli manželství, mají však co nejdříve přijmout kněžské požehnání, které může udělit i nekatolický kněz (kán. 832 § 2 a 3 CCEO).

Resumé

Článek se zabývá změnami, které do Kodexu kanonického práva z roku 1983 přineslo motu proprio *De Concordia inter Codices* ze dne 15. září 2016. Článek se podrobně věnuje změnám v oblasti zapisování členů do církve *sui iuris*, účinnosti přechodu do jiné církve *sui iuris* a zaznamenání těchto změn. Všímá si změny úpravy předpisů týkajících se křtu v nebezpečí smrti nebo v případě jiné naléhavé nouze a změny v manželském právu.

Summary

Commentary on Motu Proprio De Concordia inter Codices

The article discusses the changes introduced into the 1983 Code of Canon Law by Motu Proprio *De Concordia inter Codices* of 15th September 2016. The article details the changes in signing members into the church *sui iuris*, the effect of a transfer into another church *sui iuris*, and the registering of the changes. The article also mentions changes to the provisions on baptism in a case of danger of death or in a case of urgent need, and changes to marital law.

Zusammenfassung

Kommentar zum Motu proprio De Concordia inter Codices

Artikel befasst sich mit den Änderungen des Codex des Kanonischen Rechtes 1983, die durch das Motu proprio *De Concordia inter Codices* vom 15. September 2016 eingeführt worden sind. Artikel behandelt ausführlich die Änderungen betreffend die Eintragung der Mitglieder der Kirchen *sui iuris*, den Stichtag des Übertritts in eine andere Kirche *sui iuris* als auch die formelle Aufzeichnung solcher Vorgänge. Es werden ferner die Änderungen der Vorschriften bezüglich der Taufe in Gefahr oder in dringender Not und die Änderungen im Bereich des Eherechts beschrieben.

Riassunto

Un commento al motu proprio De Concordia inter Codices

L'articolo si occupa di modifiche del Codice di diritto canonico 1983 introdotte con il motu proprio *De Concordia inter Codices* dal 15 settembre 2016. L'articolo si concentra dettagliatamente alle modifiche nell'area d'iscrizione di membri alle chiese *sui iuris*, di effetti del passaggio ad un'altra chiesa *sui iuris* e di un'annotazione di esso. S'accorge delle modifiche di norme riguardanti il battesimo nel pericolo di morte o in un'altra situazione d'emergenza e di modifiche nel diritto matrimoniale.

Klíčová slova: Kodex kánonů východních církví, CCEO, Kodex kanonického práva, CIC/1983, motu proprio *De Concordia inter Codices*, východní církve, církve *sui iuris*, manželské právo

Keywords: Code of Canons of the Eastern Churches, CCEO, Code of Canon Law, CIC/1983, motu proprio *De Concordia inter Codices*, Eastern Churches, churches *sui iuris*, marital law

Autor

ICLic. Mgr. Jiří Dvořáček, ICODr., vystudoval práva a teologii na Univerzitě Palackého v Olomouci, posléze studoval na Fakultě východního kanonického práva na Papežském východním institutu v Římě (PIO), kde získal licenciát a následně doktorát. Vyučuje kanonické právo na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a externě na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Je habilitantem na Teologické fakultě Katolické univerzity v Eichstättu-Ingolstadt (Německo). Působí na diecézním soudě v Eichstättu jako obhájce svazku a zároveň jako soudce Metropolitního církevního soudu v Praze.

ICLic. Mgr. Jiří Dvořáček, ICODr., studied law and theology at Palacký University in Olomouc and later studied at the School of Oriental Canon Law at the Pontifical Oriental Institute in Rome (PIO), where he was awarded a licentiate and a doctorate. He teaches canon law at the Sts Cyril and Methodius School of Theology of Palacký University in Olomouc; he also lectures at the School of Law of Masaryk University in Brno. He is completing his habilitation at the School of Theology of Catholic University in Eichstätt-Ingolstadt (Germany) and is a judge of the Metropolitan Tribunal of the Archdiocese of Prague.

ICLic. Mgr. Jiří Dvořáček, ICODr., absolvierte Recht und Theologie an der Palacký Universität in Olmütz. Ferner studierte er an der Fakultät des Östlichen kanonischen Rechts des Päpstlichen Orientalischen Instituts in Rom (PIO), wo er den Lizenziat und demnächst Doktorat erwarb. Er lehrt kanonisches Recht an der Kyrill- und Methodischen Theologischen Fakultät und an der Juristischen Fakultät der Palacký Universität in Olmütz und extern auch an der Juristischen Fakultät der Masaryk Universität in Brünn und ist Habilitand der Theologischen Fakultät der Katholischen Universität in Eichstätt-Ingolstadt. Er ist als Richter des Metropolitangerichts des Prager Erzbistums tätig.

ICLic. Mgr. Jiří Dvořáček, ICODr., si è laureato in giurisprudenza e teologia alla Università di Palacký a Olomouc, poi proseguiva i suoi studi presso la Facoltà di diritto canonico orientale del Pontificio Istituto Orientale a Roma (PIO), dove ha ottenuto il licenciato e poi

il dottorato. Insegna il diritto canonico alla Facoltà di Teologia dei Ss. Cirillo e Metodio della Università di Palacký a Olomouc e partecipa all'insegnamento presso la Facoltà di Giurisprudenza della Università Masarykiana a Brno. Alla Facoltà di Teologia della Università Cattolica a Eichstätt-Ingolstadt (Germania) lavora al conseguimento dell'abilitazione scientifica. E' giudice del Tribunale diocesano a Eichstätt in posizione del difensore del vincolo e giudice del Tribunale Metropolitano dell'Arcivescovato di Praga.

ICLic. Mgr. Jiří Dvořáček, ICODr.

Untere Au 10
85137 Walting
Německo

e-mail: jdvoracek@web.de

Zmluvy uzatvárané medzi náboženskými spoločenstvami a Českou republikou

Adam Csukás

Tento príspevok vznikol na základe plnej finančnej podpory a je výstupom študentského vedeckého projektu na Právnickej fakulte Univerzity Karlovej SVV č. 260 248 *Hranice, cizinci, integrace*.

1. Neudržateľnosť súčasného stavu

Konfesné právo zaujíma v systéme právnych vied samostatné postavenie, nie je súčasťou žiadneho iného právneho oboru. Predovšetkým je treba zdôrazniť, že konfesné právo nie je v žiadnom prípade akýmsi podoborom správneho práva, i keď prieniky medzi obomi obormi existujú – napr. konanie o registrácii náboženského spoločenstva je nepochybne správnym konaním.¹ Nie je preto možné s úspechom uvažovať o prameňoch konfesného práva ako o prameňoch správneho práva. Príkladom neudržateľnosti tohto prístupu je snaha podradiť zmluvy uzatvárané od roku 1994 medzi štátom a náboženskými spoločenstvami (zastupovanými Českou biskupskou konferenciou a Ekumenickou radou cirkví v Českej republike) pod inštitút verejnoprávnych zmlúv podľa časti piatej správneho poriadku.

Odborníčka na správne právo Lucia Madleňáková vo svojom detailnom rozbere najnovšej Dohody o duchovnej službe uzavretej medzi Väzenskou službou Českej republiky, Ekumenickou radou cirkví a Českou biskupskou konferenciou v roku 2013 (ďalej len „dohoda o väzenstve“) dospieva k záveru, že táto dohoda je špecifickým typom verejnoprávnej zmluvy a podlieha preto časti piatej správneho

¹ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, Praha, 2015, s. 37–38.

poriadku (zákona č. 500/2004 Sb.), a to so všetkými dôsledkami, ktorého z tejto kategorizácie vyplývajú.²

V prípade analýzy Dohody o duchovnej službe v rezorte Ministerstva obrany uzavretej medzi Ministerstvom obrany, Ekumenickou radou cirkví a Českou biskupskou konferenciou v roku 1998 v znení dodatku z roku 2012 (ďalej len „dohoda o ozbrojených silách“) autorka dospieva k rovnakému záveru: „I když její uzavření není předpokládáno právním předpisem, její typ není upraven správním řádem a strany při jejím uzavírání nebyly co do upravované materie vázány zákonem, jelikož zákon o dané materii mlčí, obsah této smlouvy jednoznačně zakládá vojenským duchovním subjektivní práva a povinnosti veřejnoprávní povahy [...]. Namístě je však spíše řečnická otázka, zda se touto dohodou nenahrazuje činnost zákonodárce, který by měl alespoň rámcově fungování duchovních v armádě upravit. Jedná se tak o smlouvu veřejnoprávní.“³

Je evidentné, že právna povaha zmlúv uzatváraných medzi náboženskými spoločenstvami a štátom zostáva nejasná. Úvahy Lucie Madleňákovkej celkom zodpovedajú dogmatike správneho práva a zrejme i možnostiam platného právneho poriadku, nakoľko podradenie týchto zmlúv pod inštitút verejnoprávnych zmlúv podľa časti piatej správneho poriadku sa javí ako jediné možné. Ako však bolo uvedené vyššie, konfesné právo je svojbytným právnym oborom a nie je možné nazerať naň prizmou správneho práva. Jiří Rajmund Tretera a Záboj Horák sa preto prikláňajú k názoru, že zmluvy uzatvárané medzi náboženskými spoločenstvami a štátom majú povahu blízku prameňom práva.⁴ Rozhodne však nie sú formou správnej činnosti, ktorou je verejnoprávna zmluva podľa časti piatej správneho poriadku.

Nedostatkom platného zákona o cirkvách (č. 3/2002 Sb.) je, že tieto zmluvy ako prameň konfesného práva nijakým spôsobom neupravuje, a to napriek tomu, že v dobe, kedy bol tento zákon schválený, už niekoľko rokov veľmi úspešne pôsobili vojenský kapláni v Armáde Českej republiky, a to v právne organizovanej duchovnej službe zriadenej rozkazom ministra obrany práve na základe dohody o ozbrojených silách.⁵

² MADLEŇÁKOVÁ, Lucia, *Církev a náboženské společnosti*, Správněprávní aspekty jejich vzniku a činnosti, Praha, 2014, s. 129.

³ Tamže, s. 141.

⁴ TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, s. 86–88.

⁵ Tamže, s. 204.

Zásadné opomenutie zákonodarcu upraviť preukázateľne životaschopný, dlhodobou praxou odskúšaný a veľmi účinný prameň konfesného práva zákonom rozhodne neprináša žiaducu právnu istotu. Je dokonca možné, že tento stav je v rozpore so zásadou enumerácie verejnoprávnych pretenzií, zakotvenou čl. 2 ods. 3 Ústavy Českej republiky. Lucia Madleňáková len veľmi extenzívnym výkladom zákona o ozbrojených silách (č. 219/1999 Sb.) dochádza k záveru, že dohoda o ozbrojených silách nie je protizákonná.⁶

Zákonodarcovi by zaiste prospela znalosť cirkevného práva, nakoľko práve kanonisti venujú veľkú pozornosť otázke recepcie nových predpisov cirkevného práva, a to vrátane riešenia situácie, kedy predpis nie je prijatý a dodržiavaný.⁷ V platnom zákone o cirkvách nachádzame napr. inštitút tzv. zvláštnych práv, ktorý práve v oblasti upravenej dohodou o väznenstve možno obísť. Stačí, ak sa náboženské spoločenstvo, ktorému nebolo priznané príslušné zvláštne právo [§ 7 ods. 1, písm. b) zákona o cirkvách], stane členom Ekumenickej rady cirkví a môže poskytovať duchovnú starostlivosť vo väzniciach bez ohľadu na to, či jej bolo toto tzv. zvláštne právo priznané, a to priamo na základe dohody o väznenstve: „Z uvedeného je tak vidno, že využitím smluvní svobody se církvě dostávají do veřejného prostoru i přes striktní omezení, které jim klade [zákon o cirkvách].“⁸

Táto skutočnosť je dôkazom absurdnosti inštitútu tzv. zvláštnych práv, na ktorú odborníci na konfesné právo dlhodobo upozorňujú.⁹ Pritom „[povinnosť] cirkve a jejích členů pečovat mj. o uvězněné vyplývá bezprostředně z normy pozitivního božského práva: »Byl jsem ve vězení, a přišli jste za mnou.« (Mt 25, 36) Péče o vězně představovala v církvi vždy významnou a obecně uznávanou složku charitativní činnosti. Teprve komunistický režim ve svých totalizujících ambicích bránil duchovním v přístupu do vězení [...]“¹⁰ Viazať právo poskytovať duchovnú

⁶ MADLEŇÁKOVÁ, Lucia, *Církvě a náboženské společnosti*, s. 136.

⁷ Pozri napr. KROCZEK, Piotr, *The Art of Legislation, The Principles of Lawgiving in the Church*, Kraków, 2012, s. 215–231.

⁸ MADLEŇÁKOVÁ, Lucia, *Církvě a náboženské společnosti*, s. 131.

⁹ Napr. PŘIBYL, Stanislav, *Pojetí tzv. „zvláštních práv“ cirkví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb.*, in: *Revue církevního práva* č. 27–1/2004, Praha, s. 7–21; TRETERA, Jiří Rajmund, *Zvláštní práva registrovaných cirkví a náboženských společností: obecný pohled*, in: BENÁK, Jaroslav (ed.), *Církev a stát*, Sborník příspěvků z 19. ročníku konference, Brno, 2013, s. 7–8 alebo TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, s. 120.

¹⁰ HRDINA, Antonín Ignác, *Náboženská svoboda v právu České republiky*, Praha, 2004, s. 185–186. Podobne TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, s. 211–212.

starostlivosť vo väzniciach na priznanie tzv. zvláštneho práva je preto urážkou celého kresťanského spoločenstva, a teda urážkou veľkej časti obyvateľstva Českej republiky.

Obdobné možnosti obchádzania systému tzv. zvláštnych práv sa ponúkajú aj v oblasti poskytovania duchovnej starostlivosti v ozbrojených silách. Lucia Madleňáková píše: „Uvedená dohoda tak nabouráva smysl zvláštního práva konat duchovní službu v ozbrojených silách, což ale považuji spíše za kladný výsledek smluvní volnosti, kterou církvě disponují. Vzhledem k výše uvedenému by bylo záhodno zamyslet se nad smyslem přiznávání určitých zvláštních práv církvím a ptát se, zda smluvní volnost církví jako soukromoprávních osob není tou cestou, jak církvím umožnit zkvalitňování veřejného prostoru a tím dát církvím postavení, které si zaslouží bez zbytečného nadměrného omezování jejich činnosti.“¹¹

S týmito slovami nemožno nesúhlasiť, a preto sa vo svojom príspevku zameriam na návrhy, ktoré by v zmysle slov Lucie Madleňákovskej mohli pomôcť nahradiť – dodávam *celkom* nahradiť – systém tzv. zvláštnych práv novou právnou úpravou vytvorenou na základe zmlúv uzatváraných medzi náboženskými spoločenstvami a štátom.

2. Štát a náboženské spoločenstvá sú rovnocenní partneri

Súčasná prax uzatvárania zmlúv medzi náboženskými spoločenstvami a štátom je dôkazom, že štát začal pristupovať k náboženským spoločenstvám ako k rovnocenným partnerom. Samotný fakt, že uzatvára – navyše bez jasného právneho základu – preukázateľne normatívne zmluvy s náboženskými spoločenstvami, dokladá, že sa nejedná o verejnoprávne zmluvy, ale skôr o zmluvy *sui generis*, a to veľmi podobné konkordátom.

Práve konkordát je pomyselným najbližším príbuzným týchto zmlúv. Odhliadnuc od toho, že konkordát je medzinárodná zmluva uzatváraná s jediným náboženským spoločenstvom, ktoré má medzinárodnoprávnu subjektivitu, tzn. s katolíckou cirkvou zastúpenou Apoštolským stolcom, nenachádzame medzi konkordátmi a skúmanými zmluvami žiadne zásadné rozdiely.

Fakt, že ostatné, nekatolícke náboženské spoločenstvá nedisponujú medzinárodnoprávnou subjektivitou a z nej vyplývajúcim právom uzatvárať vlastným

¹¹ MADLEŇÁKOVÁ, Lucia, *Cirkve a náboženské spoločnosti*, s. 142.

menom medzinárodné zmluvy, nemôže byť v žiadnom prípade na ich ujmu. Štát musí pristupovať k náboženským spoločenstvám uznaným podľa svetského práva rovnocenne, paritne, nediskriminačne, i keď si náboženské spoločenstvá nikdy nebudú úplne rovné. Dôkazom toho je i práve spomínaná kontraktačná sloboda katolíckej cirkvi, ktorá vystupuje ako plnoprávny subjekt medzinárodného práva. Ako však uvádzajú Jiří Rajmund Tretera a Zábaj Horák, „[v] oblasti českého právneho rádu prípadné uzavrenie konkordátni smlouvy paritu náboženských společenství nenarušuje, ale posiluje.“¹² Práve konkordátne štáty dokážu najlepšie uplatňovať inštitút zmlúv uzatváraných s náboženskými spoločenstvami.

Skôr než pristúpim k príkladom príslušnej právnej úpravy v zahraničí, musím sa už na tomto mieste aspoň v krátkosti vyrovnáť s tvrdeniami, že štát je suverénom nad všetkým, čo sa nachádza na jeho území, obyvateľov a ich náboženské spoločenstvá nevynímajúc. Zástancovia týchto tvrdení sú toho názoru, že štát môže právne pomery náboženských spoločenstiev upraviť sám bez toho, aby ich počúval, ba principiálne i bez toho, aby ich vôbec vypočul. Škodlivosť podobných názorov podľa mňa spočíva v nedostatku znalosti či skôr v zámernom odmietnutí skutočnosti, že náboženské spoločenstvá sú – podotýkam, že z pohľadu svetského práva – inštitucionálnym prejavom náboženskej slobody jednotlivca.

Vratislav Bušek pri svojej rektorskej inštalácii v roku 1937 prehlásil: „Zatím zůstává faktem, že moderní, Boha zbavený svět, propadl největší krizi, kterou kdy prodělával. Zbaven metafysických základů své morálky, ztratil spolehlivou duchovní protiváhu proti omnipotenci státu.“¹³ Štát, ktorý by sa pokúšal vziať svoju suverenitu i na vieru svojich obyvateľov, by bol štátom absolútnym, totalitným. Tí, ktorí popierajú, že štát a náboženské spoločenstvá sú prinajmenšom v otázkach spadajúcich do oboru konfesného práva rovnocennými partnermi, popierajú ústavne zaručenú náboženskú slobodu jednotlivcov.

Extrémnym prejavom uskutočnenia etatistických a protináboženských myšlienok je prípad francúzskej odľuky z roku 1905. Primitívnosť tohto riešenia spočíva v totalitnom prejave domnejšej suverenity francúzskeho štátu, totiž v odmietnutí inštitucionálnych prejavov náboženskej slobody jednotlivca. Francúzska republika

¹² TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Zábaj, *Konfesní právo*, s. 106.

¹³ BUŠEK, Vratislav, *Caesar nebo Ježíš*, in: BUŠEK, Vratislav (ed.), *Ročenka Univerzity Komenského za studijní rok 1936–37*, Bratislava, 1938, s. 24.

sa snažila a dodnes snaží zaplniť tú časť verejného priestoru, z ktorej vyhnala náboženské spoločenstvá, kultom štátu. Dodávam, že nie príliš úspešne.

Predpokladaný nový zákon o slobode náboženskej viery by preto mal predstavovať razantný posun od nadmernej regulácie činnosti náboženských spoločenstiev zo strany podľa mnohých všemocného štátu smerom k zdôrazneniu náboženskej slobody jednotlivca. Tento hodnotový posun by mal byť zdôraznený v preambule zákona či v jeho úvodných ustanoveniach. České konfesné právo by sa malo konečne vrátiť k zdôrazneniu významu náboženských spoločenstiev v spoločnosti, a napraviť tak súčasne neprijateľné pozitivistické poňatie ich úlohy poňatím prirodzenoprávnym.

3. Príklady zahraničnej právnej úpravy

Inšpiráciu môže český zákonodarca čerpať predovšetkým v štátoch, v ktorých sa uplatňuje rovnaký konfesnoprávny systém, teda model nekonfesného kooperačného štátu, pokiaľ možno s uzavretým konkordátom, ktorý predstavuje vrchol kooperácie.¹⁴ Limitom je i typ právnej kultúry a tradícia. Sústredím sa preto na nemeckú, slovenskú a španielsku právnu úpravu.¹⁵ Žiadny z týchto systémov však neponúka model, ktorý by bolo možné mechanicky prevziať do právneho poriadku Českej republiky. Slová Damiána Němca majú univerzálnu platnosť nielen pre tri skúmané modely: „Je [...] treba zdôrazniť, že postavení vnitrostátnych smluv štátu s cirkvami a náboženskými spoločnosťami v hierarchii pramenů práva je ve většině států nedostatečně vyjasněnou, či dokonce dosud zcela neřešenou skutečností, což bude třeba – i pro široké rozšíření fenoménu takových smluv – vbrzku jasně upravit.“¹⁶

3.1 Nemecko

Zmluvy uzatvárané medzi štátom a náboženskými spoločenstvami (*Staatskirchenverträge*) sú neodmysliteľnou súčasťou nemeckého konfesného práva. Zmluvná úprava je typická pre mnohé oblasti konfesného práva. Platných zmlúv je dokonca toľko, že ich edície zaberajú hneď niekoľko knižných zväzkov. Mnohé z týchto

¹⁴ O jednotlivých konfesnoprávných systémoch podrobne pojednávajú TRETERA, Jiří Rajmund, HORÁK, Záboj, *Konfesní právo*, s. 41–53.

¹⁵ Stručný popis príslušnej právnej úpravy vo väčšine ostatných európskych štátov podáva PUZA, Richard, DOE, Norman (eds.), *Religion and Law in Dialogue: Covenantal and Non-Covenantal Cooperation between State and Religion in Europe*, Leuven–Paris–Dudley, MA, 2006, 297 s.

¹⁶ NĚMEC, Damián, *Konkordátní smlouvy Svatého stolce s postkomunistickými zeměmi (1990–2008)*, Bratislava, 2010, s. 63–64.

zmlúv opakujú ustanovenia nemeckej ústavy. Vyzdvihuje sa prínos tohto postupu. Zmluvy síce nemenia nič na obsahu ústavných práv, ich zakotvenie v zmluvách však prináša vyšší stupeň ich záruky: zmena ústavy priečiaca sa zmluvnému ustanoveniu je porušením zmluvy, ktorú štát s náboženským spoločenstvom uzavrel.¹⁷ Ide o ukážkový príklad nazerania na náboženské spoločenstvá ako na partnerov, ktorí sú štátu rovnocenní.

Skutočnosť, že Spolková republika Nemecko i mnohé jej spolkové krajiny uzavreli konkordátne zmluvy s Apoštolským stolcom, je, myslím, dostatočne známa. Menej známe však je, že Bavorsko, Prusko a Bádensko uzavreli krátko po uzavretí konkordátnych zmlúv s Apoštolským stolcom v 20. a 30. rokoch 20. storočia obdobné zmluvy i s protestantskými cirkvami.¹⁸ Systematické uzatváranie zmlúv medzi náboženskými spoločenstvami a štátom má teda svoje korene ešte v demokratickej Weimarskej republike.

Základný zákon, teda platná federálna ústava, ani stále platné ustanovenia weimarskej ústavy, neobsahujú výslovný právny rámec uzatvárania zmlúv medzi náboženskými spoločenstvami a štátom. Možnosť ich uzatvárania je z ústavy dovođená.¹⁹ Všeobecne sa uznáva, že štát a jednotlivé spolkové krajiny majú za určitých okolností dokonca povinnosť uzavrieť s náboženským spoločenstvom zmluvu, a to za predpokladu, že už bola uzavretá obdobná zmluva s iným náboženským spoločenstvom. Táto povinnosť vyplýva z ústavne zaručeného práva na rovné zachádzanie a zo zásady parity medzi náboženskými spoločenstvami.²⁰

Právna veda tradične rozlišuje medzi konkordátmi uzatváranými s Apoštolským stolcom a zmluvami uzatváranými medzi štátom a protestantskými cirkvami. Zatiaľ čo konkordáty sú medzinárodnými zmluvami, zmluvy uzatvárané s protestantskými cirkvami nie sú súčasťou medzinárodného práva. Vo vzťahu k verejnému právu sú však považované za právotvorné, nakoľko záväzne delimitujú oblasť pôsobnosti štátu a cirkví. Konkordáty a zmluvy uzatvárané s protestantskými cirkvami sa líšia len v tom, že druhé menované nie sú súčasťou medzinárodného práva. Oba typy zmlúv sa nelíšia ani právnou silou (z pohľadu nemeckého právneho poriadku).²¹

¹⁷ ROBBERS, Gerhard, *Religion and Law in Germany*, 2. vydanie, Alphen aan den Rijn, 2013, s. 146.

¹⁸ Tamže, s. 147.

¹⁹ Tamže, s. 147–148.

²⁰ Tamže, s. 148.

²¹ Tamže, s. 149.

Kameňom úrazu nemeckého konfesného práva je podľa mňa nedostatok výslovnej úpravy vzťahu zmlúv uzatváraných medzi náboženskými spoločnosťami a štátom k právnemu poriadku Spolkovej republiky Nemecko ako celku. Dôležitejšie zmluvy bývajú recipované do svetského právneho poriadku prostredníctvom transformácie. Avšak aplikáciou zásady *lex posterior derogat priori* môže byť takto transformovaná zmluva nahradená či pozmenená iným, bežným zákonom parlamentu.²²

Niektoré spolkové krajiny však majú vo svojich ústavách zakotvené ustanovenia, ktoré tento vzťah vyjasňujú. Napr. ústava Bádenska-Württemberska vo svojom čl. 8 stanoví, že „práva a povinnosti, ktoré vyplývajú zo zmlúv s protestantskými cirkvami a katolíckou cirkvou, zostávajú ústavou nedotknuté.“²³ V prípade rozporu ústavy a zmlúv majú zmluvy prednosť.

Výklad zmlúv uzatváraných medzi štátom a náboženskými spoločnosťami sa riadi princípmi medzinárodného práva, obsiahnutými predovšetkým vo Viedenskom dohovore o zmluvnom práve. Zmluvy často obsahujú doložku o priateľskom riešení sporov a ustanovenie o záväzku ďalších spoločných jednaní zaručujúcich stály kontakt zmluvných strán.²⁴ V prípade, že sa nepodarí dosiahnuť zmier, sa môže poškodená strana obrátiť na správny súd či podať ústavnú sťažnosť.²⁵

3.2 Slovensko

Uzatváranie zmlúv medzi náboženskými spoločnosťami a štátom je na Slovensku veľmi úzko späté s uzatváraním konkordátnych zmlúv s Apoštolským stolcom. Koniec koncov, text všetkých troch dodnes uzavretých zmlúv – jednej základnej a dvoch nadväzujúcich – vychádza zo znenia uzavretých konkordátnych zmlúv.²⁶ Okolnosti, ktoré sprevádzali uzatváranie platných konkordátnych zmlúv a zmlúv s nekatolíckymi náboženskými spoločnosťami, sú, myslím, dostatočne známe, a preto sa im na tomto mieste nebudem bližšie venovať.²⁷

²² Tamže, s. 150.

²³ Tamže.

²⁴ Tamže, s. 152.

²⁵ Tamže, s. 153.

²⁶ Ich prehľadné porovnanie podáva NĚMEC, Damián, *Konkordátní smlouvy...*, s. 445–464.

²⁷ O problematike podrobne pojednáva ČEPLÍKOVÁ, Margita, *Konfesné právo v Slovenskej republike*, Bratislava, 2011, s. 192–217.

Ustanovenie § 4 zákona č. 308/1991 Zb., o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností, obsahuje od roku 2001 nový ods. 5: „Štát môže s cirkvami a náboženskými spoločnosťami uzatvárať zmluvy o vzájomnej spolupráci.“ Toto ustanovenie dodalo slovenskému konfesnému právu jasný právny základ uzatvárania zmlúv s náboženskými spoločenstvami.

Náprotivkom Základnej zmluvy medzi Slovenskou republikou a Apoštolským stolcom je Zmluva medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami, publikovaná pod č. 250/2002 Z. z., ktorá komplexne upravuje právne postavenie jedenástich zúčastnených registrovaných nekatolíckych náboženských spoločenstiev.²⁸

Zmluva je prameňom konfesného práva. V Zbierke zákonov však bola publikovaná bez jasného právneho podkladu, a preto Margita Čepliková navrhuje výslovne stanoviť povinnosť publikovania obdobných zmlúv v Zbierke zákonov.²⁹ Zmluvu podpísali štatutárni zástupcovia jedenástich zúčastnených náboženských spoločenstiev, za štát ju podpísali predseda Národnej rady Slovenskej republiky, predseda vlády a prezident republiky,³⁰ a to potom, čo súhlas s uzavretím zmluvy vyjadrila formou uznesenia vláda Slovenskej republiky i Národná rada Slovenskej republiky.³¹

Zmluva spresňuje práva náboženských spoločenstiev, ktorých demonštratívny výpočet je sústredený do ustanovenia § 6 zákona č. 308/1991 Zb. (Niektoré ďalšie práva sú zakotvené i v jeho ďalších ustanoveniach.) Nadväzujúce zmluvy o náboženskej výchove a vzdelávaní (č. 395/2004 Z. z.) a o výkone pastoračnej služby v ozbrojených silách a ozbrojených zboroch Slovenskej republiky (č. 270/2005 Z. z.) sú venované podrobnej právnej úprave špecifických oblastí konfesného práva. Prípadné spory z uzavretých zmlúv sa na základe príslušných zmluvných ustanovení majú riešiť spoločnými dohodami a konzultáciami.

²⁸ Tamže, s. 206.

²⁹ Tamže, s. 209.

³⁰ Tamže, s. 208.

³¹ ČEPLÍKOVÁ, Margita, *Prínos zmluvy medzi Slovenskou republikou a registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami pre rozvoj slobody vyznania*, in: ŠMID, Marek, MORAVČÍKOVÁ, Michaela (eds.), *Clara pacta – boni amici*, Zmluvné vzťahy medzi štátom a cirkvami, Bratislava, 2009, s. 46.

3.3 Španielsko

Snáď najďalej v precizovaní právnej povahy zmlúv uzatváraných medzi náboženskými spoločenstvami a štátom dospelo Španielsko. Organický zákon o náboženskej slobode z roku 1980 vo svojom čl. 7 zaviedol do španielskeho právneho poriadku celkom nový právny inštitút, a to práve kooperačné zmluvy uzatvárané medzi náboženskými spoločenstvami a štátom. Inšpiráciu našiel španielsky zákonodarca v inštitúte talianskeho práva zvanom *intese*.³²

Podľa prevládajúceho názoru sa však nejedná o nový prameň práva. Všetky zmluvy podľa čl. 7 organického zákona o náboženskej slobode musia byť po ich podpise schválené zákonom parlamentu. Väčšina odborníkov sa však zhodne na tom, že parlament nemá právo vyjednaný a podpísaný text zmluvy zmeniť, zmluvu však môže odmietnuť schváliť. Tieto kooperačné zmluvy majú preto z formálneho hľadiska povahu bežného zákona, avšak z materiálneho hľadiska sa jedná o dvojstranné zmluvy. Preto sa uznáva ich hybridná povaha.³³

Kooperačnú zmluvu so štátom však môže uzavrieť len registrované náboženské spoločenstvo, ktoré je v Španielsku etablované, doslova v ňom „zapustilo korene“. Výklad tohto krajne neurčitého pojmu je podľa ustálenej praxe privilegiom vlády.³⁴ V súčasnosti má kooperačné zmluvy uzavreté Španielske kráľovstvo len s tromi etablovanými náboženskými spoločenstvami, s ktorými zmluvy uzavrelo v roku 1992, pričom v tomto roku zmluvy schválil parlament. Jedná sa o zmluvy so Zväzom evanjelických náboženských obcí, Zväzom židovských obcí a Islamskou komisiou.³⁵

Letný pohľad do zoznamu práv, ktoré náboženské spoločenstvá uzavretím kooperačných zmlúv získali, nás však utvrdzuje v skutočnosti, že sa vlastne jedná o druhý stupeň registrácie, akúsi španielsku obdobu českých zvláštnych práv, ktoré však španielsky zákonodarca prevzal od zákonodarcu talianskeho.³⁶ Za všetky menujeme právo pôsobiť pri uzatváraní manželstiev s občianskoprávnymi účinkami,

³² MARTÍNEZ-TORRÓN, Javier, *Religion and Law in Spain*, Alphen aan den Rijn, 2014, s. 145.

³³ Tamže.

³⁴ Tamže, s. 145–146.

³⁵ Tamže, s. 146.

³⁶ VENTURA, Marco, *Religion and Law in Italy*, Alphen aan den Rijn, 2013, s. 92–94, 101–104. Talianskym *intese* však podľa môjho názoru nie je nutné venovať zvláštnu pozornosť. Proces ich uzatvárania je ešte viac formalizovaný než konanie o priznaní zvláštnych práv v Českej republike.

právo poskytovať duchovnú starostlivosť v ozbrojených silách, zdravotníckych zariadeniach a väzniciach či právo vyučovať náboženstvo na verejných školách.³⁷

4. Návrh pre Českú republiku

Nový zákon o slobode náboženskej viery by mal obsahovať dostatočne podrobnú a jasnú úpravu inštitútu zmlúv uzatváraných medzi náboženskými spoločenstvami a štátom. Zmluvy je možné nazývať podľa španielskej právnej úpravy skrátené zmluvami kooperačnými.

Kooperačné zmluvy by mali byť uznané za prameň práva, a to v duchu slovenskej právnej úpravy, avšak s výslovným zakotvením ich charakteru obdobne podľa španielskej právnej úpravy. Zo španielskej právnej úpravy však netreba preberať viac.

Aby kooperačné zmluvy plnili svoj účel, je nutné, aby mali prednosť pred ustanoveniami navrhovaného nového zákona o slobode náboženskej viery. Podľa mňa nie je vhodné výslovne v zákone uvádzať, že majú prednosť pred zákonom – ich postavenie v hierarchii právnych noriem dovodí teória. Rozhodne však nie je vhodné recipovať zmluvy do českého právneho poriadku transformáciou, teda doslovným prepisom do samostatného zákona, ako sa to často deje v Nemecku na federálnej úrovni. Zmluvy by mali byť samostatným prameňom práva a mali by byť postavené na roveň zákonu.

Slovenská skúsenosť ukazuje, že je vhodné, aby zmluvy schvaľoval parlament uznesením, nie však zákonom. Parlament by nemal mať právo do textu zmluvy akýmkoľvek spôsobom zasahovať. Štátna moc môže znenie zmluvy ovplyvniť pri vyjednávaní. Rozhodne však nemá právo jednostranne meniť text zmluvy po jej podpise, ako by sa mohlo stať pri schvaľovaní zmluvy formou zákona. Parlament by mohol zmluvu nanajvýš odmietnuť schváliť. V prípade neschválenia by mala rovnakú právnu silu ako ktorákoľvek zmluva uzatvorená s náboženskými spoločenstvami podľa súčasného právneho poriadku. Do akej miery bude proces schvaľovania kooperačných zmlúv kopírovať proces schvaľovania zákonov, je otázkou diskusie. Je však každopádne nutné upraviť všetky eventuality, ktoré môžu nastať v dobe od podpisu zmluvy po jej nevyhnutnú publikáciu v Zbierke zákonov.

³⁷ MARTÍNEZ-TORRÓN, Javier, *Religion and Law in Spain*, s. 147.

Nový zákon o slobode náboženskej viery by mal stanoviť, že i konkordát, v ktorého uzavretie dúfame, je kooperačnou zmluvou. Má však zároveň právnu silu medzinárodnej zmluvy. Prednosť pred zákonom by mal konkordát na základe čl. 10 Ústavy Českej republiky. Kooperačná zmluva uzavretá s nekatolíckym náboženským spoločenstvom by však *eo ipso* prednosť pred zákonom nemala. Preto je v zákone nutné stanoviť, že zmluva je k zákonu vo vzťahu špeciality. Aplikačná prednosť takejto zmluvy by bola zaručená práve v dôsledku špeciality.

Na prvý pohľad sa snáď niekomu môže zdať, že katolícka cirkev by bola oproti iným náboženským spoločenstvám zvýhodnená, pretože kooperačná zmluva uzavretá vo forme konkordátu by mala v hierarchii právnych noriem vyššie postavenie než nekatolícke kooperačné zmluvy. Toto riešenie je však jednoznačne v prospech nekatolíckych náboženských spoločenstiev. Teória by po uzavretí konkordátu – kooperačnej zmluvy – mala priznať i nekatolíckym kooperačným zmluvám vyššie postavenie v hierarchii právnych noriem, a to v dôsledku parity náboženských spoločenstiev a zákazu diskriminácie.

Pre úplnosť dodávam, že diskrimináciou nie je len odlišný prístup k dvom rovnakým prípadom, ale i rovnaký prístup k dvom odlišným prípadom. Koniec koncov, české, československé ani predlitavské právo nikdy nedeklarovalo rovnosť náboženských spoločenstiev, pretože zákonodarca si bol vždy vedomý toho, že historické odlišnosti medzi nimi sám nemôže zotrieť. Štát musí predovšetkým zabezpečiť, aby jeho obyvatelia neboli diskriminovaní na základe príslušnosti k náboženskému spoločenstvu.

Koniec koncov, rozdiel medzi konkordátom a nekatolíckou kooperačnou zmluvou by spočíval len v odlišnej príčine aplikačnej prednosti pred zákonom. I proces udelenia súhlasu s ratifikáciou konkordátu je obdobný navrhovanému procesu schvaľovania kooperačnej zmluvy parlamentom.

Nemecké konfesné právo by mohlo poslúžiť ako inšpirácia pre českého zákonodarcu v tom, že by stanovilo, že zmluvná strana, ktorá sa cíti byť poškodená v dôsledku tvrdeného porušenia (ktorejkoľvek) kooperačnej zmluvy, by sa mohla obrátiť na súd, zrejme správny súd. Bolo by nevyhnutné upraviť v súdnom poriadku správnom (zákon č. 150/2002 Sb.) nový žalobný typ. Práve otázku vymáhateľnosti kooperačnej zmluvy považujem za najdôležitejšiu. Výklad zmlúv by sa mal riadiť princípmi výkladu medzinárodných zmlúv.³⁸

³⁸ Pozri čl. 31 a 32 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve (publikovaný pod č. 15/1988 Sb.).

Zákon by mal v súlade s ustálenou praxou uzatvárania kooperačných zmlúv v Českej republike jasne stanoviť, že za katolícku cirkev v procese vyjednávania jedná Česká biskupská konferencia a že Ekumenická rada cirkví môže byť poverená jednať za členské cirkvi. I slovenský model ukazuje, že účasť Ekumenickej rady cirkví ma v procese vyjednávania svoje opodstatnenie – celkový počet uzavretých zmlúv je menší (na rozdiel od nemeckej právnej úpravy, pre ktorú zmluvy s viacerými stranami nie sú typické). Záverečné ustanovenia nového zákona o slobode náboženskej viery by mali obsahovať klauzulu o schválení všetkých štyroch kooperačných zmlúv uzavretých pred účinnosťou nového zákona.³⁹

Kooperačné zmluvy by slúžili hlavne na špecifikáciu a upevnenie práv, ktoré by zákon o slobode náboženskej viery demonštratívne vymenoval. Vzhľadom k príkladnosti navrhovaného ustanovenia o právach náboženských spoločenstiev by nebolo nutné stanoviť presný okruh oblastí konfesného práva, do ktorých by kooperačné zmluvy mohli zasahovať.

Ako som už vyššie naznačil, kooperačné zmluvy by mohli celkom nahradiť systém tzv. zvláštnych práv. Ustanovenia o konaní o priznaní zvláštnych práv by nemali byť do nového zákona o slobode náboženskej viery prevzaté. V prechodných ustanoveniach nového zákona by však bolo nutné uviesť, že náboženským spoločenstvám naďalej náležia už raz priznané zvláštne práva.

Vzhľadom k demonštratívne výpočtu práv náboženských spoločenstiev by bolo predovšetkým otázkou vzájomných vyjednávanií, ktoré práva budú v kooperačnej zmluve špecifikované. Keďže by mala prednosť pred zákonom, stačilo by, aby boli v minulosti priznané zvláštne práva náboženských spoločenstiev v kooperačnej zmluve zopakované, a tým by sa priznané zvláštne práva stali vo vzťahu k zmluvnej strane – náboženskému spoločenstvu – obsolentnými. Ak by však náboženské spoločenstvo o kooperačnú zmluvu – nazvime ju základnou – nestálo, naďalej by malo právnu istotu, že priznané zvláštne práva jej naďalej náležia (*iura quaesita*).

³⁹ Ide o Dohodu o duchovnej službe medzi Väzenskou službou ČR, Ekumenickou radou cirkví v ČR a Českou biskupskou konferenciou (2013), Dohodu o duchovnej službe v rezorte Ministerstva obrany uzavretú medzi Ministerstvom obrany, Ekumenickou radou cirkví v ČR a Českou biskupskou konferenciou (1998/2012), Dohodu o spolupráci medzi Českým rozhlasom, Českou biskupskou konferenciou a cirkvami združenými v Ekumenickej rade cirkví v ČR (1999) a o Dohodu medzi Ministerstvom vnútra, Ekumenickou radou cirkví v ČR a Českou biskupskou konferenciou o účasti osôb vykonávajúcich duchovenskú službu v systéme poskytovania posttraumatickej intervenčnej starostlivosti (2011).

V takomto systéme kooperačných zmlúv by uzavretý konkordát mal funkciu poistky – štát by nemohol svojím zákonom zrušiť inštitút kooperačných zmlúv bez toho, aby porušil ústavne zaručené paritné postavenie náboženských spoločností. (Konkordát by, pravdaže, pri dodržiavaní pravidiel medzinárodného práva jednostranne zrušiť nemohol.) Uzavretie konkordátu by bolo dovŕšením tvorby nového českého konfesného práva na prirodzenoprávnych základoch a jeho skutočnou korunou.

Resumé

Autor navrhuje zrušenie zákona č. 3/2002 Sb., o cirkvách a náboženských spoločnostiach, už len pre jeho zásadné nedostatky v oblasti uzatvárania zmlúv medzi náboženskými spoločnosťami a štátom. Zdôrazňuje, že konfesné právo je samostatný právny obor odlišný od správneho práva, a preto je nutné pristupovať k prameňom práva konfesného s aplikáciou dogmatiky, ktorá je tomuto oboru vlastná. Autor popiera, že by zmluvy uzatvárané medzi náboženskými spoločnosťami a štátom boli verejnoprávnymi zmluvami podľa časti piatej správneho poriadku. Zastáva názor, že majú povahu blízku prameňom práva a *de lege ferenda* navrhuje právne zakotvenie možnosti ich uzatvárania s jasným stanovením ich právnej povahy ako prameňov práva *sui generis*. Vhodný zdroj inšpirácie predstavuje nemecká, slovenská a španielska právna úprava.

Summary

Contracts Concluded Between Religious Communities and the Czech Republic

The author proposes the abrogation of Act No. 3/2002 Sb., on religious communities, if only for its fundamental deficiencies with respect to the conclusion of contracts between religious communities and the state. He emphasizes that religion law is an area of law that is independent from administrative law, and therefore it is necessary to approach the sources of religion law with the application of principles inherent to religion law. The author contradicts the view that contracts concluded between religious communities and the state are public law contracts under Part Five of the Code of Administrative Procedure. He takes the view that contracts between religious communities and the state have a nature that more closely resembles a source of law, and *de lege ferenda*, he proposes legislating the possibility of concluding them, with a clear statement of their legal nature, as sources of law *sui generis*. The appropriate source of inspiration for this solution is in German, Slovak, and Spanish laws.

Zusammenfassung

Die zwischen Religionsgemeinschaften und der Tschechischen Republik zu schließende Verträge

Autor schlägt vor, das Religionsgesetz Nr. 3/2002 Sb. wegen seiner grundsätzlichen rechtlichen Mängel im Bereich der Vertragsschließung zwischen den Religionsgemeinschaften und dem Staat aufzuheben. Weiter betont er, dass Religionsrecht ein selbständiger vom Verwaltungsrecht zu unterscheidender Rechtszweig ist, dessen Rechtsquellen mit genuiner Dogmatik angewandt werden müssen. Autor bestreitet die Behauptung, dass die zwischen den Religionsgemeinschaften und Staat zu schließenden Verträge öffentlich-rechtliche Verträge gemäß Teil V des Verwaltungsverfahrensgesetzes seien. Seiner Meinung nach ist ihre Natur ähnlich den Rechtsquellen; darum schlägt er *de lege ferenda* vor, deren Schließungsmodalitäten ausführlich, einschließlich deren rechtlichen Natur als Rechtsquellen *sui generis*, festzulegen. Als Inspirationsquellen kann man die deutsche, slowakische und spanische Regelung erwähnen.

Riassunto

Gli Accordi conclusi tra gli Enti religiosi e la Repubblica Ceca

L'autore propone un'abrogazione della legge n. 3/2002 Sb., sul Enti religiosi, per i suoi vizi riguardanti il processo di contrattazione e stipulazione di contratti tra gli Enti religiosi e lo Stato. Sottolinea che il diritto ecclesiastico sia una disciplina legale indipendente dal diritto amministrativo perciò bisogna, nell'accedere alle fonti del diritto ecclesiastico, applicare una dogmatica propria a questa specializzazione. L'autore rinnega un'opinione secondo la quale gli accordi stipulati tra gli Enti religiosi e lo Stato vanno qualificati come contratti di diritto pubblico secondo la parte V del codice di procedura amministrativa. Secondo lui si ravvicinano piuttosto alle fonti di diritto e *de lege ferenda* suggerisce di adottare una regolamentazione chiara del loro carattere legale di fonti di diritto *sui generis*, traendo ispirazioni dalla legislazione tedesca, slovacca e spagnola.

Kľúčové slová: konfesné právo, kooperačné zmluvy, cirkev, štát, verejnoprávne zmluvy

Keywords: religion law, cooperation agreements, church, state, public law contracts

Autor

Adam Csukás, narodený v roku 1994, je študentom 5. ročníka Právnickej fakulty Univerzity Karlovej a tajomníkom Spoločnosti pre cirkevné právo v Prahe.

Adam Csukás, born in 1994, is a 5th year student at the School of Law of Charles University in Prague and is the secretary of the Church Law Society in Prague.

Adam Csukás, geboren 1994, ist Student des 5. Jahrgangs an der Juristischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag und Sekretär der Gesellschaft für Kirchenrecht in Prag.

Adam Csukás, nato 1994, è studente del 5° anno della Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga e segretario della Società per il diritto canonico a Praga.

Adam Csukás

Hlavná 67
946 57 Svätý Peter
Slovensko

e-mail: adam.csukas@gmail.com

Lupold von Bebenburg – bamberský biskup a kanonista ve službách říšské myšlenky

Radim Seltenreich

Na sklonku 13. století (pravděpodobně roku 1297) se na hradě Bebenburg narodil muž, který si později (kromě jiného) získal i pověst vynikajícího právníka. K tomu určitě přispěla i okolnost, že tento potomek rodu franckých říšských ministeriálů studoval od roku 1316 práva na bezpochyby nejvýznamnější právnické univerzitě tehdejšího středověkého světa, totiž v italské Boloni. Zde pak byl jeho učitelem slavný dekretalista Johannes Andreae, který jej v rámci jeho studentských let doprovází až k dosažení titulu *doctor decretorum*. Mezi německými studenty navíc dosáhl zřejmě jistého uznání, jak o tom svědčí zachovaný zápis, který jej dle Erika Wolfa uvádí jako zástupce německého národa v delegaci na konferenci rektorů konané roku 1321 v Imole.

Nic tak následně nebrání další na tu dobu jistě zářné a příkladné kariéře v církevních službách, mezi jejíž jednotlivé důležité mezistupně patří úřad probošta v Erfurtu obdržení roku 1326 a dále pak různé církevní úřady ve Würzburgu, mezi nimiž vyzvedněme zejména úřad oficiála z roku 1332, který mu byl udělen jako právnímu znalci ze všech nejproslulejšímu (*iureconsultus omnium laude celeberrimus*). Takto slibně nastoupená životní dráha znalce kanonického práva je však poněkud narušena roku 1338, kdy upadá do nemilosti papeže Benedikta XII., který jej označuje za stoupence císaře Ludvíka Bavora. Přesto se roku 1339 stává kanovníkem v Bambergu, kde je po zproštění papežského odsudku roku 1351 jmenován o dva roky později i místním biskupem. Zde pak zůstává až do své smrti

roku 1363 (v roce 1357 odmítl převzetí biskupství v Kostnici), kdy umírá na tyfus v době hladomoru, který se nevyhnul ani jeho biskupství.¹

Jak tedy zřejmě vyplývá z tohoto krátkého vyličení jeho života, Lupold von Bebenburg žil v pohnuté době, kdy se ani on nevyhnul nutnosti zaujmout v otázkách říšské politiky stanovisko, které pak následně ovlivnilo i jeho životní dráhu. Jinými slovy, ač svým původním profesním vzděláním kanonista, věnoval se v nemalé míře i právním aspektům uspořádání Svaté říše římské s pochopitelným důrazem na vztah státu a církve v tomto období.

Tomu je pak ostatně věnováno i jeho nejvýznamnější dílo *Tractatus de iuribus Regni et Imperii* (Traktát o právech Království a Říše), sepsaný krátce potom, co upadl u Benedikta XII. do nemilosti (zřejmě kolem roku 1340) a věnovaný trevírskému arcibiskupovi Balduinovi. Abychom však lépe pochopili hlavní myšlenky traktátu, musíme si nejprve alespoň krátce představit říšskoprávní problematiku té doby.²

1. Svatá říše římská – její státoprávní vymezení a poměr k církvi

Jak obecně známo, říšská myšlenka se reálně rozvíjela především ve státoprávní rovině, v níž se tak středověcí vládci říše považovali především za nástupce římských císařů pozdní antiky (ale i císařů francké říše) a celá idea *renovatio imperii* zvýrazněná císařskou korunovací v Římě roku 962 jde tak ruku v ruce i s myšlenkou *translatio imperii*, kdy se tedy díky Boží milosti říše přenáší ze svého původního římského rozměru dále do francké a následně i německé oblasti, přičemž v zásadě platilo, že „kde vládne císař, tam je i říše“.

Díky své návaznosti na antiku i svému aktuálnímu propojení s Římem se tak opět hovoří o *Imperium Romanum*, v němž má slovy Dantovými Itálie pozici „zahrady říše“. Samotné císařství je nerozlučně propojeno s úřadem římského (podle Danta přímo italského) krále. Císařský titul přitom jistě neznamenal žádný reálný přírůstek moci, v očích středověkého světa však nepochybně jeho nositeli propůjčoval postavení prvého mezi světskými panovníky. Ostatně i ono známé,

¹ ERLER, Adalbert, KAUFMANN, Ekkehard, *Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte I*, Berlin, 1971, s. 346.

² Bliže k této problematice viz KOSCHAKER, Paul, *Europa und das römische Recht*, München, 1966, s. 30–54.

že francouzský král je „císařem ve svém království“, lze číst nejen jako potvrzení moci francouzského krále, ale také jako příznání významu prvního ze světských panovníků.³

Nepřekvapí tak příliš, že vazba na slávu a světový rozměr moci dřívějšího antického císařství probouzí opětovně k životu vedle reálně se etablojícího *Imperium Romanum* i myšlenku na *Imperium Mundi*, tedy ideu říše nesené světovládným nárokem. Smysl existence tohoto světového impéria byl přitom na nejbližší myslitelný způsob provázán s právem, tedy přesněji se spravedlností, kterou císař jako její garant v celém známém světě nastolí. Samozřejmě tak bylo v této situaci připomínáno i dílo Justiniánovo, nabízející univerzální právo, jímž by se měla všechna království světa řídit. Příznačně se v souladu s touto světovládnou ambicí objevuje v listinách císařské kanceláře označení králů Francie a Anglie jako pouhých králů provincií.

Vedle císařství se ovšem světovládnými nároky netajilo ani papežství, přičemž jasné oddělení císařské a papežské příslušnosti se stávalo v průběhu doby stále obtížnějším. Pro císařovy právníky tak císař stojí vedle papeže jako druhý *Vicarius Dei*, přičemž pokud papež je správcem Boží milosti, tak císař zase reprezentuje Boží spravedlnost. Opět tedy vidíme důraz na císařův mystický svazek se spravedlností, který se snad nejvýrazněji projevoval na dvoře Fridricha II. Právě tento myšlenec univerzální církve odcizený vladař tak zřejmě nejlépe reprezentuje v 13. století tendenci světské moci ovládnout i duchovní život a nárokovat si plně *dominium mundi*.⁴

Jak známo, papežská moc nezůstávala v protichůdné tendenci nikterak pozadu, přičemž neváhala opřít papežský nárok na světskou univerzální moc mimo jiné i o přirozené právo (tak se např. vyjádřil augustinián Aegidius Romanus). Přesto by však bylo chybou vidět císařské a papežské ideály světovlády jen jako nevyhnutelně znepřátelené a protichůdné tendence. Vždyť říši bylo možno vedle pojmání v duchu *Imperium Romanum* či *Imperium Mundi* označit také jako *Sacrum Imperium*.

³ SCHLOSSER, Hans, *Grundzüge der Neueren Privatrechtsgeschichte*, Heidelberg, 1988, s. 42–46.

⁴ Připomenout je přitom ovšem možno i specifickou roli Sicilského království a jeho *unio ad imperium*. Viz URFUS, Valentin, *Římskoprávní vzdělanost a její vklad do vývoje státoprávních představ*, Brno, 1978, s. 32.

V tomto smyslu byla vnímána jako záruka panujícího křesťanského řádu a byl v ní v ideálním případě spatřován odraz nového Jeruzaléma. Zpočátku se tedy přímo profilovala jako říše západního křesťanstva v protikladu k územím ovládaným pohany, kde *rex et sacerdos* má zároveň představovat i neodmyslitelnou ochranu církve. Odtud ostatně i zvýšená autorita jeho císařského úřadu. Naopak sám panovník se neobešel bez pomoci řady kleriků, z nichž mnozí (zejména na půdě říšské kanceláře) plnili i důležité státní úkoly. Samotná církevní půda (*Reichskirchensystem*) se pak stávala oporou císařské moci, čemuž napomáhala i diecézní struktura navazující na původní síť hrabství.⁵

Problémy říše ovšem vzrůstají zejména v průběhu 13. století, kdy vzhledem k fenoménu *Imperium Mundi* poněkud paradoxně dochází k decentralizačnímu vývoji, a kdy také vzhledem k velkému interregnu v letech 1254 až 1273 jsou říšské ideály ve všech ohledech značně otřeseny. To se ostatně poměrně logicky odráží i v dobové říšské publicistice, v níž do popředí se svými spisy vystupuje zejména kolínský kanovník Alexander von Roes. Mezi nimi zejména vyzvedněme pojednání *Memoriale de prerogativa Imperii Romani* (Pamětní spis o přednosti Říše římské) z roku 1281, v němž odporuje francouzskému náhledu „odstranit říši“ a učinit z ní čtyři samostatná království. Zároveň spolu se svými následníky přitom zdůraznil německý charakter říše, v níž vládl volený německý král, jemuž ovšem nikterak nenáleželo postavení absolutního monarchy, nýbrž pouze nejvyššího lenního pána. Právě na tento stav věci a polemiky tak kriticky navazuje před polovinou 14. století se svou reflexí říšské problematiky i Lupold von Bebenburg ve svém již zmiňovaném spise *Tractatus de iuribus Regni et Imperii*.⁶

2. Názory Lupolda von Bebenburga na dobovou říšskou problematiku

Chceme-li tedy předestřít jádro Bebenburgovy argumentace, je třeba nejprve zmínit, že mu především šlo o historický výklad státoprávního uspořádání říše, který měl směřovat (na rozdíl od Roese) proti příliš nacionálně chápanému státnímu útvaru, a zároveň odmítal absolutistické tendence potencionálně vyplývající z nauky o císařově světové moci. Souběžně se traktát obracel i proti papežskému nároku

⁵ RAPP, Francis, *Svatá říše římská národa německého*, Praha, 2007, s. 104–105.

⁶ Blíže viz WILLOWEIT, Dietmar, *Deutsche Verfassungsgeschichte*, München, 1997, s. 55–73.

na světovládu a (tentokrát podobně jako Roes) proti francouzskému plánu na rozdělení říše.

Konkrétně tak Bebenburg své pojednání započiná výkladem o počátcích říše, kdy se věren tenkrát nikterak neobvyklému způsobu argumentace uchyluje k mytologickému zdůvodnění vracejícímu se až Trójanům. Dále následuje pasáž věnována fenoménu *translatio imperii*, kdy se sleduje putování říšského ideálu až k jeho zhmotnění se na současném německo-italském území. Bebenburg se přitom vyrovnává i s tehdy ještě stále diskutovanou možnou námitkou byzantského císařství proti tomuto výkladu, kterou však odkazuje do příslušných mezí zdůvodněním, že toto se svou dlouhodobou lhostejností k dění „na Západě“ svých nároků zde fakticky vzdalo.

Důraz je přitom v tomto historicky mytologickém výkladu položen zejména na vládu Karla Velikého, což má Bebenburgovi sloužit i jako argument proti příliš římskému pojetí říše. Říše je tak v jeho náhledu na římském lidu nezávislá a má ve svém současném bytí spíše francké než starořímské základy. Po tomto ujasnění dosavadního historického vývoje se autor traktátu následně pokouší vyložit i její právní zakotvení, k čemuž mu slouží pět základních vůdčích idejí, jež jsou ve svém souhrnu chápány jako vůbec první pokus o systematický výklad říšského státního práva.⁷

První z těchto vůdčích vět tak tvrdí, že od kurfiřtů jednomyslně zvolený král tímto aktem získává souhrnnou říšskou správu. V jejím zdůvodnění Bebenburg (při vědomí, že v minulosti se kromě volby objevoval i princip dědičnosti trůnu) konstruuje přímo jakousi smlouvu o podrobení, která ovšem na základě *ius gentium* dává lidu nárok na volbu svého krále, přičemž po následném vytvoření kolegia kurfiřtů zastupují tito volitelé na základě *ius repraesentationis* (zastupitelského práva) celý národ.

Druhý princip pak ještě setrvává u otázky volby panovníka, když tvrdí, že volba je platná také tehdy, když její vítěz obdrží pouhou většinu kurfiřtských hlasů. To Bebenburg obhajuje tím, že i v minulosti lidová volba vykonávaná provoláním a pozvednutím štítů nebyla ze své podstaty ničím jiným než většinovou volbou. Kurfiřty pak vůbec chápe jako korporaci zastupující lid, což v praxi znamená, že nestojí nad ním, ale že naopak lid volí jejím prostřednictvím.

⁷ WOLF, Erik, *Große Rechtsdenker*, Tübingen, 1963, s. 41–43.

Třetí z Bebenburgových vůdčích státoprávních zásad říše pak již odkazuje k důsledkům volby, jež dává zvolenému císařskou moc vykonávat zákonodárství a správu, přičemž v říši zaujímá i pozici nejvyššího soudce. Je přitom lhostejné, zda byl již v Římě korunován, neboť svou moc vykonává jako „císař v říši“ a již samotnou volbou nabývá císařských *iura reservata*, jež lze vyčíst z justiniánského Kodexu. Takto tedy zvolenému králi nechybí ani na žádném z práv zakládajících třeba postavení francouzského či anglického panovníka. K tomuto se ostatně úzce váže hned čtvrtý z Bebenburgových principů, dokládající konkrétním výčtem tato práva jako třeba nárok na zvláštní zdanění či legitimaci nemanželských potomků.

Konečně pátá a poslední Bebenbergova vůdčí zásada, sloužící k popisu státoprávního uspořádání říše, ještě zvláště vyzvedává, že nově zvolený král nepotřebuje k výkonu svých výše uvedených císařských práv ani *nominatio* či *approbatio* ze strany papeže. Samozřejmě přitom nepochybně, že musí být papežem posvěcen a korunován, pokud chce používat císařský titul, samotná císařská pravomoc je však od tohoto aktu neodvislá. Také přísahu, kterou císař při korunovaci papeži skládá, je tak třeba chápat nikoliv jako lenní přísahu, ale pouhý slib ochrany.

Bebenburg při zpracování svého traktátu přitom používá tradiční scholastické postupy své doby, kdy na jednotlivá tvrzení reaguje možnými námitkami, které pak sám následně vyvrací. Stranou jeho pozornosti přitom nezůstává ani vztah říše k okolním zemím, jakož i otázky spravedlivé obranné války či přímo práva branného odporu vůči nespravedlivě jednajícímu panovníkovi. Kromě říšského císařství (*Reichskaisertum*) se konečně věnuje i světovému císařství (*Weltkaisertum*), když připouští, že císaři vzhledem k jeho mimořádnému postavení ve světě západního křesťanstva náleží i právo a povinnost usilovat o nastolení *Pax et Iustitia Mundi*.⁸

Takto pojmáný úřad je přitom založen *ex iure divino* a má představovat záruku náboženské a právní jednoty jinak politicky rozděleného západního světa. V tomto smyslu tak tento úřad není propůjčen od papeže, ale přímo dán od Boha. Říše je takto ovšem – a zde tedy slyšíme nepochybně hlas muže církve – i mravní říší vzniklou v řádu Božího záměru a stvoření. V konečném důsledku se tak podobně jako dříve třeba u tvůrce Saského zrcadla Eike von Reggowa jedná o představu

⁸ Tamtéž, s. 43–46.

říše, která je zakořeněna hlouběji než v pouhých pozitivních lidských zákonech. Víra v posvátnost říše je daná jejím založením spočívajícím na božském právu.⁹

3. Závěrem

Uvedeným traktátem se ovšem Bebenburgovo úsilí o postižení právní podstaty říše nevyčerpává. A bez zajímavosti není, že dostává mimo jiné i básnickou podobu, když následně představuje svou v hexametrech sepsanou básně *Ritmaticum querulosum et lamentosum dictamen de modernis cursibus et defectibus regni ac imperii Romanorum* (Rytmičkový žalozpěv o současném vývoji a chybách Království a říše římské). Vedle svých dalších aktivit pak ve Würzburgu ještě roku 1342 sepisuje i svůj další historicky laděný spis nazvaný *Libellus de zelo christianae religionis veterum principum Germanorum* (Knížka o horlivosti starých německých knížat pro křesťanské náboženství), v němž se věnuje na poněkud obměněný způsob již zmiňovaným tématům. Podstatné ovšem je, že jeho úsilí po lepším právním zakotvení říšské moci nachází roku 1356 svůj výraz ve známé Zlaté bule Karla IV., a to natolik výrazně ve smyslu myšlenek obsažených v jeho zde podrobně rozebraném traktátu, že ačkoliv jeho účast na vypracování tohoto klíčového říšského zákona není prokázána, je právem považován za jednoho z jeho duchovních otců.

Bebenburgovy ideje prostě v Zlaté bule neodmyslitelně rezonují a stejně tak tomu bylo i s jeho myšlenkami v době pozdějšího humanismu. Jakob Wimpheling tak nechává roku 1508 traktát poprvé vytisknout, přičemž nikdo menší než slavný autor *Lodě bláznů* Sebastian Brant uvede toto vydání svými latinskými verši, v nichž oslavuje Bebenburga jako ochránce říšských práv, spravedlivého rozhodčího mezi císařem a papežem a mluvčího německého národa. I proto (a nejen proto) si je dobré tohoto význačného kanonistu, bamberského biskupa a zaníceného obháje říšské myšlenky, jakož i jeho slavný traktát, připomenout.¹⁰

⁹ Blíže o tomto náhledu Eike von Reggowa viz LAUFS, Adolf, *Rechtsentwicklungen in Deutschland*, Berlin, 1996, s. 4–17.

¹⁰ WOLF, Erik, *Große Rechtsdenker*, s. 54–55.

Resumé

Autor se ve svém článku zabývá osobností Lupolda von Bebenburga (kolem 1297–1363). Líčí tak nejprve jeho životní dráhu, kde vyzvedává zejména jeho vzdělání dosažené v oboru kanonického práva v Boloni, následně pak zejména jeho působení ve Würzburgu až po dosažení úřadu bamberského biskupa roku 1353, v němž setrval až do své smrti o deset let později.

Vzhledem k jeho dílu je pak pozornost věnována hlavně Bebenburgově říšské publicistice, v níž vyniká zejména jeho slavný *Tractatus de iuribus Regni et Imperii* z roku 1340. Autor tento traktát následně podrobně v dobovém kontextu analyzuje, přičemž vyzvedává zejména Bebenburgovu snahu o lepší státoprávní ukotvení říšské problematiky. To je pak ostatně patrné i v známé Zlaté bule Karla IV. z roku 1356 – Bebenburg je právem považován za jednoho z jejích duchovních otců.

Summary

Lupold von Bebenburg – Bishop of Bamberg and a Canon Law Expert in the Service of the Imperial Idea

The author discusses Lupold von Bebenburg (about 1297–1363). He describes his life and emphasizes his canon law education in Bologna and his career in Würzburg, where he lived until he was appointed Bishop of Bamberg in 1353. He remained Bishop of Bamberg until his death ten years later.

As for Bebenburg's works, the author focuses on Bebenburg's imperial writings, particularly his famous *Tractatus de iuribus Regni et Imperii* from 1340. The author analyzes this treatise in detail in its historical context and points out Bebenburg's goal of improving the constitutional foundation of the imperial issue. This matter is also apparent in the famous Golden Bull of Charles IV from 1356, and Bebenburg is rightly considered one of the spiritual fathers of the Golden Bull.

Zusammenfassung

Lupold von Bebenburg – Bischof vom Bamberg und Kanonist im Dienste des Reichsgedankens

Autor behandelt in seinem Beitrag die Persönlichkeit des Lupolds von Bebenburg (1297–1363). Er schildert zunächst seine Laufbahn; es wird seine Ausbildung im Bereich des kanonischen Rechtes in Bologna als auch seine nachfolgende Wirkung in Würzburg und die Erreichung des Bischofsamtes in Bamberg in 1353, das er bis zum seinen Tod (zehn Jahre später) ausübte, hervorgehoben.

Was sein Werk angeht, wird die Aufmerksamkeit hauptsächlich der Bebenburgs Reichspublizistik gewidmet, wo sein berühmter Traktat *Tractatus de iuribus Regni et Imperii* aus dem Jahr 1340 hervorragt. Auf dem zeitgeschichtlichen Hintergrund wird dieser Traktat analysiert, wobei Bebenburgs Bemühen um bessere staatsrechtliche Verankerung der Reichsproblematik betont wird. Das ist freilich auch in der Goldenen Bulle Karls IV. von 1356 zu sehen; Bebenburg wird zu Recht als einer ihrer geistlichen Väter gehalten.

Riassunto

Lupold von Bebenburg – vescovo di Bamberg e canonista nel servizio dell'idea imperiale

Nel suo articolo, l'autore si occupa del personaggio di Lupold von Bebenburg (circa 1297–1363). All'inizio racconta la sua biografia notando soprattutto la sua erudizione canonistica conseguita a Bologna e poi la sua attività a Würzburg fino al raggiungimento dell'ufficio del vescovo di Bamberg nel 1353 che lui copriva fino alla sua morte avvenuta dieci anni dopo.

Per quanto riguarda la sua opera, un'attenzione particolare viene dedicata soprattutto alla sua pubblicistica imperiale, dalla quale emerge il suo celeberrimo *Tractatus de iuribus Regni et Imperii* dal 1340. L'autore analizza in dettaglio questo trattato nel contesto dell'epoca d'origine sottolineando soprattutto lo sforzo di Bebenburg di esprimere meglio la problematica imperiale dal punto di viste della teoria dello Stato. L'eco di questo sforzo si può trovare anche nella Bolla d'Oro di Carlo IV del 1356 di cui Bebenburg è stato considerato autore spirituale.

Klíčová slova/Keywords: Lupold von Bebenburg, Imperium Romanum, Imperium Mundi, Sacrum Imperium, iura reservata, ius gentium, translatio imperii, renovatio imperii

Autor

Doc. JUDr. Radim Seltenreich působí na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, kde se věnuje hlavně problematice vývoje velkých právních systémů euroatlantické civilizace, tedy dějinám evropského kontinentálního a angloamerického práva.

Associate Professor JUDr. Radim Seltenreich teaches at the School of Law of Charles University in Prague, where he focuses on the developments of large legal systems of Euro-Atlantic civilization – the history of European continental law and Anglo-American law.

Univ.-Doz. JUDr. Radim Seltenreich wirkt an der Juristischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag, wo er sich vor allem der Entwicklung der großen Rechtssysteme der euroatlantischen Zivilisation, d. h. der Geschichte des europäischen kontinentalen und des anglo-amerikanischen Rechts, widmet.

Professore JUDr. Radim Seltenreich è impiegato alla Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina a Praga dove si dedica soprattutto alla problematica dello sviluppo di grandi sistemi di diritto della civiltà euroatlantica, cioè alla storia di diritto di Europa continentale e di diritto angloamericano.

Doc. JUDr. Radim Seltenreich

Univerzita Karlova

Právnická fakulta

Katedra právních dějin

nám. Curieových 901/7

116 40 Praha 1

e-mail: seltenre@prf.cuni.cz

Bude biskup Josef Hlouch blahorečen?

Martin Weis

1. Úvodem

Česká biskupská konference na svém 103. plenárním zasedání, které se konalo v Bukovanech na Kyjovsku ve dnech 20. a 21. října 2015, schválila žádost Česko-budějovické diecéze o zahájení diecézního procesu beatifikace biskupa Josefa Hloucha. Autor této studie byl dne 15. srpna 2016 jmenován postulátorem. Beatifikační proces na diecézní úrovni byl takto zahájen. V následující studii hodláme připomenout, co již bylo o biskupu Hlouchovi publikováno, jeho stručný životopis a dále průřez jeho teologickým dílem. Poté metodou sondy do archivních materiálů budeme usilovat o přiblížení toho, jak se zrodila a vyvíjela myšlenka blahorečení biskupa Josefa Hloucha.

2. Postava Josefa Hloucha v nejnovější odborné literatuře

S blahorečením velmi úzce souvisí i přehled dosavadního hodnocení postavy biskupa Josefa Hloucha v odborné literatuře. Nutno konstatovat, že dlouhodobě se věnuje tomuto tématu zejména autor této studie. Ten také ve své studii *Zásahy státní moci proti českobudějovickému biskupovi Hlouchovi*, publikované na stránkách Revue církevního práva v roce 2013, přináší i přehled publikovaných děl o biskupu Hlouchovi.¹ V této podkapitole navážeme na již zveřejněné informace.

Na sklonku roku 2013 spatřila světlo světa biografie přibližující popularizujícím způsobem život biskupa Josefa Hloucha. Rozhodně přínosné a nové v této monografii je zmapování průběhu období internace biskupa Hloucha mimo

¹ WEIS, Martin, *Zásahy státní moci proti českobudějovickému biskupovi Hlouchovi*, in: Revue církevního práva č. 56–3/2013, Praha, s. 33–46.

Československou diecézí. Na druhou stranu nutno přiznat, že v jiných kapitolách uvedená biografie ve velké míře buď opakuje již publikovaná fakta, či pojmá postavu biskupa Hloucha příliš izolovaně. Tak například nikterak nerozebírá teologické dílo Josefa Hloucha, či nehovoří o vztahu Josefa Hloucha k dalším biskupům v Československu, a až na velmi stručné zmínky v rozsahu několika málo řádek nezmiňuje vztah biskupa k neoficiálním strukturám církve v době pronásledování. Lze tedy konstatovat, že uvedená publikace může být inspirativní pro beatifikační proces a další badatelskou práci s ním související zejména tím, že poukazuje na nové možnosti dalšího bádání.²

Dále nutno zmínit kolektivní monografii *Josef Hlouch: devátý biskup československý v obrazech a dokumentech*, na jejíž realizaci se spolupodílel i autor této studie. Monografie navazuje na výstavu pořádanou ve dnech 11. až 29. června 2012 v Státním okresním archivu v Českých Budějovicích a přináší, jak již napovídá její název, výbor z archivních dokumentů, fotografií a dalších reálií, doprovázený odborným textem. Tyto publikované dokumenty včetně komentáře dokumentují život a působení biskupa Hloucha.³

V roce 2013 se věnovali postavě biskupa Josefa Hloucha v rámci sympozia pořádaného Teologickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích odborníci z oblastí církevních dějin, dějin pastorální teologie či náboženské pedagogiky. Výstupem z tohoto sympozia byly mimo jiné i vědecké studie Martina Weise, Rudolfa Svobody, Jaroslava Šebka, Michala Opatrného a Ludmily Muchové publikované v časopise *Studia theologica*. Dílčím způsobem se postavy biskupa Josefa Hloucha dotýkají i některé další vědecké studie.⁴

² KOLOUCH, František, *Milion duší: osudy biskupa Josefa Hloucha*, Brno, 2013, 271 s.

³ Kolektiv autorů, *Josef Hlouch: devátý biskup československý v obrazech a dokumentech*, České Budějovice, 2012, 111 s.

⁴ WEIS, Martin, *Odstranění řeholních sester z jihočeských nemocnic komunistickým režimem a jeho dopad na pastorační nemocných*, in: *Caritas et Veritas* č. 2/2015, České Budějovice, s. 84–91 a WEIS, Martin, *Trojanisches Pferd in der Kirche, Das Streben des kommunistischen Regimes in der Tschechoslowakei nach der Zerrüttung der Katholischen Kirche*, in: *Dike kai nomos – Quaderni di cultura giuridico-politica* č. 6/2014, Roma, s. 71–79.

3. Průřez teologickým dílem Josefa Hloucha

Jak již bylo výše zmíněno, zcela mimo pozornost badatelů zůstalo teologické dílo Josefa Hloucha. Přinášíme proto na tomto místě základní informace o teologickém díle biskupa Hloucha ve formě jakéhosi průřezu. Pokud hovoříme o odborném teologickém díle Josefa Hloucha, tak je nutno v první řadě upozornit na rukopis disertační práce *Idea Zmrtvýchvstání v Písmě svatém*, která byla obhájena na Cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Olomouci v roce 1934 a je uchovávána v Zemském archivu v Opavě – pobožce v Olomouci. Dále se jedná o dvě zásadní a rozsáhlé odborné monografie věnující se problematice odchodů z církve a návratů do církve pod názvy *Problém odpadu od církve: studie pastoračně-analytická* a *Konverse a konvertité: hledání a návraty*.

Z drobnějších teologických děl směřujících do oblasti homiletiky a teologie spirituality lze uvést tituly *Osoby z umučení Páně v profilu dnešní doby: sedm postních řečí se zřetelem ke sjezdu katolíků* či *Matka Boží v řádu spásy a života: myšlenky k obnově v duchu Panny Marie* nebo *Ježíš, Bůh svátostný, Posvětitel života*.

V roce 1947 vychází obsáhlé dílo *Nedělní odpolední pobožnosti a křesťanská cvičení: Ideologie a praxe*, které není pouhou příručkou pro konání pobožností, nýbrž i velice vážným zamyšlením nad tehdejšími chápáním volného času a jeho naplněním volnočasovými aktivitami. V první fázi teologické tvorby, která se kryje s jeho akademickým působením, nutno zmínit jeho dílo *Katolická akce v praxi: zpráva o II. kursu moravského kněžstva o katolické akci na sv. Hostýně 24. – 27. srpna 1936*, ve kterém recipuje myšlenky Katolické akce, jejíž šíření v kontextu českého prostředí může být zajímavým tématem i pro mezinárodní komunitu teologů. Z knih je pak možno uvést již jen oblíbenou knihu náboženských úvah *Minutěnka*, která vznikla v době násilného odloučení biskupa Hloucha od jeho diecéze.

Dále se dochovaly a nejsou dosud publikovány rukopisy prací psané v době internace Josefa Hloucha. Na prvním místě nutno zmínit velmi rozsáhlé dílo z oblasti spirituální teologie, cyklus rozjímání *O mši svaté*, které vzniklo v době jeho přísné internace v Kadani, kam byl biskup Hlouch odvezen 29. března 1952 a kde byl internován až do počátku září 1952, kdy byl přemístěn do jiného místa internace – Růžodolu u Liberce. V tíživých okamžicích počátků internace byl právě svátostný Spasitel jediným skálopevným bodem jistoty trýzněného biskupa, jak sám na to při svém návratu do diecéze v roce 1968 vzpomínal v nástupní homilii:

„Před šestnácti lety, když se mi ztrácelo v oné noci březnové, chladné, smutné a deštivé toto město, já na srdci nesl si velebnou svátost ze své kapličky a žehnal jí městům i dědinám a všem vám. Smutek odloučení však prorážela naděje v Boha tak dobrého, že vrátím se k vám, v biskupský ve svůj chrám, zde že Te Deum zazpívám a znova všem vám požehnám.“⁵

V období internace vzniklo i jeho další rozsáhlé dílo, a to cyklus úvah na mešní kolekty. Toto dílo bylo mezi věřícím lidem velmi oblíbené a kolovalo jako samizdat v mnoha exemplářích strojopisu. Vzniklo v období fáze tzv. volnější internace, kdy byl biskup Hlouch umístěn v Šebetově (asi roku 1955). V Šebetově sepsal biskup Josef Hlouch i první životopis prosté sedmnáctileté dívky Anny Zelíkové, která zemřela v pověsti svatosti roku 1941.⁶ Z období před návratem biskupa Josefa Hloucha do Českobudějovické diecéze v červnu 1968 je nutno zmínit i dílo, které vzniklo jako záznam exercicií dávaných řeholním sestrám v Koclířově počátkem roku 1968.⁷

Teologický rozměr díla biskupa Hloucha lze dokumentovat na jeho dochovaných kázáních, pastýřských listech a pokynech k pastoraci. Jejich sběru, katalogizaci a následné analýze se v současnosti věnuje autor této studie.⁸ Do určité míry patří k dokumentaci teologického myšlení i dochovaná korespondence biskupa Hloucha, která je uchovávána jak v biskupském archivu, tak v rodině biskupa Hloucha. Předběžný souhlas k prozkoumání těchto archiválií byl autorovi studie již udělen.

4. Stručný životopis biskupa Josefa Hloucha

Devátý českobudějovický biskup Josef Hlouch se narodil 26. března 1902 v Lipníku u Třebíče v rodině požehnané celkem třinácti dětmi. Po studiích na gymnáziu a pobytu v chlapeckém semináři v Kroměříži vstoupil roku 1922 do kněžského

⁵ Přepis magnetofonového záznamu homilie biskupa Hloucha z 9. června 1968.

⁶ HLOUCH, Josef, *Anna Marie Zelíková: Dobrovolná oběť lásky a smíru*, Životopisné črty a myšlenky, Šebetov, 1957 (rukopis). Dostupné na <http://www.anickazelikova.cz/anna_marie_zelikova.pdf> (1. 10. 2016). Anižce Zelíkové věnoval biskup Hlouch i několik krátkých zamyšlení ve své knize rozjímání *Minutěnka*.

⁷ Jedná se o cyklus 24 velmi rozsáhlých úvah na téma modlitby Páně, který vznikl v březnu 1968.

⁸ Prvním plánovaným výstupem bude odborná monografie *Biskup Josef Hlouch: pastýř a homiletik*, která kromě úvodní studie přinese i komentovanou kritickou edici dokumentů – výbor z pastýřských listů biskupa Hloucha a jeho kázání z let 1968 až 1972. Plánováno je vydání do konce roku 2016.

semináře v Olomouci. Na kněze byl vysvěcen 5. července 1926 arcibiskupem Leopoldem Prečanem. Jako novokněz byl poslán do Spálova a ještě téhož roku v září do Kladek u Prostějova a v prosinci jako administrátor do Jesence. V září roku 1927 se stal kooperátorem a rok na to expositou v Olomouci – Hodolanech. V roce 1934 byl promován doktorem teologie a brzy po své promoci se habilitoval v oboru pastorální teologie. Během doby nacistické okupace se Josef Hlouch vyznamenal zejména jako neohrožený kazatel a exercitátor a již 1. října 1945 byl jmenován řádným profesorem Cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Olomouci. V létě roku 1947 byl papežem Piem XII. jmenován českobudějovickým diecézním biskupem. Svého úřadu se biskup Josef Hlouch ujal v neděli 7. září 1947 a velice brzy po svém nástupu do diecéze si získal srdce všech lidí, katolíků i nekatolíků.

Zanedlouho po událostech února 1948 nebylo komunistickým režimem dopřáno biskupu Hlouchovi vykonávat svobodně funkci pastýře diecéze. Nejdříve byl internován v budově biskupské rezidence, izolován od okolí a posléze z diecéze odstraněn. V období politického uvolnění Pražského jara nastoupil biskup Josef Hlouch dne 9. června 1968 opět svůj úřad českobudějovického diecézního biskupa. Období relativní svobody bohužel netrvalo dlouho a v období normalizace nemocné srdce biskupa Hloucha nevydrželo zvyšující se nátlak představitelů komunistického režimu. Biskup Josef Hlouch zemřel v sobotu 10. června 1972 v ranních hodinách.⁹

5. Všechny vás v srdci na věčnost nesu

Kde hledat kořeny – počátky zrodu myšlenky blahorečení biskupa Hloucha? Jak nám dokládá archivní materiál, biskup Josef Hlouch, který zemřel na srdeční selhání v důsledku velmi dlouhého a psychicky i fyzicky vyčerpávajícího pohovoru s představiteli státní správy – můžeme tedy říci, že nekrvavou mučednickou smrtí, byl velice často uváděn jako tvrdý třídní nepřítel. Bez nadsázky se dá konstatovat, že již v tragický den jeho úmrtí můžeme najít zrod myšlenky na proces jeho beatifikace. U biskupa Hloucha totiž slovní obrat, že zemřel *v pověsti svatosti*, nebyl rozhodně řečnickou frází, nýbrž konstatováním faktu, že odešel k Pánu ne církevní

⁹ Průřezu životem biskupa Hloucha jsme již věnovali větší prostor např. ve studii WEIS, Martin, *Zásahy státní moci proti českobudějovickému biskupu Hlouchovi*, in: Revue církevního práva č. 56–3/2013, Praha, s. 33–46.

prelát, ale milující otec, jehož srdce hořelo bliženeckou láskou. Můžeme říci, že celý svůj život v maximální možné míře naplňoval přikázání lásky k bližnímu a Bohu. A zejména věrnost Bohu osvědčil v stupni přímo heroickém. Vždyť většinu let svého biskupského úřadu prožil Josef Hlouch jako pastýř, který se především za svůj lid modlil a obětoval své utrpení. A zejména v létech utrpení – v době vyhnanství – se stal skutečným velikánem, který nikdy nezradil své poslání – vydávat svědectví o křesťanské víře.

Nezapomenutelná jsou jeho slova, která pronesl k mladým lidem přijímajícím svátost břimování, ve které narážel na svou bolestnou zkušenost z období vyhnanství: „A jako Kristus Pán čeká, tak uskutečňte: budete mi svědky. Až přijde nato, abys vyznal, zda věříš nebo ne, řekni: ano, věřím. Či že by ses před někým styděl? Či že by ses někoho bál? Či že bys něco ztratil? Mohl bys ztratit víc, než lásku Boží, než ztratit Krista? Ten, pro něhož miliony chodily na popraviště s písněmi na rtech, jako se jde ke slavnosti, za toho že by ses měl stydět? Nu, kdo byl kdy větší? Kdo kdy víc miloval? Kdo kdy mohl říci: »Já jsem pravda«? Kdo kdy mohl říci: »Já jsem život«? Kdo kdy mohl říci: »Kdo mne následuje, nebloudí ve tmách«? Kdo kdy mohl říci: »Kdo jí mne, žít bude a já ho vzkřísím v den poslední«? Odpověď je jediné možná a rozumná: »Co mě odloučí od lásky Kristovy? Ani život, ani smrt, ani žádný tvor. Za nijakou směšnou hroudu zlata nebo kus slávy, kus bláta, já Boha svého neprodám.«¹⁰

Skutečnost, že biskup Hlouch byl ještě dlouho po své smrti vnímán „druhou stranou“ jako vážné nebezpečí, dokumentují následující ukázky z vystoupení soudu plk. Františka Pohanky, krajského náčelníka Sboru národní bezpečnosti: „Není náhodou, že zemřelý biskup Hlouch – dej mu pánbůh věčnou slávu, jak se říká, že po návratu z Vatikánu letos na jaře neměl schůzky s faráři. Ale hlavně s inteligencí v našem Jihočeském kraji. A to nebyly schůzky, že by jim dovezl nějaké dárky, nějaké to Cinzano, nebo něco podobného. To byly politické věci, které se tam diskutovaly a projednávaly. Přes ně se bude realizovat politika Vatikánu. Ne přes nějakého starého páprdu, který už dosluhuje, na nějaké té faře. [...] Nedávno zemřelý biskup Hlouch měl prakticky takový reprezentační fond devizových korun, že by mu ho mohl náš soudruh předseda KNV závidět. Jakými prostředky on disponoval. Šlo to do statisíců. Pro něj nebyl problém, dát někomu

¹⁰ Přepis magnetofonového záznamu kázání biskupa Josefa Hloucha v Českých Budějovicích ze dne 30. května 1971.

auto. Z Tuzexu!! Ovšem ty peníze, soudruzi, nejsou na milodary, nebo na něco podobného. Ty jsou k jejich propagandě, ty jsou proto, aby si mohli lidi koupit, aby z toho organizovali.“¹¹

Biskup Josef Hlouch se stal nesmrtelným, ne jako politik, ale díky své neuvěřitelné lásce k lidu jemu svěřenému, kterou dodnes krásně vyjadřuje i citát z jeho závěti: „Všechny vás v srdci na věčnost nesu.“ Mimořádně velký zástup lidí se přišel v pátek dne 16. června 1972 naposledy rozloučit se svým milovaným pastýřem do českobudějovické katedrály sv. Mikuláše a na hřbitov u sv. Otýlie. Jako zástupce laiků se s biskupem Josefem Hlouchem rozloučil JUDr. Karel Svoboda, který biskupa Hloucha vítal při nástupu do diecéze i při jeho návratu po internaci a jehož slova velice krásně vyjadřují, co biskup Hlouch cítil ke všemu svému lidu: „Před pětadvaceti lety jsem radostně a plný naděje a víry vítal v Českých Budějovicích nově ustanoveného mladého biskupa Dr. Josefa Hloucha. A dnes stojím v hluboké bolesti nad jeho hrobem a těžko hledám slova, jimiž bych se s ním jménem katolických laiků rozloučil. V srdci vás všechny na věčnost nesu, vzkázal nám ve své závěti, vzkázal nám to, co plně odpovídá jeho vztahu k nám. Ano, po celou dobu své pastýřské činnosti nás všechny ve svém srdci měl, pro nás žil, modlil se a obětoval. Jeho život byl jedinou velkou obětí pro nás, své diecézany. Ačkoliv sám těžce nemocen, byl vždy ochoten se pro nás v každé době obětovat, dát nám sebe celého, všechno nejlepší, co jeho ušlechtilá duše měla. Byl nám pastýřem dobrým, učitelem, rádcem, pomocníkem, utěšitelem, nositelem radosti a víry v dobrý, lepší život. Učil nás vroucně se modlit a poctivě pracovat, byl sám vždy plný lásky ke všem kolem sebe bez rozdílu.“¹²

Hrob biskupa Hloucha se stal cílem poutí a modliteb věřících nejen z Česko-budějovické diecéze. Lidé uchovávali jako velkou vzácnost magnetofonové nahrávky kázání pana biskupa, horlivě četli jeho *Minutěnku* a i jej soukromě uctívali jako svého přímluvce a orodovníka u Pána, v duchu jeho slov ze závěti – všechny vás v srdci na věčnost nesu. Dochovala se i osobní svědectví vyslyšení modliteb a proseb na přímluvu biskupa Hloucha.¹³

¹¹ Státní oblastní archiv v Třeboni, fond KSČ – Jihočeský krajský výbor České Budějovice, k. 43, sign. I/141, plénum Jihočeského krajského výboru KSČ, rok 1972, strojopis.

¹² Přepis magnetofonového záznamu smutečních proslovů nad rakví zesnulého biskupa Hloucha na hřbitově u sv. Otýlie v Českých Budějovicích ze dne 16. června 1972.

¹³ Většinou se jedná o písemně podložená svědectví hovořící o uzdravení. Tato svědectví projdou po oficiálním zahájení beatifikačního procesu náležitým šetřením.

Hlubokou úctou k biskupu Josefovi Hlouchovi po jeho smrti jako k osobě svatého života nám dokumentuje i úryvek z následujícího písemného svědectví: „Když ještě za života, týden před svou smrtí, se loučil s řeholní sestrou [anonymizováno], řekl: »Sestřičko, modlete se za mne! Já nejsem ještě tak daleko.« – Jaká příkladná pokora. [...] Když se tato sestřička dozvěděla, že otec biskup Hlouch zemřel, ihned spěchala před svatostánek a prosila Pána Ježíše, aby otec biskup netrpěl dlouho v očistci. Neustávala ve svých prosbách. Třetího dne k ní promluvil Pán vnitřním hlasem: »Není zapotřebí prosit za něho.« Pojednou spatřila tvář otce biskupa Hloucha ve veliké záři. Otec biskup jí řekl: »Modlete se dále a obětujte své skutky. Dostal jsem od P. Marie milost, že tyto vaše oběti mohu darovat na smír jedné duše, která to potřebuje.« [...] Po druhé tato ctihodná sestra spatřila otce biskupa ve své kanceláři, ve které pracovala. Hovoří o tom: »Hodiny odbily pátou odpoledne. Zvednu hlavu od práce a vidím otce biskupa Hloucha – celou postavu ve veliké krásě. Měl nachově červenou kleriku a rochetu samé hvězdičky, které se při každém pohybu duhově měnily. Popošla jsem blíže a chtěla jsem políbit jeho ruce. Ale necítila jsem nic hmotného, ani ruce, ani šat. Usmál se a řekl: Bláhová, což nevíš, že už nepodléhám zákonům těla?«¹⁴

Po roce 1989 začalo sílit úsilí věřícího lidu o přenesení ostatků biskupa Hloucha do českobudějovické katedrály. Toto úsilí vykrystalizovalo v roce 1996 v petiční akci adresovanou Českobudějovickému biskupství. Tato petice obsahovala prosbu o přemístění ostatků biskupa Hloucha ze hřbitova u sv. Otýlie v Českých Budějovicích. Zároveň tato prosba žádala tehdejšího českobudějovického diecézního biskupa Antonína Lišku o zahájení beatifikačního procesu. Biskup Antonín Liška reagoval na tuto skutečnost tím, že sice iniciativu vítá, ale že vše se musí řádně projednat, připravit a nesmí se uspěchat.¹⁵

V roce 2012 si Českobudějovická diecéze připomínala 110. výročí narození a 40. výročí úmrtí biskupa Josefa Hloucha. Českobudějovická diecéze proto tento rok vyhlásila za *Rok biskupa Josefa Hloucha*. Ten byl zahájen v neděli 25. března 2012 a ukončen v neděli 9. června 2013. Zahájení proběhlo ve všech farnostech diecéze přečtením pastýřského listu tehdejšího českobudějovického diecézního biskupa Mons. Jiřího Paďoura OFMCap, ve kterém mimo jiné biskup Jiří zdůraznil, že „toužíme spolu s vámi poděkovat Pánu Bohu za jeho [míněno biskupa Hloucha]

¹⁴ Plný text celého svědectví, včetně osobních údajů dotyčné řeholnice, má autor studie k dispozici.

¹⁵ WEIS Martin, *Minutěnky vzpomínek na pastýře lidu svého*, Praha, 1999, s. 9–10.

život a službu Českobudějovické diecézi.¹⁶ Na *Rok biskupa Josefa Hloucha* byla naplánována celá řada akcí, které si kladly za cíl připomenout život a dílo pana biskupa Hloucha a poděkovat Všemohoucímu za dar jeho života a služby.

V prvé řadě musíme uvést vzpomínkový den v sobotu 9. června 2012, tedy v předvečer 40. výročí úmrtí biskupa Josefa Hloucha. Započal dopoledne o 9.30 odhalením a žehnáním pamětní desky biskupa Hloucha na budově biskupské rezidence. Poté od 10.00 následovala slavná pontifikální mše svatá v klášterním kostele Obětování Panny Marie v Českých Budějovicích, při které biskup Jiří Paďour předal jmenovací dekry novým členům katedrální kapituly. Po skončení mše svaté přednesl prof. Martin Weis pro veřejnost přednášku na téma *Josef Hlouch a proměny jeho doby*. Přednáška, která trvala více než hodinu, se konala ve zcela zaplněném přednáškovém sále kláštera a byla doprovázena i promítáním krátkých amatérských dobových filmových záběrů, které připomněly postavu biskupa Hloucha při slavení poutních mší svatých či svěcení zvonů. Filmové záběry z pohřbu Josefa Hloucha pak přednášku zakončily. Po jejím skončení následovala dlouhá neformální diskuse přednášejícího s návštěvníky přednášky. Odpoledne pak krátká pobožnost u hrobu biskupa Josefa Hloucha na hřbitově u sv. Otýlie zakončila tento vzpomínkový den.

Ve dnech 11. až 29. června 2012 se v prostorách Státního okresního archivu v Českých Budějovicích konala doprovodná výstava *Českobudějovický biskup Josef Hlouch (1902–1972)*, která dokumentovala život biskupa Hloucha od jeho narození až po smrt a pohřeb. K spatření zde byly četné fotografie, originály psaných i tištěných archiválií, biskupská berla, kterou používal, jeho biskupská klerika, portrét z galerie biskupů, kalich, ciborium a mnohé další. Ale návštěvníci výstavy mohli spatřit i četné věci osobní povahy jako podepsaný breviář, růženec či studentský průkaz.¹⁷

¹⁶ Acta Curiae Episcopalis Bohemobudvicensis č. 2/2012, České Budějovice, příloha – pastýřský list diecézního biskupa Mons. Jiřího Paďoura OFMCap.

¹⁷ Z výstavy byl vydán tištěný komentovaný katalog doprovázený předmluvou a odbornou studií. V předmluvě biskup Jiří Paďour ocenil postavu biskupa Hloucha těmito slovy: „Jeho přirozená добрota posvěcená modlitbou, obětí a pokořováním, nalezla definitivně oporu v autentické víře, naději a lásce. To umocnilo intenzivní laskavost moudrého a milujícího otce. Působil zevnitř, tichou vroucností vztahu ke Kristu Pánu, k Panně Marii a k lidem. Stal se požehnáním pro svou dobu.“ Srov. *Josef Hlouch: devátý biskup českobudějovický v obrazech a dokumentech*, s. 2–3.

Památka biskupa Josefa Hloucha byla připomenuta i mimo České Budějovice, a to v Koclířově u Svitav, tedy na místě, kde biskup Hlouch prožil značnou část období svého odloučení od diecéze. Zde bylo vzpomenuo o první mariánské sobotě 2. června 2012 jeho památky slavnou mší svatou a přednáškou proslovenou prof. Weisem na téma *Biskup Josef Hlouch, jeho světlo a odkaz*. Přednáška byla doprovázena i zvukovým záznamem jedné z promluv biskupa Hloucha.

I posluchači radia Proglas měli možnost připomenout si postavu českobudějovického biskupa Josefa Hloucha, a to v rámci relace *Všimli jsme si* vysílané v pátek 15. června 2012. Pozvání do studia přijali pedagogové Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích prof. Martin Weis, doc. Ludmila Muchová a Mgr. Marta Rynešová. Všichni tři hosté nabídli své osobní vzpomínky na někdejšího biskupa Českobudějovické diecéze a posluchači radia Proglas měli možnost poslechnout si kromě vzpomínek pamětníků také hlas biskupa Hloucha z archivních nahrávek.

Dne 18. září 2012 se uskutečnil *kněžský den s biskupem Hlouchem*, při kterém se diecézní kněží společně zamýšleli nad stále aktuálním duchovním odkazem biskupa Hloucha v souvislosti s udělováním svátosti biřmování. V adventu 2012 se konalo setkání pamětníků biskupa Hloucha, kteří zavzpomínali na jeho život a dílo. Mezi hosty vystoupili žijící příbuzní biskupa Josefa Hloucha, jeho sekretář kardinál Miloslav Vlk či řidič Josef Cibazar.

Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích uspořádala ve spolupráci s Biskupstvím českobudějovickým ve středu 24. dubna 2013 symposium *Život a dílo biskupa Josefa Hloucha a jeho poselství dnešku*.

Martin Weis ve svém příspěvku, který tvořil uvedení do celé konference, shrnul dosavadní výsledky bádání o biskupu Hlouchovi, přiblížil základní data z jeho života a poté poukázal na bílá místa a výzvy pro badatele do budoucna.¹⁸

Jaroslav Šebek připomněl mimo jiné skutečnost, že během Hlouchova života se několikrát změnilы parametry vztahu státu a církve a uvedl základní mezníky, které ovlivňovaly možnosti a kontext Hlouchova působení.¹⁹

¹⁸ WEIS, Martin, *Biskup Josef Hlouch – známý i neznámý*, in: *Studia theologica* č. 3/2013, Olomouc, s. 150–167.

¹⁹ ŠEBEK, Jaroslav, *Církevní a politické souvislosti života Josefa Hloucha*, in: *Studia theologica* č. 3/2013, Olomouc, s. 168–183.

Rudolf Svoboda připomněl v odborných diskusích ne příliš frekventované téma Katolické akce a jejího působení v meziválečném Československu a to, jak se tehdy Josef Hlouch jako mladý duchovní a pedagog teologické fakulty díval ve svém odborném pojednání na problematiku Katolické akce.²⁰

Michal Opatrný pohovořil o pastorálním odkazu Josefa Hloucha a na základě sondy do díla biskupa Hloucha a rozboru některých jeho textů a myšlenek poukazuje na kořeny a vývoj pastorálního díla biskupa Hloucha.²¹

Z dalších příspěvků přednesených na sympoziu nutno upozornit na referát Ludmily Muchové, která v dílech *Problém odpadu od církve* a *Minutěnka* hledá a nachází četné impulsy pro současnou náboženskou výchovu.²² Na sympoziu zazněl i příspěvek Františka Koloucha a četné diskusní příspěvky a dotazy posluchačů.

Z dalších akcí pořádaných v rámci *Roku biskupa Josefa Hloucha* je nutno upozornit i na televizní pořad televize NOE *Kulatý stůl*, ve kterém se hovořilo nejen o životě a odkazu Josefa Hloucha, ale i o tom, jak Českobudějovická diecéze prožívala mimořádný rok, který mu byl věnován. V pořadu vystoupili Martin Weis a Ludmila Muchová. Pořad byl vysílán v pátek 18. ledna 2013 a v reprízách 22. a 24. ledna 2013, v současnosti je možno jej shlédnout ve videoarchivu této televize.²³

Celý vzpomínkový jubilejní rok byl ukončen slavnostní pontifikální bohoslužbou 9. června 2013, při které byla biskupu Hlouchovi odhalena v katedrálním chrámu sv. Mikuláše bronzová busta. Po nástupu současného českobudějovického diecézního biskupa Mons. Vlastimila Kročila do úřadu se práce na přípravě beatifikačního procesu biskupa Hloucha zintenzivnily a na podzim roku 2015 diecézní biskup podal žádost České biskupské konferenci o schválení zahájení diecézní fáze beatifikačního procesu.

²⁰ SVOBODA, Rudolf, *Josef Hlouch a Katolická akce*, in: *Studia theologica* č. 3/2013, Olomouc, s. 184–196.

²¹ OPATRNÝ, Michal, *Pastorální odkaz biskupa Josefa Hloucha*, in: *Studia theologica* č. 3/2013, Olomouc, s. 217–230.

²² MUCHOVÁ, Ludmila, *Josef Hlouch, Poranění a lék: impulsy pro současnou náboženskou výchovu*, in: *Studia theologica* č. 3/2013, Olomouc, s. 150–167.

²³ Dostupné na <<http://www.tvnoe.cz/video/3738>> (1. 10. 2016).

6. Závěrem

Na základě studia písemných pramenů a četných osobních svědectví můžeme konstatovat, že devátý českobudějovický biskup Josef Hlouch patřil k význačným osobnostem duchovního a náboženského života jihočeského regionu a že za svého života v heroickém stupni osvědčil zejména neochvějnou víru, trpělivé nesení životních křížů, odpuštění pronásledovatelům a bliženeckou lásku. Jeho památka je mezi lidem i klérem Českobudějovické diecéze stále živá a doufáme, že po úspěšném beatifikačním procesu bude dosaženo pro Josefa Hloucha *pocty oltáře*.

Resumé

Studie popisuje kroky, které vedly k podání žádosti o schválení zahájení diecézní fáze procesu blahorečení biskupa Josefa Hloucha. Studie je dělena do čtyř částí. V první autor zevrubně informuje o tom, jak byl život devátého českobudějovického biskupa popsán v odborné literatuře. V druhé části přibližuje teologické dílo biskupa Hloucha, přičemž upozorňuje na dosud nepublikované rukopisy jeho teologických děl. Třetí část studie je krátkou skicou života biskupa Hloucha, který zemřel jako nekrvavý mučedník a svědek víry. Čtvrtá část studie pak dokumentuje uchovávání památky na biskupa Hloucha mezi lidem i klérem Českobudějovické diecéze.

Summary

Will Bishop Josef Hlouch Be Beatified?

The article describes the steps that led to the submission of a request to approve the launch of the diocesan phase of the process of beatification of Bishop Josef Hlouch. The article is divided into four parts: In the first part, the author reviews in detail the way in which the scientific literature has discussed the life of the ninth Bishop of České Budějovice. In the second part, the author points out the theological work of Bishop Hlouch, and particularly focuses on the yet-unpublished writings of Hlouch's theological works. The third part is a brief description of Bishop Hlouch's life; he died as a bloodless martyr and a witness of faith. The fourth part discusses the evidence of Bishop Hlouch's memory among the people and clergy of the Diocese of České Budějovice.

Zusammenfassung

Wird Bischof Josef Hlouch seliggesprochen?

Studie beschreibt die Schritte, die zur Antragstellung des Antrags auf Eröffnung der Diözesanphase des Verfahrens der Seligsprechung des Bischofs Josef Hlouch führten. Studie gliedert sich in vier Teilen. Im ersten Teil wird ausgeführt, wie das Leben des neunten Bischofs in Budweis in der Fachliteratur beschrieben wird. Im zweiten Teil wird näher theologisches Werk des Bischofs Hlouch präsentiert, wobei auf seine noch nicht veröffentlichten theologischen Handschriften hingewiesen wird. Der dritte Teil ist eine Skizze des Lebens von Bischof Hlouch, der als nicht blutiger Märtyrer und Zeuge des Glaubens gestorben ist. Im vierten Teil wird das Andenken an Bischof Hlouch im Volke und Klerus der Budweiser Diözese dokumentiert.

Riassunto

Sarà beatificato vescovo Josef Hlouch?

Lo studio descrive i passi che hanno condotto alla richiesta per l'inizio della fase diocesana del processo di beatificazione del vescovo Josef Hlouch. Lo studio si divide in quattro parti. Nella prima l'autore informa sommariamente sulla vita del nono vescovo di České Budějovice come descritta nella letteratura specializzata. Nella seconda parte poi ravvicina l'opera teologica del vescovo Hlouch sottolineando i manoscritti fino ad adesso non pubblicati di opere teologiche. La terza parte rappresenta un abbozzo della vita del vescovo che morì come martire senza sangue e testimone di fede. La parte quarta documenta un mantenimento di memoria al vescovo Hlouch tra la gente e il clero della diocesi di České Budějovice.

Klíčová slova: církevní právo, biskup, Josef Hlouch, Českobudějovická diecéze, katolická církev, literární dílo, beatifikační proces

Keywords: church law, bishop, Josef Hlouch, Diocese of České Budějovice, Catholic Church, literary work, process of beatification

Autor

Prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D., se narodil v roce 1962 v Českých Budějovicích. Po studiích na Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích absolvoval postgraduální studium na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy, kde získal roku 1994 licenciát teologie a roku 1996 doktorát teologie. Roku 1998 začal působit jako odborný asistent na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Habilitoval se roku 2005 na Katolické univerzitě v Ružomberku. V roce 2007 získal titul doktora pedagogiky. Profesorem katolické teologie byl jmenován roku 2011. Odborně se věnuje především dějinám církvi v období komunistické totality.

Professor ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D., was born in 1962 in České Budějovice. Following his studies at the Roman Catholic Cyril and Methodius School of Theology in Litoměřice he completed the graduate program at the School of Catholic Theology of Charles University in Prague, where he was awarded degrees of licentiate of theology in 1994 and doctor of theology in 1996. In 1998 he began to work as an assistant professor at the School of Theology of South Bohemian University in České Budějovice. In 2005 he was awarded the degree of associate professor at the Catholic University in Ružomberok (Slovakia). In 2007 he was awarded the degree of doctor of pedagogy. In 2011 he was appointed a professor of Catholic theology. In his research he focuses on 20th century history, particularly the situation of churches under communist totalitarian regimes.

Univ.-Prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D., geboren 1962 in Budweis. Nach dem Studium an der Römisch-katholischen Kyrill- und Methodischen Theologischen Fakultät in Leitmeritz absolvierte er Aufbaustudium an der Katholisch-Theologischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag, wo er Lizenciat und danach Doktorat der Theologie in 1994, bzw. 1996 erwarb. Im Jahre 1998 begann er als wissenschaftlicher Mitarbeiter an der Theologischen Fakultät der Südböhmischen Universität in Budweis zu arbeiten. Im Jahre 2005 folgte seine Habilitation an der Katholischen Universität in Ružomberok (Slowakei). In 2007 erwarb er den Doktorat der Pädagogik. In 2011 wurde er zum Professor der katholischen Theologie ernannt. Fachberuflich beschäftigt er sich insbesondere mit der Geschichte des 20. Jahrhunderts und der Forschung der Wirkung der Kirchen in der Zeit des kommunistischen Regimes.

Professore ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D., nato nel 1962, è originario di České Budějovice. Dopo gli studi alla Facoltà di Teologia Romano-cattolica dei Ss. Cirillo e Metodio a Litoměřice e gli studi di ricerca alla Facoltà di Teologia Cattolica della Università Carolina a Praga nel 1994 ottenne la licenza in teologia e nel 1996 il dottorato in teologia.

Dal 1998 era attivo come assistente specializzato della Facoltà di Teologia della Università di Boemia Meridionale in České Budějovice. Si è abilitato nel 2005 alla Università Cattolica di Ružomberok (Slovacchia). Nel 2007 gli è stato conferito il dottorato in pedagogia. Nominato professore di teologia cattolica nel 2011, si dedica soprattutto alla storia del '900 e nel suo ambito alla ricerca sulle Chiese nel periodo della totalità comunista.

Prof. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Kněžská 8

370 01 České Budějovice

e-mail: weis@tf.jcu.cz

V pražském Karolinu se dne 22. listopadu 2016 konala promoce nových doktorů práv Univerzity Karlovy. Promotor prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera předčítá akademický slib v tradiční latinské verzi.

From the graduation ceremony of the new doctors of law of Charles University in Prague, which took place on 22nd November 2016 in the Carrolinum of Prague. Promotor Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera recites the academic oath in the traditional Latin form.

Alfréd Somogyi: Az egyházjog isteni többlete [Božský prínos cirkevného práva]

Calvin J. Teológiai Akadémia, Komárom [Komárno], 2016, 352 s.,
ISBN 978-80-968727-7-0.

Mám ohromnú radosť, že sa mi do rúk dostala kniha ThDr. Alfréda Somogyiho, PhD., reformovaného duchovného, seniora Bratislavského seniorátu Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku, predsedu Právneho výboru jej Synody, vedúceho Katedry cirkevných dejín Fakulty reformovanej teológie Univerzity Jánoša Selyeho v Komárne.

Dr. Somogyi je – okrem iného – autorom prvého dielu najnovšej učebnice reformovaného cirkevného práva, ktorá vyšla v roku 2015. Snáď ani nemôžeme dostatočne vyzdvihnúť jeho jasný a z pohľadu našej právnej vedy nekompromisný úsudok o povahe cirkevného práva: „Cirkevné právo je podľa môjho názoru právo.“¹ Pre zdôraznenie myšlienky autor túto vetu dokonca odsadil do samostatného a záverečného odseku príslušnej podkapitoly.

Pristúpme teda s potešiteľným vedomím názorov Dr. Somogyiho k jeho najnovšej – opäť maďarsky písanej – knihe, ktorej nadpis v preklade znie: *Božský prínos cirkevného práva*. Sám autor uvažuje nad pomenovaním podoblasti reformovaného cirkevného práva, ktorou sa v knihe zaoberá. Nazýva ju politikou cirkevného práva.² Už z názvu knihy samotnej jasne vyplýva, že ústrednou myšlienkou, ktorá prestupuje celé dielo do poslednej stránky, je *božský prínos*, ktorým sa cirkevné právo musí vyznačovať, aby si zaslúžilo prívlastok *cirkevné*.³ Ale pekne po poriadku.

Kniha Dr. Somogyiho sa skladá – okrem úvodu a kapitoly venovanej definíciám základných pojmov – z troch hlavných častí. Knihu uzatvára krátky záver, ďalej kartografické a fotografické prílohy, zoznam skratiek a zoznam použitej literatúry.

¹ SOMOGYI, Alfréd, *Egyházjog I*, Komárom [Komárno], 2015, s. 46.

² SOMOGYI, Alfréd, *Az egyházjog isteni többlete*, Komárom [Komárno], 2016, s. 296–298.

³ Tamže, s. 293.

Prvá časť je historická, druhá teoretická, tretia praktická. Vrelo odporúčam čitateľovi, aby sa spoľahol na autorovu metódu a nasledoval ho v jeho myšlienkach až do konca knihy.

Hneď v prvých riadkoch monografie autor načrtáva svoju základnú myšlienku: „Čo spôsobuje rozdiel medzi porekadlom, príslovím a biblickým veršom? Prečo je rozdiel medzi veštbou, predpoveďou a proroctvom? Prečo sociálna práca a diakonia neznamenajú to isté? A prečo nie sú rovnocenné dejepisné knihy Biblie a historické práce Flavvia Iosepha? Presne poznáme všeobecnú odpoveď na tieto otázky. Podstata tejto odpovede vždy odkazuje na určitý božský prínos [...]“⁴

Autorovým cieľom je popísať vzájomný vzťah svetského a cirkevného práva, a to práve s ohľadom na základnú premisu: nevyhnutnosť božského prínosu cirkevného práva.⁵ Upozorňuje pritom, že nielen v dobe komunistického útlaku, ale i dnes na cirkev dolieha sekularizačný tlak (predovšetkým z orgánov Európskej únie). Tieto vonkajšie sily doliehajú aj na cirkevné právo, z ktorého sa vytráca práve onen božský prínos, ktorý ho činí jedinečným.⁶

Prvá časť knihy Dr. Somogyiho je časťou historickou. Autor sa rozhodol vyjsť z textu kníh Starej zmluvy, predovšetkým piatich kníh Mojžišových.⁷ Právne normy obsiahnuté v Pentateuchu porovnáva s ostatnými starovekými orientálnymi kodifikáciami, aby si za bernú mincu vzal Chammurapiho zákonník. Prvá časť recenzovanej knihy je zo všetkých troch najrozsiahlejšia a autor v nej zhodnotil svoje rozsiahle starozmluvné poznatky.

Najprv sa venuje geografickému a historickému úvodu do dejín Babylonu a Izraela. Podáva prehľadné informácie o zákonníkoch, ktoré vznikli v dobe pred Chammurapim. Jadro prvej časti však spočíva v rozbere právnych noriem, ktoré v Chammurapiho zákonníku – na rozdiel od Pentateuchu – absentujú.⁸ Autor detailne rozoberá nasledujúce okruhy: cudzinci, sociálne ustanovenia a povinnosti k bližným, smilstvo, nehnuteľnosti, mzda, nájom, milostivé leto, azyl, bojová stratégia, obeť, sviatky, božský kult.

Druhá časť knihy sa venuje teórii. Dr. Somogyi v nej plynule nadväzuje na prvú časť tým, že z vyloženej látky vyvodzuje dôsledky a popisuje, v čom presne spočíva

⁴ Tamže, s. 7.

⁵ Tamže.

⁶ Tamže, s. 8.

⁷ Tamže, s. 10.

⁸ Tamže, s. 11.

božský prínos mojžišovského zákona. V tejto časti autor rozvíja nosnú myšlienku dvoch motivácií zákonodarcu. *Mne-motivácia* (nekem-motiváció) je charakteristická pre Chammurapiho zákonník, zatiaľ čo *moje-motivácia* (enyém-motiváció) je príznačná pre právne normy obsiahnuté v piatich knihách Mojžišových. Práve v motivácii zákonodarcu vidí autor zásadný rozdiel medzi Chammurapiho zákonníkom a Pentateuchom.

Chammurapiho snahu autor popisuje heslom *udržanie poriadku bez prínosu* (mne-motivácia – „mne vyhovuje poriadok“), zatiaľ čo Hospodinovu snahu Dr. Somogyi popisuje ako *výchovu s prínosom* (moje-motivácia – „ľud je môj“). Hospodin totiž od svojho ľudu vyžaduje – na rozdiel od Chammurapiho, ktorý si vystačí s udržaním statu quo – radikálnu zmenu: dodržiavanie zákona, ba ani dodržanie zmluvy nie je konečným cieľom Hospodina-zákonodarcu. Týmto konečným cieľom je návrat do stavu neporušenosti Stvorenia. Napokon motiváciou Hospodina je jeho láska k Izraelu. Práve v motivácii spočíva tak priepastný rozdiel medzi Chammurapiho zákonníkom a Písmom svätým Starej zmluvy, i keď by sa z pohľadu právnej vedy mohlo na prvý pohľad – vzhľadom k podobnosti mnohých právnych ustanovení – usudzovať o ich obdobnosti.⁹

Autor z týchto úsudkov vyvodzuje dôležité závery pre súčasnú cirkev: „Je to práve motivácia zákonodarcu, ktorá činí zákon zákonom cirkvi. A je to tak nielen v prípade legislatívnych textov Písma svätého, ale musí to tak byť i vo vlastnom zákonodarstve kresťanskej cirkvi. Lebo cirkev neprijíma zákony sama pre seba, aby udržala svoju inštitucionálnu bytnosť, ale činí tak pre povolanych a vyvolených: »A tak tedy majte na seba pozor i na celé stádo, v ktorom vás ustanovil Svätý Duch za dozorcov, aby ste pásli cirkev Božiu, ktorú si dobyl vlastnou krvou« (Sk 20, 28). Cirkevné právo teda získava svoj božský prínos úmyslom zákonodarcu a jeho motiváciou v právotvornom procese. Týmto sa stáva cirkevné právo skutočne právom cirkvi, s božským prínosom.«¹⁰ Účelom cirkevného práva je teda neustále hľadať a nachádzať odpoveď na zaslúbenia, ktoré učinil Hospodin vo svojej zmluve.¹¹ „Zmluva – obnovená v Kristovi – predsa stále platí!“¹²

⁹ Tamže, s. 213–214.

¹⁰ Tamže, s. 216.

¹¹ Tamže, s. 218.

¹² Tamže, s. 219.

V tretej, praktickej časti svojej knihy sa Dr. Somogyi zaoberá otázkou, či právo Európskej únie vykazuje božský prínos. Analyzuje preto texty Zmluvy o fungovaní Európskej únie a Charty základných práv Európskej únie.¹³ Ak aj nachádza v texte týchto základných dokumentov európskeho práva odvodeniny slov *cirkiev* a *náboženstvo*, vždy len akosi mimochodom. „Európska únia má poľnohospodársku, rybársku, dopravnú politiku, politiku vnútorného trhu, výskumnú politiku, politiku rozvoja technológií a politiku výskumu vesmíru. Politiku týkajúcu sa cirkví nemá.“¹⁴

Závažným nedostatkom podľa autorovho názoru je, že „Európska únia považuje slobodu myslenia a svedomia za rovnocennú so slobodou vyznania. My však vieme, že takto to nie je. Akokoľvek skvostná či nosná myšlienka ani pokojné a dobré svedomie nevedie k spaseniu.“¹⁵ Právo Európskej únie podľa Dr. Somogyiho neumožňuje realizáciu misijného príkazu Ježiša Krista: „Európske právo zaručuje len slobodu »prejavovať« náboženstvo na verejnosti. Krátko a v stručnosti: zvestovať vieru, zachraňovať duše, ako Jonáš obchádzať Brusel a vyvolávať »ešte štyridsať dní«, to nie je možné. To sa už nevojde do stanovených pravidiel!“¹⁶

Jediný spôsob riešenia situácie, kedy Európska únia nahliada na „filozofické a nekonfesionálne organizácie“ (teda spolky ateistov) rovnako ako na cirkvi, je podľa Dr. Somogyiho vyvíjať tlak na orgány Európskej únie a členské štáty, aby sa postarali o právnu úpravu, ktorá bude rešpektovať sebadefinovanie cirkví. „Dosiahnutie tohto výsledku sa síce v súčasnosti javí ako politicky nemožné, predsa len jestvuje nádej, pretože »čo je nemožné u ľudí, je možné u Boha« (L 18, 27).“¹⁷

Autor následne prechádza k zásadám, ktoré by mala reformovaná cirkev dodržiavať, aby sa jej právo nezačalo podobať právu Európskej únie. Zdôrazňuje, že pri cirkevnom zákonodarstve treba dôsledne vychádzať z mojej-motivácie, i keď sa to v platnom právnom poriadku Reformovanej kresťanskej cirkvi na Slovensku

¹³ Tamže, s. 278–279.

¹⁴ Tamže, s. 283.

¹⁵ Tamže, s. 284.

¹⁶ Tamže, s. 287.

¹⁷ Tamže, s. 288. Pripomínam, že k rovnako skeptickým názorom na mieru spolupráce orgánov Európskej únie s cirkvami rovnako oprávnené dochádza i Dr. Petr Žák vo svojom článku *Institucionalizace vztahů katolické církve a Evropské unie*, in: Revue církevního práva č. 61–2/2015, Praha, s. 39–54.

podľa Dr. Somogyiho zatiaľ príliš neprejavuje. „Cirkev, či už sa prejavuje slovom alebo skutkami, sa musí správať ako Mojžiš. Môže mať spoločenskú autoritu, ale nezávisle na nej musí byť nástrojom v rukách Božích: nesmie rozhodovať sama nad sebou, a už vôbec nie sama pre seba. Aj inštitucionálne sa musí podriaďiť Božej vôli, hľadať dobro Božieho ľudu a pracovať preň. A toto nečiní v nádeji na uznanie ľudí, ale preto, lebo ju tým poveril Boh! [...] Cirkev, ktorá by sa zriekla svojej podstaty údu tela Kristovho a dávala by to najavo aj vo svojom každodennom živote, vo svojej službe, či dokonca vo svojom zákonodarstve, by sa zhodovala v názore na cirkev s Európskou úniou.“¹⁸ Dr. Somogyi preto dôrazne varuje pred tým, aby sa cirkev pod vplyvom očakávaní bezvercov nechala vtiesnať do radu svet-ských organizácií. Musí sa prejavovať ako inštitúcia, ktorá patrí len a len Bohu.¹⁹ Ostatne – dodávam vlastnými slovami – i v Európe, najmä v jej západnej a severnej časti, nájdeme niekoľko cirkví, ktoré sa viac než šíreniu evanjelia venujú veciam, ktoré sú príznačné skôr pre Európsku úniu než pre kresťanskú cirkev.

Dr. Somogyi záverom praktickej časti svojej monografie podrobne rozvíja celkom desať princípov, ktoré sú vlastné kalvínskej reformácii a jej ekleziológii, ktorá kladie veľký dôraz na zbor. Je to práve zbor, ktorý stojí na vrchole hierarchie každej reformovanej cirkvi. Napriek tomu synodálno-presbyterské cirkevné zriadenie nie je v žiadnom prípade totožné s kongregacionalizmom, pre ktorý je podľa Dr. Somogyiho typická mne-motivácia, teda prvoradá starosť zboru o svoje vlastné záležitosti.²⁰ V synodálno-presbyterskom cirkevnom zriadení je to naopak – navrch má moje-motivácia, pretože blaho každúckého zboru je prvoradou starosťou synody. Teda, malo by to tak byť.²¹ Práve v tejto poslednej časti svojej knihy sa autor venuje mnohým zaujímavým a nanajvýš praktickým dôsledkom svojich teoretických záverov a znamenitým spôsobom tak završuje svoju monografiu.

Verím, že kniha Dr. Somogyiho je skvelým prínosom pre vedu protestantského cirkevného práva. Dúfam, že autor zváži preklad knihy i do niektorého zo svetových jazykov, aby si ju mohli preštudovať i záujemcovia, ktorí maďarčinu neovládajú. Zaiste totiž nie je náhoda, že sú to práve stredoeurópski autori, ktorých

¹⁸ SOMOGYI, Alfréd, *Az egyházjog isteni többlete*, s. 293.

¹⁹ Tamže, s. 294.

²⁰ Tamže, s. 324.

²¹ Tamže, s. 315.

publikácie zaujímajú vo svetovej vede cirkevného práva čoraz významnejšie postavenie.²²

Bol to koniec koncov práve prof. Josef Bohatec, významný česko-rakúsky reformovaný teológ, ktorý pri príležitosti 400. výročia prvého vydania Kalvínovej Inštitúcie poznamenal: „Jest pak dosud zanedbaným, ale nezbytným a neodbytným úkolem systematického bohosloví, navázat na myšlenky Kalvínovy, a upotřebením analogií a základních pojmů právních, přimíchat trochu železa do krve naší theologie a dokázat, že má pravdu Leibniz, když praví: [...] Podivuhodná jest podobnost obou fakult, theologické a právnické.“²³ A kniha Dr. Somogyiho je vskutku železitá.

Adam Csukás

²² Odkazujem napr. na nedávno publikovanú knihu prof. Piotra Kroczecka z Pápežskej univerzity Jána Pavla II. v Krakove, ktorá sa venuje legislatívno-technickým problémom katolíckeho cirkevného zákonodarstva: KROCZEK, Piotr, *The Art of Legislation, The Principles of Lawgiving in the Church*, Kraków, 2012, 344 s.

²³ BOHATEC, Josef, *Kalvíново pojetí státu*, Praha, 1937, s. 34.

Trnavské právnické dny, Trnava, září 2016

Ve dnech 22. až 23. září 2016 se na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě konala již tradiční, každé dva roky pořádaná vědecká konference *Dies iuris tyrnavienses – Trnavské právnické dny*, která poskytuje platformu pro diskusi a reakce na právní a sociální změny v současném slovenském i zahraničním prostoru tentokrát pod názvem *Nová Evropa – výzvy a očekávání*. Letošním tématem byly otázky, které klade aktuální politicko-společenské dění před evropské společenství, reflektované z právní perspektivy (hodnotový systém, lidská práva, pluralismus, integrace, náboženská svoboda).

Plenární část konference uvedl rektor Trnavské univerzity prof. Marek Šmid příspěvkem o etických aspektech práva v Evropě na začátku 21. století. Následoval příspěvek Dr. Eduarda Báránye z Ústavu státu a práva Slovenské akademie věd v Bratislavě o ne zcela jednoznačné dikci právního jazyka a jeho výhodách a úskalích. Prof. Józef Krukowski z Polské akademie věd hovořil o axiologických problémech a právních perspektivách základních hodnot evropské civilizace, zatím co prof. Wolfgang Wieshaider z Vídeňské univerzity přispěl svým diskurzem o aspektech zodpovědnosti v právu. Po přestávce přednesl svou tezi o lidské osobě a lidských právech jako základech Evropy prof. Balázs Schanda z Katolické univerzity Petra Pázmánye v Budapešti. O islámu jako výzvě pro Evropu začátku 21. století hovořil prof. Luboš Kropáček z Univerzity Karlovy, a o implementaci evropských a mezinárodněprávních standardů na Ukrajině prof. Jaroslav Lazur z Užhorodské národní univerzity. Po závěrečné diskusi prvního jednacího dne následovala exkurze a prohlídka Trnavy i společenský večer, při kterém se rozvinuly odborné debaty a navazování a upevňování kontaktů mezi přítomnými odborníky.

Následující den pokračovalo jednání v deseti odborných sekcích, vycházejících z jednotlivých právních odvětví. Čtenářům našeho periodika budou nejbližší dvě z nich: sekce římského a církevního práva (pod názvem *Personální působnost římského a kanonického práva a její přesahy* s osmi příspěvky převážně římsko-právními) a sekce pro právní otázky náboženské svobody s názvem *Nová Evropa: právo a náboženství*. V rámci jednání této sekce hovořil doc. Stanislav Příbyl

o přezkumu ústavnosti zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi v České republice, doc. Damián Němec o financování náboženských aktivit muslimů v České republice a Dr. Monika Menke o reformě orgánů finančního hospodaření Apoštolského stolce, k níž došlo v nedávné minulosti.

Další přednesené příspěvky této sekce byly zaměřeny na náboženskou svobodu a vztahy církví a státu v Polsku (prof. Mirosław Sitarz z Katolické univerzity v Lublinu), cesty spirituality a jejich výzvy při formování nové evropské identity (Dr. Marián Gavenda z Univerzity Komenského v Bratislavě), církevní daně v některých právních rádech (Bc. Matěj Mrlina z Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně), daně a osvobození od nich jako výraz nepřímé podpory náboženských organizací (Dr. Róbert Gyuri z Právnické fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košicích), financování církví ve Velké Británii (prof. Marek Šmid), vztah mezi svobodou sdružování obecně a specificky svobodou sdružování v církvích a náboženských společnostech (doc. Martina Gajdošová), judikaturu Evropského soudu pro lidská práva týkající se nošení muslimských šátků (Dr. Daniel Krošlák) či mezinárodní smlouvy mezi Slovenskou republikou a Apoštolským stolcem v kontextu přijetí specifické smlouvy o finančním zabezpečení katolické církve na Slovensku (Dr. Martin Šabo) – všichni posledně uvedení jsou vědeckými pracovníky Právnické fakulty Trnavské univerzity, která konferenci uspořádala. Tato sekce měla i souběžně probíhající ruskojazyčnou obdobu, obsazenou odborníky z Moskvy, Sankt Petěrburgu, Užhorodu, Simferopolu, Vladivostoku, Brna a Ria de Janeira.

Celkově se do jednání konference zapojilo asi 200 účastníků, přednášky a diskuse probíhaly ve slovenštině, češtině, angličtině, polštině, ruštině a němčině. Z konference se připravuje sborník vědeckých příspěvků, který by měl být vydán v brzké době.

Monika Menke

Mezinárodní konference Islám v Evropě, Trnava, září 2016

Ve dnech 22. až 23. září 2016 se na Právnické fakultě Trnavské univerzity v Trnavě konala, paralelně s Trnavskými právníckými dny, mezinárodní vědecká konference *Islám v Evropě – právní postavení a financování islámských náboženských organizací*, pořádaná Ústavem pro právní otázky náboženské svobody Právnické fakulty Trnavské univerzity a jeho ředitelkou Dr. Michaelou Moravčíkovou. Svě příspěvky na této konferenci předneslo a o problematice diskutovalo celkem šestnáct přednášejících, mezi nimi tři kanonisté a konfesionalisté z České republiky.

První část konference se uskutečnila ve čtvrtek 22. září 2016 dopoledne a byla uvedena přednáškou děkanky Právnické fakulty Trnavské univerzity doc. Andrey Olšovské o islámu a pravidlech odívání zaměstnance (tzv. dress code). Po ní následovaly příspěvky o islámu na Ukrajině (doc. Oleksandr Bilash z Užhorodské národní univerzity), na Krymu (prof. Tatiana Senyushkina z Krymské federální univerzity v Simferopolu), v Brazílii (prof. Agnes Christian Chaves Faria Alexandrovna Dybova z Papežské katolické univerzity v Riu de Janeiru), o zákonech o islámu v Rakousku (prof. Wolfgang Wieshaider z Vídeňské univerzity) a o typologii integrace muslimů v právním řádu evropských zemí (prof. Luboš Kropáček z Univerzity Karlovy).

Druhá část tohoto odborného setkání pokračovala po skončení současně probíhajících Trnavských právníckých dnů odpoledním programem v pátek 23. září 2016, který zahájila prof. Tatiana Chumakova ze Sankt-Petěrburgské státní univerzity přednáškou o obrazu islámu v ruské kultuře. Po jejím příspěvku následoval blok českých přednášejících: doc. Stanislav Příbyl představil problematiku Deklarace Druhého vatikánského koncilu *Nostra aetate*, Dr. Monika Menke hovořila o procesu státního uznání muslimů v České republice a doc. Damián Němec na ni navázal rekapitulací snah Ústředí muslimských obcí v České republice o přiznání zvláštních práv.

Blok zakončili slovenští přednášející z trnavské právnícké fakulty: Dr. Daniel Krošlák hovořil o vraždách ze cti a jejich kvalifikaci německými soudy, Dr. Róbert Dobrovodský o nejlepším zájmu dítěte v kontextu svobody svědomí a náboženského

vyznání. Z pohledu mezinárodního práva zhodnotila postavení tzv. Islámského státu doc. Dagmar Lantajová, o klíčových okamžicích v procesu národního (ne)smíření v Bosně a Hercegovině (Srebrenica 1995–2016) pojednal Mgr. Daniel Arbet. Trnavské kolegy doplnil Dr. Marián Gavenda z Univerzity Komenského v Bratislavě svým příspěvkem o vztahu evangelizace a tolerance podle věroučné nóty Kongregace pro nauku víry. O některých aspektech evangelizace pojednala a závěrečné shrnutí problematiky evropského islámu nacházejícího se mezi transkulturalitou a salafismem podala Dr. Michaela Moravčíková.

Jak je patrné již ze složení přednášejících, jednacím jazyky konference byly slovenština, čeština, ruština a angličtina. Z konference bude vydán sborník vědeckých příspěvků.

Monika Menke

Mezinárodní vědecká konference internetové databáze EUREL, Lucemburk, září 2016

Ve čtvrtek a pátek 29. až 30. září 2016 se na Univerzitě v Lucemburku uskutečnila pravidelná mezinárodní vědecká konference internetové databáze EUREL, která se koná každý sudý rok v některém z evropských univerzitních měst. V lichých letech se schází konference korespondentů této instituce, opět na jiném předem zvoleném místě. V roce 2013 se korespondenti sešli v Paříži, v roce 2014 se konference konala v Lublinu a v roce 2015 se korespondenti setkali ve Štrasburku.

Internetová databáze EUREL byla založena roku 2004. Je organizována pracovníky výzkumného střediska DRES (Droit, religion, entreprise et société), společné výzkumné instituce štrasburské univerzity a francouzského Národního výzkumného centra CNRS (Centre national de la recherche scientifique). Jejím posláním je zpracovávat a publikovat aktuální právní a sociologické informace o náboženských společenstvích v členských zemích Evropské unie a v celé Evropě na internetových stránkách www.eurel.info, a to v angličtině a francouzštině.

Letošní konferenci uspořádala internetová databáze EUREL a Research Group for European Governance of the University of Luxembourg, a to pod názvem *Religion and Governance in Europe*.

Místem, kde byla konference uspořádána, byl kampus Limpertsberg Univerzity v Lucemburku. Přítomny byly desítky odborníků na konfesní právo, politologii a sociologii z mnoha evropských států. Zastoupeno bylo Bulharsko, Černá Hora, Česká republika, Dánsko, Francie, Chorvatsko, Irsko, Itálie, Izrael, Lucembursko, Německo, Polsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Spojené království, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko.

Den před zahájením konference, ve středu 28. září 2016, se odpoledne konalo setkání korespondentů databáze EUREL.

Samotnou konferenci zahájili ve čtvrtek 29. září dopoledne prof. Philippe Poirier z Lucemburku, vedoucí výzkumné skupiny Research Group for European Governance of the University of Luxembourg, a ředitelka internetové databáze EUREL Dr. Anne-Laure Zwilling ze Štrasburku.

Zasedání konference se uskutečnila ve čtyřech panelech, které byly věnovány těmto tematickým okruhům:

- vztah náboženských společenství a místní veřejné správy,
- náboženská společenství a příprava zákonodárství,
- vztah náboženských menšin a politiky,
- vztah náboženství k debatám uvnitř politických stran a k přípravě jejich politiky.

V obou konferenčních dnech se jak dopoledne, tak i odpoledne konala pokaždé dvě paralelní zasedání, v nichž byly předneseny příspěvky věnované výše uvedeným tematickým okruhům.

Na zasedáních vystupovali za Českou republiku prof. Jiří Rajmund Tretera a doc. Zábój Horák z Právnické fakulty Univerzity Karlovy a Společnosti pro církevní právo, kteří s internetovou databází spolupracují již sedm let a pravidelně v ní uveřejňují informace o českém konfesním právu a jeho změnách.

Další člen Společnosti pro církevní právo, který se konference zúčastnil a bohatě přispěl do jejího programu, byl prof. Wolfgang Wieshaider, korespondent zastupující Rakousko.

Zábój Horák

28. kongres Evropského konsorcia pro výzkum vztahu církve a státu, Jūrmala, říjen 2016

Ve dnech 13. až 16. října 2016 se v přímořském letovisku Jūrmala, několik desítek kilometrů na západ od lotyšského hlavního města Rigy (Rīga), uskutečnilo každoroční zasedání kongresu Evropského konsorcia pro výzkum vztahu církve a státu (European Consortium for Church and State Research), tentokrát věnované tématu *Religious Assistance in Public Institutions* (Přítomnost náboženských společenství ve veřejných institucích).

Zpravodaj z každé země Evropské unie (předem určený člen nebo korespondent konsorcia), jmenovaný před rokem na předešlé valné hromadě konsorcia, zaslal několik měsíců před zahájením kongresu referát za zastupovaný stát. Struktura referátu byla jednotně určena na začátku roku výkonným výborem konsorcia. Referáty byly připraveny v jednom ze dvou jednacích jazyků konsorcia, tj. anglicky nebo francouzsky. Každý referát byl tajemníkem konsorcia obratem odeslán všem pozvaným účastníkům. Za Českou republiku zaslali společný referát prof. Jiří Rajmund Tretera a doc. Zábój Horák z Právnické fakulty Univerzity Karlovy, členové konsorcia.

V druhé etapě přípravy čtyři zpravodajové jmenovaní výkonným výborem vypracovali souhrnné referáty k tématům jednotlivých zasedání připravovaného kongresu. Byla to tato témata:

- *Common Background and Common Challenges* (Společné základy a společné úkoly), zpravodaj doc. Zábój Horák,
- *Chaplaincy in the Armed Forces* (Kaplani v ozbrojených silách), zpravodaj Dr. Emanuel Tăvală, Sibiň (Sibiu), Rumunsko,
- *Chaplaincy in the Penitentiaries* (Kaplani ve vězeňských zařízeních), zpravodaj prof. Mark Hill QC, Londýn, Spojené království,
- *Chaplaincy in the Hospitals* (Nemocniční kaplani), zpravodaj prof. Piotr Stanisł, Lublin, Polsko.

Kongresu se zúčastnilo 32 členů a korespondentů konsorcia z 24 zemí Evropské unie. Hostitelem byl prof. Ringolds Balodis, člen konsorcia, předseda Institutu pro právní výzkum z Rigy, poslanec lotyšského parlamentu.

Pro účastníky byla na závěr jednání konsorcia zorganizována prohlídka lázeňského města Jūrmala včetně světoznámé mořské pláže (v chladném podzimním počasí již zcela opuštěné).

Následujícího dne odpoledne si účastníci prohlédli hlavní město Rigu včetně parlamentu, zejména zasedací síň poslanců. Vyslechli velmi zajímavý a hluboce obsažný odborný výklad zástupkyně parlamentu pro styk s veřejností o lotyšské ústavě a současném lotyšském parlamentarismu.

Poté byli přivítáni na Lotyšské univerzitě (Latvijas Universitāte, University of Latvia), která byla založena roku 1919 jako jeden z předních důsledků vymanění se Lotyšska z ruského žalaře národů a vyhlášení nezávislé demokratické republiky. Všemi pěti poschodími je provedl a činnost univerzity bohatě komentoval její rektor prof. Indriķis Muižnieks.

Ve slavném zasedacím sále senátu univerzity se na závěr konalo valné shromáždění konsorcia. Bylo určeno místo konání příštího kongresu, který byl svolán na listopad 2017 do estonského hlavního města Tallinu; hostitelkou bude prof. Merilin Kiviorg z Univerzity v Tartu (Estonsko), členka konsorcia. Novým prezidentem konsorcia na příští roční období byl zvolen prof. Achilles Emilianides z Nikosie (Kypr).

Záboj Horák

Ze Společnosti pro církevní právo

*Aus der Gesellschaft für Kirchenrecht
Dalla Società per il Diritto Canonico*

Prezentace spolků na Právnické fakultě Univerzity Karlovy

Dne 24. října 2016 se na Právnické fakultě Univerzity Karlovy jako každý semestr uskutečnila celodenní prezentace studentských spolků. U stolečku Společnosti pro církevní právo se vystřídali studenti právnické fakulty Tomáš Lazar, Vojtěch Círus, Jan Beránek, Ondřej Šmat, Adam Csukás a Jan Pivoda, členové Společnosti.

Změny vydávání Revue církevního práva a členských příspěvků

Při svém zasedání dne 25. října 2016 pracovní výbor Společnosti pro církevní právo naplánoval aktivity Společnosti pro příští kalendářní rok. Rozhodl, že počet čísel Revue církevního práva vydávaných do roka se od počátku roku 2017 zvyšuje ze tří na čtyři. Současně se ve smyslu § 7 odst. 5 Stanov Společnosti pro církevní právo usnesl, že členský příspěvek se od roku 2017 zvyšuje na 400 Kč nebo 15 €. Snížený členský příspěvek pro studenty, důchodce a osoby bez vlastního příjmu se zvyšuje na 200 Kč nebo 7,50 €. Lze platit i zvýšený členský příspěvek, dopláct dluh za předešlá léta nebo platit příspěvek dopředu.

Kardinál Dominik Duka vyznamenán Řádem bílého lva

Kardinál Dominik Duka OP, pražský arcibiskup a primas český, příznivec a podporovatel naší Společnosti od jejího založení v roce 1994, obdržel Řád bílého lva I. třídy, nejvyšší státní vyznamenání. Stalo se tak během slavnostního ceremoniálu ve Vladislavském sále Pražského hradu v den státního svátku 28. října 2016.

Prezident České republiky Miloš Zeman mu vyznamenání udělil za zvláště vynikající zásluhy ve prospěch České republiky. Prezident ve svém projevu uvedl, že společným jmenovatelem všech letošních oceněných jsou kořeny společnosti. Křesťanství a křesťanské hodnoty jsou nejhlubší a nejdelší tradicí, která je vlastní Evropě i českému národu. Prezident podle svých slov navázal na tradici svých předchůdců, kteří oceňovali české kardinály.

„Řád bílého lva je velká pocta nejen pro mě, ale uznáním i pro celou církev, že po letech totality našla své místo ve svobodné společnosti,“ komentoval ocenění na Twitteru kardinál Dominik Duka.

75. večer Společnosti pro církevní právo

V pondělí 12. prosince 2016 se konalo v barokním refektáři dominikánského kláštera sv. Jiljí v Praze na Starém Městě tradiční předvánoční setkání Společnosti pro církevní právo, na němž se sešlo asi 40 účastníků.

Po zahájení večera přítomné pozdravil převor pražského kláštera P. Savio Řičica OP jménem celého řádu. Poté slavnostně předali zástupci vedení Společnosti pro církevní právo stříbrnou medaili R. D. doc. JUDr. Stanislavu Příbylovi, Ph.D., Th.D., IC.D., která mu byla udělena za průkopnickou činnost ve vědě církevního a konfesního práva a za obětavou práci ve vedení Společnosti a časopisu *Revue církevního práva*.

Hlavní program večera byl věnován vzpomínce na *800. výročí potvrzení Řádu bratří kazatelů – dominikánů*. Na toto téma přednášel P. Augustin Prokop OP, představený kláštera v Jablonném v Podještědí, bývalý převor pražského kláštera sv. Jiljí a po několik období novicmistr československé a české provincie řádu.

Ještě dlouho budeme vzpomínat na jeho poutavý výklad, kterým nás provázel po peripetiích duchovního života a bojů o pravdu a víru od počátku 13. století až na práh nové doby. Po hluboce procitěném přehledu událostí ze života svatého Dominika a řady jeho žáků (zejména bl. Jordána Saského, sv. Alberta Velikého a sv. Tomáše Akvinského) odpověděl na četné dotazy a náměty účastníků, kteří se přihlásili do diskuse.

První svazek Knižnice církevního a konfesního práva vydán

Dne 16. prosince 2016 došel z tiskárny první svazek Knižnice církevního a konfesního práva, jejíž založení Společnost pro církevní právo jakožto vydavatel již vícekrát avizovala. Autorem knihy *Církevné dávky a ich právny život na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, Trpký život kňaza, ktorému z ložného chlieb napečú... , je Adam Csukás, tajemník Společnosti pro církevní právo a redaktor *Revue církevního práva*. Kniha má 168 stran. Monografii recenzovali a předmluvou opatřili prof. Jiří Rajmund Tretera a doc. Zábaj Horák. Monografie pojednává o ložném (koblině a rokokově), tedy o souboru církevních dávek a polních prací, kterými byli

povinni slovenští a podkarpatoruští farníci vůči svým duchovním. Kniha přináší nový pohled na ekonomický a právní život slovenské a podkarpatoruské katolické farnosti v době od 80. let 19. století až do roku 1949.

Několika desítkám zájemců, kteří si knihu objednali, již byla zaslána nebo zaslána bude v nejbližší době. Prosíme další členy a příznivce Společnosti pro církevní právo, kteří mají o tuto knihu zájem, aby se přihlásili e-mailem na adrese spcp@prf.cuni.cz a uvedli svou korespondenční adresu. Jednotlivé svazky Knihnice zasíláme bezplatně s prosbou o zaslání daru ve výši nákladů na tisk knihy a poštovné. V případě tohoto svazku se jedná o částku ve výši 200 Kč (7 €). Platební údaje vkládáme do knihy. Druhý svazek Knihnice připravujeme k vydání v nejbližších měsících. Objednávka prvního svazku nezavazuje k odběru dalších svazků.

Gratulace členům Společnosti pro církevní právo

Mgr. Petr Nohel úspěšně obhájil na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy svou disertační práci na téma *Výuka církevního práva na teologických a právnických fakultách v Českých zemích v letech 1918–1989* a byl mu udělen titul Ph.D.

Bc. František Kratochvíl, ředitel Základní umělecké školy ve Stříbře, člen vedení Společnosti pro církevní právo, oslavil dne 25. října své 55. narozeniny.

D. Prof. JUDr. Antonín Ignác Hrdina, Dr.Sc., OPraem., dne 9. listopadu 2016 obdržel pamětní medaili Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni za vynikající vědeckou práci v oboru konfesního a církevního práva.

R. D. doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., IC.D., vyučující církevního práva na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, rektor kostela Nanebevzetí Panny Marie a svatého Karla Velikého v Praze na Karlově, člen vedení Společnosti pro církevní právo a redakční rady Revue církevního práva, oslavil dne 18. listopadu své 50. narozeniny.

ThDr. Petr Jan Vinš, správce Starokatolické knihovny a archivu Josefa Königa, byl dne 24. listopadu 2016 zvolen generálním sekretářem Ekumenické rady církví v České republice.

JUDr. Václav Král, přední český advokát a publicista, oslavil 29. listopadu 2016 své 90. narozeniny.

Pan Pavel Landa, známý český redaktor a publicista, čestný člen Společnosti pro církevní právo, odborný poradce redakce Revue církevního práva, oslavil 2. ledna 2017 své 81. narozeniny.

Úmrtí

Dne 24. září 2016 zemřel *P. Ing. Jiří Sedláček CRV*, farní vikář v Brně – Tuřanech ve věku 74 let, dlouholetý člen Společnosti pro církevní právo. Na kněze byl vysvěcen 29. června 1991 v chrámu sv. Michaela v Olomouci. Celý svůj kněžský život působil v Brně, nejprve rok jako kooperátor v Tuřanech, pak jako administrátor v Komíně a v roce 1998 v Lískovci. V únoru 2005 se vrátil opět jako farní vikář do Tuřan. V letech 1996 až 2009 vykonával úřad soudce Diecézního církevního soudu v Brně. R. I. P.

Dne 21. prosince 2016 zemřel ve věku 76 let *Ing. Eduard Hladký, CSc.*, z Piešťan, budovatel Jaderné elektrárny Jaslovské Bohunice. Narodil se na Moravě, absolvoval Fakultu technické a jaderné fyziky Českého vysokého učení technického v Praze. Po dlouhá léta byl členem Společnosti pro církevní právo, účastníkem Akademických týdnů v Novém Městě nad Metují a naším blízkým spolupracovníkem. R. I. P.

Jiří Rajmund Tretera

From the Church Law Society

Presentation by the Student Societies at the School of Law of Charles University in Prague

As it does every semester, a full-day presentation by the student societies took place this autumn at the School of Law of Charles University in Prague on 24th October 2016. Students from the School of Law who are members of the Church Law Society – Tomáš Lazár, Vojtěch Círus, Jan Beránek, Ondřej Šmat, Adam Csukás, and Jan Pivoda – assisted in presenting information on the Church Law Society.

Changes in the Publishing of the Church Law Review, and Membership Fees

The Working Committee of the Church Law Society planned the activities of the Society for the 2017 calendar year during a meeting on 25th October 2016. The Committee decided to increase the number of Church Law Review issues from three to four per year, beginning in 2017. Moreover, according to Section 7, subsection 5 of the Bylaws of the Church Law Society, it was agreed that the membership fee will increase starting in 2017 to 400 Kč, or 15 €. The reduced membership fee for students, retired members, and members without income will increase to 200 Kč, or 7.50 €. Members have the options of paying a higher membership fee, discharging their existing debts to the Society, and paying the fee in advance.

Order of the White Lion Awarded to Cardinal Dominik Duka

Cardinal Dominik Duka OP, Archbishop of Prague and Primate of Bohemia, a friend and supporter of our Society since its founding in 1994, received the Country's highest order, the Order of the White Lion of the Ist Class, during a festive ceremony in Vladislav Hall at Prague Castle on the occasion of the Independent Czechoslovak State Day on 28th October 2016.

Mr. Miloš Zeman, President of the Czech Republic, awarded the order to Cardinal Duka for particularly outstanding meritorious service to the Czech Republic. As President Zeman declared, all persons receiving the award in 2016 are connected

by a common motive that is related to the roots of Czech society. Christianity and Christian values are the deepest and longest tradition, which is typical of Europe as well as the Czech nation. President Zeman said that he is continuing the tradition that was established by his predecessors who had awarded the honour to Czech cardinals.

“The Order of the White Lion is a great honour not only for me, but for the whole Church, as it has found its place in a free society after many years of totalitarianism,” Cardinal Duka commented on Twitter.

The 75th Church Law Society Evening Event

The traditional pre-Christmas meeting of the Church Law Society took place at the baroque refectory of the Dominican priory of St. Giles in the Old Town of Prague on Monday, 12th December 2016. Approximately forty persons attended the meeting.

At the beginning of the meeting P. Savio Řičica OP, prior of the Dominican priory in Prague, welcomed all the participants on behalf of the Order. Then, R. D. Associate Professor JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., IC.D., was ceremonially awarded a silver medal of the Church Law Society in honour of his pioneering scientific activities in canon law and religion law, as well as his selfless work in the administration of the Society and the Church Law Review.

The main part of the evening was dedicated to the commemoration of the *800th Anniversary of the Affirmation of the Order of Preachers – Dominicans*. A lecture on this topic was presented by P. Augustin Prokop OP, superior of the Dominican priory in Jablonné (Northern Bohemia), former prior of the priory of St. Giles in Prague and the long-time novice master of the Czechoslovak and Czech Dominican Province.

The participants will remember his remarkable lecture, in which he guided us through the difficulties of spiritual life and the struggles for truth and faith from the beginning of the 13th century to the present. After the deeply heartfelt summary of events from the life of Saint Dominic and his followers (particularly Blessed Jordan of Saxony, Saint Albert the Great, and Saint Thomas Aquinas) he answered many questions from the audience and responded to suggestions from the participants who shared in the discussion.

The First Issue of Church and Religion Law Series is Published

The first issue of the Church and Religion Law Series (Knižnice církevního a konfesního práva), which has been introduced by the Church Law Society as publisher, arrived from the printing house on 16th December 2016. Adam Csukás, secretary of the Church Law Society and editor of the Church Law Review, wrote the book *Church Subsidies and Their Legal Development in Slovakia and Subcarpathian Ruthenia, Hard Is the Life of the Priest Whose Daily Bread Depends on Leticale... (Cirkevné dávky a ich právny život na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, Trpký život kňaza, ktorému z ložného chlieb napečú...)*. The book has 168 pages. Professor Jiří Rajmund Tretera and Associate Professor Záboj Horák reviewed the monograph and wrote the preface. The book deals with *lecticale* (*koblyna* and *rokovyna*), i.e. an aggregate of church subsidies and manual labour performed by Slovak and Subcarpathian parishioners for their priests. The book brings a new perspective on the economic and legal life of Slovak and Subcarpathian Catholic parishes from the 1880s to 1949.

In the following weeks the book will be distributed to dozens of persons and organizations who have already placed an order. We ask other members and supporters of the Church Law Society who are interested in the book to register via e-mail at spcp@prf.cuni.cz and include their postal address. Individual issues of the Series are distributed for free with a request for a donation corresponding to the costs of printing and postage. In the case of this issue the costs amount to 200 Kč (7 €). Payment details will be inserted into the book. The second issue of the Series is being prepared and will be published in the following months. An order for the first issue does not obligate you to order future issues.

Congratulations to Members of the Church Law Society

Mgr. Petr Nohel successfully defended his dissertation on the *Teaching of Canon Law at the Schools of Theology and Schools of Law in the Czech Lands from 1918 to 1989* at the School of Catholic Theology of Charles University in Prague and was awarded a Ph.D. degree.

Bc. František Kratochvíl, the director of the Elementary Art School in Stříbro, and a member of the administration of the Church Law Society, celebrated his 55th birthday on 25th October 2016.

D. Prof. JUDr. Antonín Ignác Hrdina, DrSc., OPraem., received a Memorial Medal of the School of Law of University of West Bohemia in Pilsen for outstanding scientific work in the fields of religion and church laws on 9th November 2016.

R. D. Associate Professor JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., IC.D., a lecturer of canon and secular laws at the School of Theology of University of South Bohemia in České Budějovice, rector of the Church of the Assumption of the Virgin Mary and St. Charles the Great, and a member of the administration of the Church Law Society and member of the editorial board of the Church Law Review, celebrated his 50th birthday on 18th November 2016.

ThDr. Petr Jan Vinš, the administrator of the Old Catholic Library and Archive of Josef König, was elected the general secretary of the Ecumenical Council of Churches in the Czech Republic on 24th November 2016.

JUDr. Václav Král, a leading Czech attorney and publicist, celebrated his 90th birthday on 29th November 2016.

Mr. Pavel Landa, a leading Czech editor and publicist, honorary member of the Church Law Society, and senior adviser to the editorial board of the Church Law Review, celebrated his 81st birthday on 2 January 2017.

Obituaries

P. Ing. Jiří Sedláček CRV, a parish vicar in Brno – Tuřany, passed away on 24th September 2016 at the age of 74. He was ordained on 29th June 1991 in the Church of Saint Michael in Olomouc. He spent his life as a priest in Brno, initially for a year as a co-operator in Tuřany, then as an administrator in Komín and in 1998 in Lískovec. He returned to Tuřany in 2005 as a parish vicar. He was a judge of the Diocesan Tribunal in Brno in the years 1996–2009. R. I. P.

Ing. Eduard Hladký, Ph.D., from Piešťany (Slovakia), who helped to build the Jaslovské Bohunice Nuclear Power Plant, passed away on 21st December 2016 at the age of 76. He was born in Moravia and graduated from the School of Technical and Nuclear Physics of the Czech Technical University in Prague. For many years he was a member of the Church Law Society, a participant in the Academic Weeks (the Christian Summer School organized by the Czech Christian Academy and the Dominican Order) in Nové Město nad Metují (North-Eastern Bohemia), and our close collaborator. R. I. P.

Jiří Rajmund Tretera

Z nové literatury

From New Publications – Neu erschienene Literatur – Dalle novità letterarie

BENÁK, Jaroslav (ed.), *Církev a stát 2016: potřebujeme nový zákon o církvích (?)*, sborník z konference, Masarykova univerzita, Brno, 2016, 89 s., ISBN 978-80-210-8394-3,

z obsahu:

TRETERA, Jiří Rajmund, *Návrh zásad pro nový zákon o svobodě náboženské víry*, s. 9–22.

CSUKÁS, Adam, *Zmluvy uzatvárané medzi náboženskými spoločenstvami a Českou republikou*, s. 23–38,

HORÁK, Záboj, *Naléhavost změn právní úpravy postavení církevních škol*, s. 43–48,

NĚMEC, Damián, *Otázka právního zakotvení kaplanství v oblasti zdravotnictví*, s. 49–63,

BILASH, Oleksandr, *Ukrajinské zákonodárství o svobodě svědomí a náboženských organizacích: současný stav a perspektivy reformy*, s. 80–89,

BUDSKÝ, Dominik, *Mikuláš Puchník, Život a právnické dílo*, Karolinum, Praha, 2016, 206 s., ISBN 978-80-246-3179-0.

CSUKÁS, Adam, *Církevné dávky a ich právny život na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*, Trpký život kňaza, ktorému z ložného chlieb napečú... , Knižnice cirkevního a konfesního práva, svazek 1, Společnost pro církevní právo, Praha, 2016, 168 s., ISBN 978-80-906501-0-7.

ČITBAJ, František, *Manželstvo v katolíckom kánonickom práve a právnom poriadku Slovenskej republiky*, Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov, [2013], 381 s., ISBN 978-80-555-1013-2.

CHOCHOLÁČ, Aleš, *Zákon o církvích a náboženských společnostech*, komentář, Wolters Kluwer, Praha, 2016, xvi, 290 s., ISBN 978-80-7552-296-2.

KASINEC, Matúš a kol., *O práve, cirkvi a spoločnosti (vybrané aspekty)*, Wolters Kluwer, Bratislava, 2016, 163 s., ISBN 978-80-8168-466-1,

z obsahu:

BRTKO, Róbert, „*Potestas vicaria*“ a rozlúčenie manželského zväzku podľa kánonického práva, s. 131–148,

KASINEC, Matúš, *Hierarchická štruktúra gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*, s. 57–93,

KASINEC, Rudolf, *Štát a gréckokatolícka cirkev – ohľadnutie sa za 20. storočím*, s. 27–55,

NEMEC, Matúš, *Právna subjektivita cirkvi a náboženských spoločností v Slovenskej republike vo svetle vnútroštátneho práva a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva*, s. 115–130.

KOLOUCH, František, *Oběť případu Babice*, Jan Bula (1920–1952), Karmeli-tánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 2016, 310 s., ISBN 978-80-7195-858-1.

KRIŽAN, Viktor, MORAVČÍKOVÁ, Michaela, *Sociálna náuka Katolíckej cirkvi v pracovnom práve Slovenskej republiky*, Leges, Praha, 2015, 192 s., ISBN 978-80-7502-119-9.

KUBAČÁK, Antonín, *Církevní majetek v proměnách času*, Restituce historického majetku cirkvi v resortu Ministerstva zemědělství, Ministerstvo zemědělství, Praha, 2016, 150 s., ISBN 978-80-7434-315-5.

KUŽULIS, Valdas, *Genese, Heranbildung und Eigenart des Staatskirchenrechts in Litauen*, Frank & Timme, Berlin, 2016, 440 s., ISBN 978-3-7329-0292-7.

MORAVČÍKOVÁ, Michaela, KRIŽAN, Viktor (eds.), *Sociálna náuka Cirkvi a jej vplyv na pracovné právo*, Leges, Praha, 2015, 160 s., ISBN 978-80-7502-136-6,

z obsahu:

MENKE, Monika, *Právo na odmenu za práci v právnom rádu katolíckej cirkve*, s. 49–62,

MÍČKA, Roman, *Hierarchie lidských práv v sociální nauce cirkve*, s. 22–38,

MORAVČÍKOVÁ, Michaela, *Sociálna náuka Cirkvi a svet práce*, s. 143–158,

NĚMEC, Damián, *Mzdové předpisy českých a moravských diecézí katolíckej cirkve*, s. 63–92,

PŘIBYL, Stanislav, *Zaměstnavatelé a zaměstnanci – biblické podněty*, s. 39–48,
ŠABO, Martin, *Sociálne učenie Katolíckej cirkvi vo svetle aktuálnych celospo-
ločenských problémov v Európe a vo svete*, s. 134–142.

NEŠPOR, Zdeněk R., VOJTÍŠEK, Zdeněk, *Encyklopedie menších křesťanských
církví v České republice*, Karolinum, Praha, 2015, 656 s., ISBN 978-80-246-3315-2.

SOMOGYI, Alfréd, *Az egyházjog isteni többlete* [Božský přínos církevního práva],
Teologický inštitút J. Calvina, Komárno, 2016, 352 s., ISBN 978-80-968727-7-0.

SZABO, Miloš, *Východní křesťanské církve*, Karolinum, Praha, 2016, 222 s., ISBN
978-80-246-3362-6.

Časopisy, periodika – Journals

Asian Horizons, Dharmaram Journal of Theology, Dharmaram Vidya Kshetram,
Bangalore, 2015,

Vol. 9, No. 3, September 2015: After 50 Years – A Vision for the Church of the
Future,

z obsahu:

MÍČKA, Roman, *Gaudium et Spes in Light of Further Development and the
Present Situation in International Relations*, s. 495–517.

Brigham Young University Law Review, Brigham Young University, J. Reuben
Clark Law School, Provo, Utah,

Vol 2015 No 3,

z obsahu:

SAVIĆ, Vanja-Ivan, *Still Fighting God in the Public Arena: Does Europe Pursue
the Separation of Religion and State Too Devoutly or Is It Saying It Does Without
Really Meaning It?*, s. 679–726.

Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, Aschendorff Verlag, Münster,
ISSN 0720-891X,

Band 49, Religionsunterricht in der religiös pluralen Gesellschaft,

z obsahu:

KORIOETH, Stefan, *Der Auftrag des Religionsunterrichts nach Art. 7 Abs. 3 GG*,
s. 7–33,

OEBBECKE, Janbernd, *Die rechtliche Ordnung des islamischen Religionsunterrichts in Deutschland – Stand und Perspektiven*, s. 153–175,

REES, Wilhelm, *Die kirchenrechtlichen Rahmenbedingungen für den katholischen Religionsunterricht*, s. 75–106,

RICHTER, Martin, *Statement aus der Sicht des evangelischen Kirchenrechts*, s. 116–117,

SAJAK, Clauß Peter, *Statement aus der Sicht der katholischen Religionspädagogik*, s. 112–116,

YAVUZYAN, Ismail H., *Muslimische Erwartungen an einen Religionsunterricht in Deutschland und ihre religionspädagogische Umsetzung*, s. 135–147.

Folia Theologica et Canonica, Szent István Társulat, Budapest, ISSN 2063-9635, 2016 Supplementum,

z obsahu:

ENGELHARDT, Hanns, *Marriage and Divorce in Anglican Canon Law*, s. 49–71,

JUHÁSZ, Gábor Tamás, *Status of “Christ’s Faithful” – A Philosophical and Canonical Overview*, s. 129–141,

SZABÓ, Péter, *The Penal Legality and Guarantees of Self-Defense in Canon Law: CIC/CCEO*, s. 191–198,

SZUROMI, Szabolcs Anzelm, *Relationship among the Holy See, Czech-, Polish- and Hungarian Kingdoms in the 13th – 14th Century*, s. 199–210.

Law Briefs, Office of the General Counsel of the US Conference of Catholic Bishops, Washington DC,

October 2016,

z obsahu:

Fourth Circuit Upholds County’s Practice of Opening Legislative Meetings with Prayer, s. 4–5.

December 2016,

z obsahu:

Supreme Court Grants Cert in Church Plan Cases, s. 2.

Revue de Droit Canonique, Université de Strasbourg, Strasbourg, ISSN 0556–7378, Tome 66/1–2 (2016),

z obsahu:

DECOURT, Bénédicte, *La réconciliation des époux devant la justice au 19e siècle*, s. 129–180,

KY-ZERBO, Alphonse, *L'union conjugale dans le droit canonique actuel à travers la dimension missionnaire de l'Église*, s. 183–200,

LACROIX, Xavier, *La conjugalité*, Articuler les approches éthique et théologique, s. 15–24,

RODRIGUEZ BLANCO, Miguel, *Le mariage religieux et son efficacité civile en Espagne*, s. 311–322.

The Jurist, Studies in Church Law and Ministry, The Catholic University of America, The School of Canon Law, Washington, D. C., ISSN 0022-6858,

76 (2016): 1,

z obsahu:

BEAL, John P., *The Ordinary Process According to Mitis Iudex: Challenges to Our "Comfort Zone"*, s. 159–196,

DANEELS, Frans, *A First Approach to the Reform of the Process for the Declaration of Nullity of Marriage*, s. 115–136,

HEBDA, Bernard A., *Reflections on the Role of the Diocesan Bishop Envisioned by Mitis Iudex Dominus Iesus*, s. 137–157,

JENKINS, Ronny E., *Applying Article 14 of Mitis Iudex Dominus Iesus and the Processus Brevior in Light of the Church's Constant and Common Jurisprudence on Nullity of Consent*, s. 231–265.

Zlatá stezka, Sborník Prachatického muzea, Prachatické muzeum, Prachatice, ISBN 978-80-87421-23-9,

č. 23–1/2016,

z obsahu:

STUHLÁ, Pavla, *Proces ustavování farnosti Omlenice aneb Od zámecké kaple k duchovní správě pro šlechtický statek Omlenička na Kaplicku (1715–1739)*, s. 149–227.

Zpravodaj Jednoty českých právníků, Pražské sdružení Jednoty českých právníků, Praha,

č. 3/2016,

z obsahu:

BURDYCHOVÁ, Božena, *Jarní setkání na Výšehradě*, s. 80–82,

KOTOUS, Jan, *Konfesní právo* [recenze], s. 109–110,

MALÝ, Karel, *Karel IV., otec vlasti i tvůrce a zakladatel státu České koruny*, s. 42–49,

TULÁČEK, Jan, *Aktuality z nakladatelství Leges*, s. 106–108.

MIMOCHODEM...

Úzká spolupráce?

Ony dvě instituce, jak bylo uvedeno v tisku, navázaly úzkou spoluprací. Z textu zprávy však vyplývalo, že jim jde spíše o spolupráci širokou. Nebo snad těsnou. Ale vůbec ne o spolupráci úzkou.

Komedie s vínem

Nikoho nepřekvapí, jestliže nakladatel chce uvést do světa, tedy na trh, novou knihu nějakým okázalým způsobem; nepsaná pravidla marketingu to přímo vyžadují. A tak jsou pozváni spolupracovníci a přátelé autora, novináři, televize, významné osobnosti, někdy nechybí ani houslista s klavírním doprovodem či dokonce smyčcové kvarteto a obložené chlebičky, knižní novinka je prostě prezentována tak, jak se na přírůstek kultury sluší a patří.

V naprostém pomatení mysli někoho napadlo, že by se kniha při takové příležitosti také mohla pokřtít. Snad aby dostala jméno? Ale to již obdržela, ještě když byla nasciturus, tedy v rukopise.

Křest nikdy neznamená udělení jména, ani v církvi. Křest je svátost křesťanské iniciace s hlubokými důsledky z hlediska spásy člověka, při němž je křtěnec oslovován jménem, které již má. Křest neživého předmětu nebo zvířete je po všech stránkách nevhodným kopírováním církevního slovníku.

Dospělí a začasť i vzdělaní lidé se ochotně stávají svědky prazvláštní tragikomedie, při které výtisk knihy, lidský výtvar, který se jinak, všeobecně a odjakživa, těší úctě, bývá trestuhodně znehodnocen poléváním vínem. Výjev, jaký by možná nepřekvapil u nějakého v pralesní džungli zapomenutého kmene, kterému se doposud žádná kniha nedostala do rukou. Podivné, věru podivné.

Kult všude a ve všem

Od července 1848 až do roku 1918 bylo, pokud jde o otázky kultu, jasno. V té době totiž převzalo Ministerstvo veřejného vyučování také záležitosti náboženské a církevní a tudíž se přejmenovalo na Ministerstvo kultu a vyučování (Ministerium für Kultus und Unterricht). Po roce 1918 sice záležitosti církevní také spravovalo

Ministerstvo školství a národní osvěty, jeho VI. odbor, ale kult z názvu ministerstva zmizel. Od těch dob už není pojem kult jednoznačně vázán na náboženství, dokonce ani na veleuctívanou osobu (kult osobnosti), ale nejnověji doslova na kdedo a kdekoho. A tak máme kultovní film, kultovní nahrávku, jsou kultovní automobily i kultovní značky (prý např. Apple nebo IKEA), kultovní reklamy, kultovní výlety, kultovní seriály i kultovní módní prvky... jak už tak náš slovník stále víc a víc chudne a superlativů není nikdy dost.

Olomoucká záhada?

Prohlídku Olomouce začneme na Horním náměstí s radnicí, Sloupem Nejsvětější Trojice a orlojem, který dnešní podobu v duchu socialistického realismu získal v padesátých letech 20. století od Karla Svolinského. A jdeme dál, kousek do mírného vršku a ocitáme se na horním okraji Dolního náměstí. Můžeme se ohlédnout a potvrdit si, že Dolní náměstí, kde právě stojíme, opravdu začíná výš, než leží Horní náměstí, odkud jsme přišli. Horní je níž než Dolní? Olomoucká záhada? Nevysvětlil ji nikdo z kolemjdoucích domorodců, až laskavá paní v olomouckém Vlastivědném muzeu. Slovo *horní* v názvu náměstí není údaj o poloze, nýbrž o významu. Horní = hlavní.

Mormoni na Broadwayi

Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, známá jako mormoni, je hrdinkou muzikálu nazvaného *Kniha Mormon*. Jde o příběh dvou mladičkových a naivních mormonských misionářů, které osud zavál do Ugandy. Je to satira, zajisté, ale vkusná, vtipná, a pokud je nám známo, mormony neuráží. Právě zmíněné nastudování muzikálu *Kniha Mormon* získalo prestižní ceny Tony Awards za nejlepší muzikál, nejlepší scénář, nejlepší režii a za nejlepšího herce, které uděluje Americká liga divadel a producentů. O vítězích rozhoduje 750 herců, režisérů a novinářů.

Jeremiáš

CHURCH LAW REVIEW, Volume XXIII, No. 66–1/2017.

A peer-reviewed scientific journal listed in the List of Peer-Reviewed Non-Impacted Journals Published in the Czech Republic; the List is issued by the Research, Development and Innovation Council of the Government of the Czech Republic. Included into database of scientific journals ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences).

Published by the Church Law Society, IČO: 62934121, a member of the Council of Scientific Societies of the Czech Republic, a member of the Czech Christian Academy as its legal department.

A winner of the Prestigious Award of the Society of German, Czech, Slovak, and Austrian Lawyers “Karlsbader Juristentage” for the Best Scientific Legal Journal Published in the Czech Republic in 2003.

All articles are subject to double-blind peer-review.

Published four times a year (in January, April, July and October of each year).

- Office Address: Revue církevního práva, Sudoměřská 25, 130 00 Praha 3, Czech Republic, email: spcp@prf.cuni.cz.
- Internet website: in English <<http://spcp.prf.cuni.cz/review/>>, in Czech <<http://spcp.prf.cuni.cz/revue/>>.
- Editor-in-chief: P. Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, recipient of the Gold Medal of St. Vojtěch (Adalbert) of the Archbishopric of Prague for achievements and contributions in the area of studies of canon law and religion law.
- Deputy Editor-in-chief: Associate Professor JUDr. ICLic. Zábaj Horák, Ph.D., LL.M.
- Editor: Adam Csukás.
- Senior Advisor: Pavel Landa.
- Proofreading: Tomáš Stavrovský.
- Editorial Board: P. Professor JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP.
JUDr. Miloš Holub, Ph.D.
Associate Professor JUDr. ICLic. Zábaj Horák, Ph.D., LL.M.
JUDr. Štěpán Hůlka, Ph.D., LL.M.
Associate Professor JUDr. Matúš Nemeč, PhD.
R. D. Associate Professor JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., IC.D.
Mgr. Stanislav Pšenička.
- DTP: Antonín Plicka.
- Cover design: † Ing. arch. Josef Hyzler.
- Photo: Antonín Krč.
- Printed by: TOMOS, a. s., Ohradní 59, 140 21 Praha 4.
- Distribution: Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková.

This issue was closed as of 1st January 2017.

Print run of 1 000 copies.

ISSN 1211-1635 (print)

ISSN 2336-5609 (online)

Reg. No. MK ČR E 7429

© Church Law Society, 2017

The Czech version of this imprint text is available on the following page.

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA, ročník XXIII., č. 66–1/2017.

Recenzovaný vědecký časopis uvedený v Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice vyhlášeném Radou pro výzkum, vývoj a inovace vlády České republiky. Zařazen do databáze odborných časopisů ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences).

Vydává Společnost pro církevní právo, IČO: 62934121, člen Rady vědeckých společností České republiky, kolektivní člen České křesťanské akademie, z. s., jako její právní sekce.

Nositel Prestižní ceny Společnosti německých, českých, slovenských a rakouských právníků Karlovarské právnícké dny za nejlepší odborný právníký časopis vydávaný v České republice za rok 2003.

Všechny články procházejí oboustranně anonymním recenzním řízením.

Vychází čtyřikrát ročně (v lednu, dubnu, červenci a říjnu každého roku).

Adresa redakce:	Revue církevního práva, Sudoměřská 25, 130 00 Praha 3, e-mail: spcp@prf.cuni.cz .
Internetové stránky:	česky < http://spcp.prf.cuni.cz/revue >, anglicky < http://spcp.prf.cuni.cz/review >.
Šéfredaktor:	P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP, nositel zlaté Svatovojtěšské medaile Arcibiskupství pražského za zásluhy a přínos v oblasti studia církevního a konfesního práva.
Zástupce šéfredaktora:	doc. JUDr. ICLic. Zábaj Horák, Ph.D., LL.M.
Redaktor:	Adam Csukás.
Odborný poradce:	Pavel Landa.
Korektury:	Tomáš Stavrovský.
Redakční rada:	P. prof. JUDr. Jiří Rajmund Tretera OP. JUDr. Miloš Holub, Ph.D. doc. JUDr. ICLic. Zábaj Horák, Ph.D., LL.M. JUDr. Štěpán Hůlka, Ph.D., LL.M. doc. JUDr. Matuš Nemeč, PhD. R. D. doc. JUDr. Stanislav Příbyl, Ph.D., Th.D., IC.D. Mgr. Stanislav Pšenička.
Sazba:	Antonín Plicka.
Grafická úprava obálky:	† Ing. arch. Josef Hyzler.
Foto:	Antonín Krč.
Task:	TOMOS, a. s., Ohradní 59, 140 21 Praha 4.
Distribuce:	Ing. Stanislav Hruška, Jana Nosková.

Toto číslo bylo redakčně uzavřeno ke dni 1. ledna 2017.

Náklad: 1 000 výtisků.

ISSN 1211-1635 (tištěná verze)

ISSN 2336-5609 (elektronická verze)

reg. č. MK ČR: E 7429

© Společnost pro církevní právo, 2017

The English version of this imprint text is available on the previous page.